

XIX-WIECZNA ARCHITEKTURA MAZOWIECKICH SZTETLI W ŚWIELE ZBIORÓW ARCHIWUM PAŃSTWOWEGO W PŁOCKU

Wystawa przygotowana w ramach
8. Festiwalu Kultury Żydowskiej w mieście Ben Guriona

wybór i opracowanie materiałów archiwalnych:
Gabriela Nowak-Dąbrowska

reprografia materiałów archiwalnych:
Paweł Kowalski

opracowanie graficzne:
Piotr Dąbrowski

XIX-WIECZNA ARCHITEKTURA MAZOWIECKICH SZTETLI W ŚWIEŹLE ZBIORÓW ARCHIWUM PAŃSTWOWEGO W PŁOCKU

Zespół archiwalny Płocki Rząd Gubernialny, stanowiący część bogatego zasobu Archiwum Państwowego w Płocku, stanowi bezcenne źródło do badań naukowych nad 2. połową XIX i początkiem XX w. Zespół ten obejmuje 3676 jednostek archiwalnych, które stanowią około 30% dawnego rozmiaru produkcji kancelarii tego urzędu. Zachowały się tu m.in. materiały dotyczące budownictwa, tak indywidualnego, jak i dla władz administracyjnych, które ilustrują rozwój wielu miast i miasteczek dawnej guberni płockiej, takich jak Płock, Płońsk, Ciechanów, Przasnysz, Mława, Nowe Miasto, Zakroczym, Sochocin oraz Czerwińsk nad Wisłą. Możemy tu odnaleźć pisma naczelników powiatowych kierowane do Wydziału Budowlanego, prośby mieszkańców miast do naczelników powiatowych o przedstawienie w Płockim Rządzie Gubernialnym planów na budowę, przebudowę i remont domów mieszkalnych oraz zabudowań gospodarczych, pisma inżynierów–architektów dotyczące przyjęcia nadzoru technicznego przy wznoszeniu budynków, kontrakty z wykonawcami miejskich budowli oraz dokumentację techniczną.

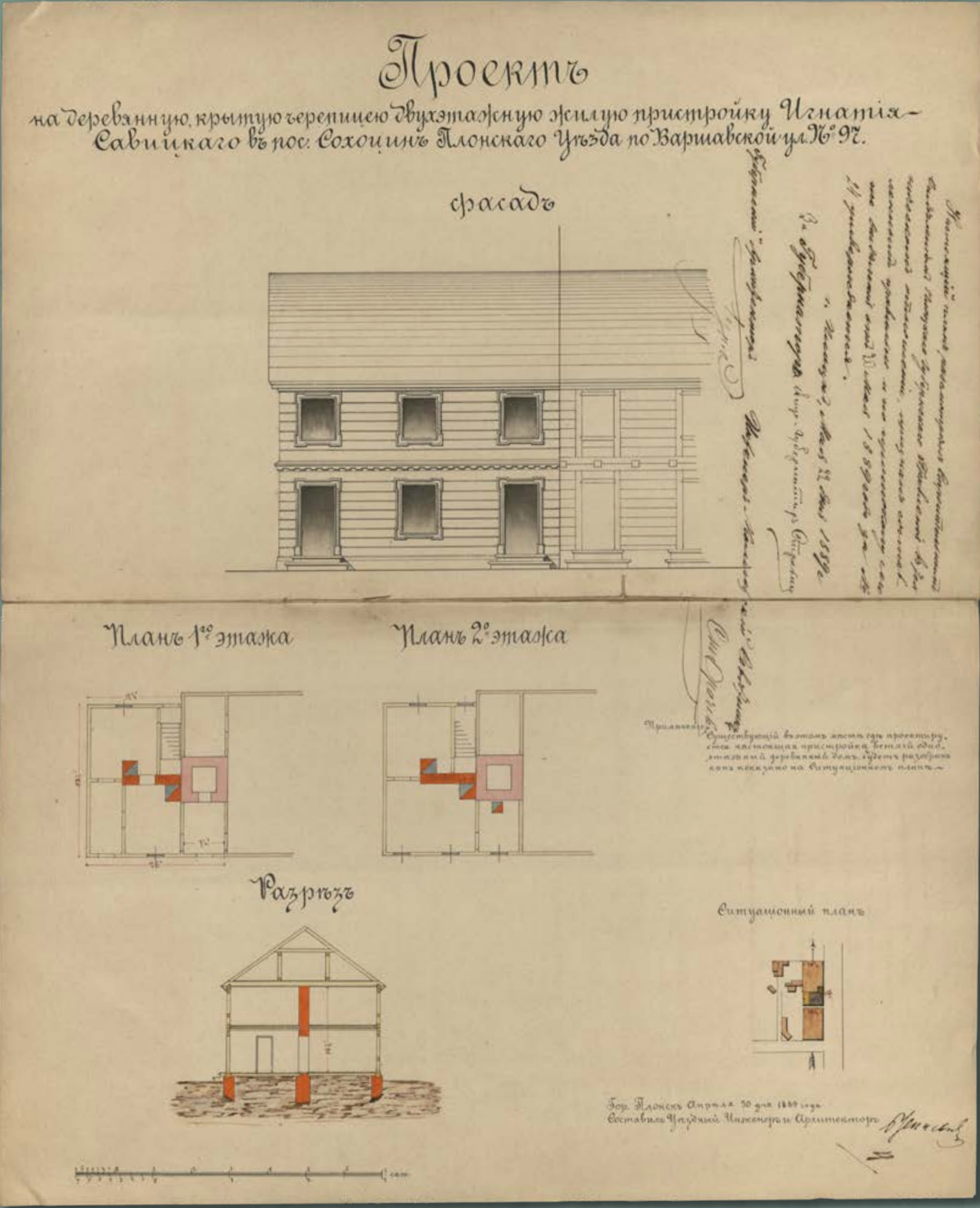
Prezentowany na wystawie materiał rysunkowy powstał w okresie między 1880 a 1894 rokiem. Są to projekty typowej, małomiasteczkowej prywatnej zabudowy mieszkalnej i gospodarczej: domów frontowych, oficyn, spichlerzy, składów drewna, kuźni, chlewów i ustępów. Projekty architektoniczne wykonywane były na kartonie, kartonie na płótnie, papierze lub kalce czarnym tuszem kreślarskim i podbarwiane fragmentarycznie temperami i akwarelami. Każdy zawierał od kilku do kilkunastu rysunków, w zależności od stopnia skomplikowania budowli. Były to plany sytuacyjne ukazujące położenie danego budynku w stosunku do otoczenia, widoki elewacji, przekroje oraz rzuty poszczególnych kondygnacji. Na rysunkach pojawiają się detale architektoniczne m.in. ozdobne obramowania okien i drzwi, gzymsy, balustrady balkonowe oraz schodowe wewnętrzne. Projekty opatrywane były skalą (zazwyczaj podwójną – w sążniach i stopach), tytułem, datą powstania oraz podpisem osoby, która je sporządziła.

Wśród rysunków architektonicznych odnaleźć można projekty, będące jedynym dokumentem świadczącym o istnieniu i wyglądzie budynków na terenie dawnych mazowieckich sztetli – miasteczek zdominowanych przez Żydów. Spośród 58 prezentowanych na wystawie projektów, 23 to zamierzenia architektoniczne dla przedstawicieli lokalnych społeczności żydowskich.

Sochocin – osada miejska nad rzeką Wkrą, powiat płoński, gmina i parafia Sochocin, odległość 8 wiorst na ptn.-wsch. od Płońska. Posiada kościół parafialny drewniany, synagogę, szkołę początkową, urząd gminy, gorzelnię, 106 domów, 1498 mieszkańców. W 1827 roku miasteczko miało 49 domów, 476 mieszkańców, w 1858 roku było 74 domy (1 murowany), 889 mieszkańców (329 Żydów i 41 Niemców).

(źródło: Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, t. XI, Warszawa 1890, s. 6)

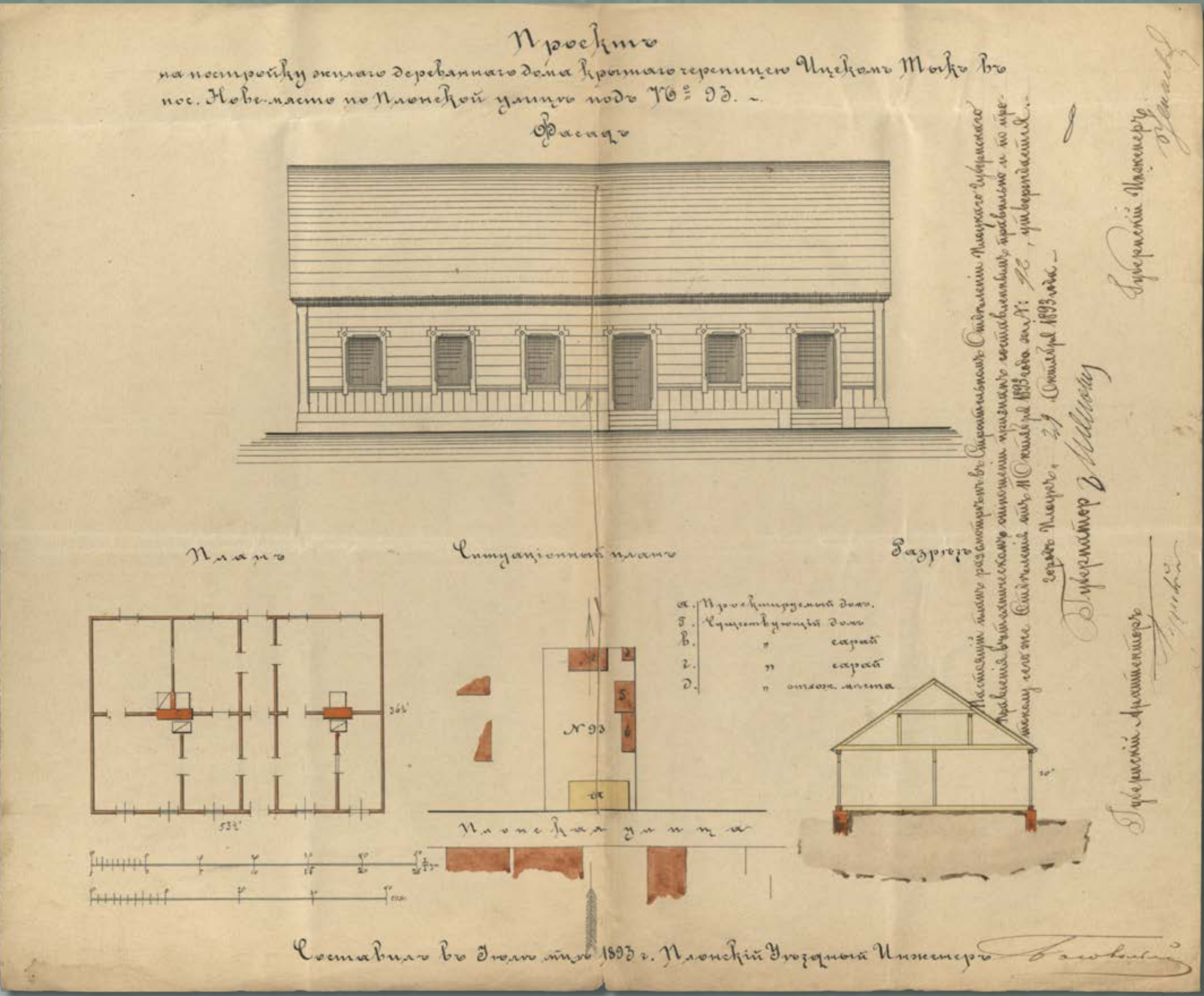
Projekt drewnianej, krytej dachówką dwupiętrowej mieszkalnej przybudówki w nieruchomości numer 97 przy ulicy Warszawskiej w Sochocinie, wł. Ignacy Sawicki, 1889 rok (źródło: Archiwum Państwowe w Płocku, Płocki Rząd Gubernialny, sygn. 3209)

Nowe Miasto – osada miejska nad rzeką Soną, powiat płoński, gmina Modzele, parafia Nowe Miasto. Leży wśród równiny, w nizinie nadrzecznej, przy drodze bitej z Pułtuska do Płońska, odległość 17 wiorst od Płońska, 23 wiorst od Zakroczymia, 63 wiorst od Płocka i 67 wiorst od Warszawy. Posiada kościół parafialny murowany, dom modlitwy ewangelicki, synagogę, urząd gminny, szkołę początkową, szpital żydowski, 118 domów, 2222 mieszkańców. W 1827 roku było tu 76 domów i 721 mieszkańców. W 1860 roku 127 domów (1 murowany), 1632 mieszkańców (1015 Żydów).

(źródło: Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, t. VII, Warszawa 1886, s. 224)

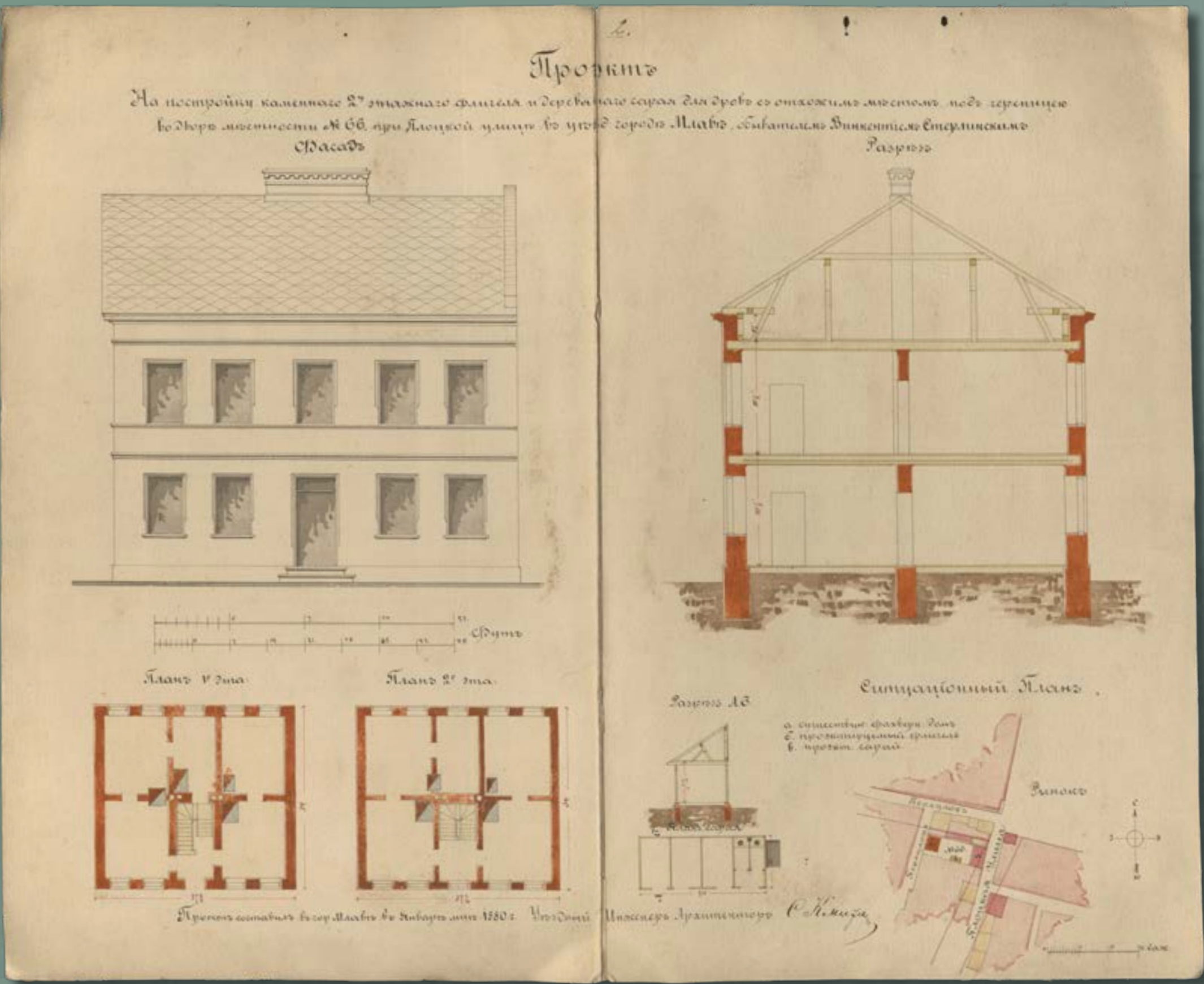
Projekt drewnianego domu mieszkalnego krytego dachówką w nieruchomości pod numerem 93 przy ulicy Płońskiej w Nowym Mieście, wł. Icek Tyk, 1893 rok (źródło: Archiwum Państwowe w Płocku, Płocki Rząd Gubernialny, sygn. 3229, k. 8)

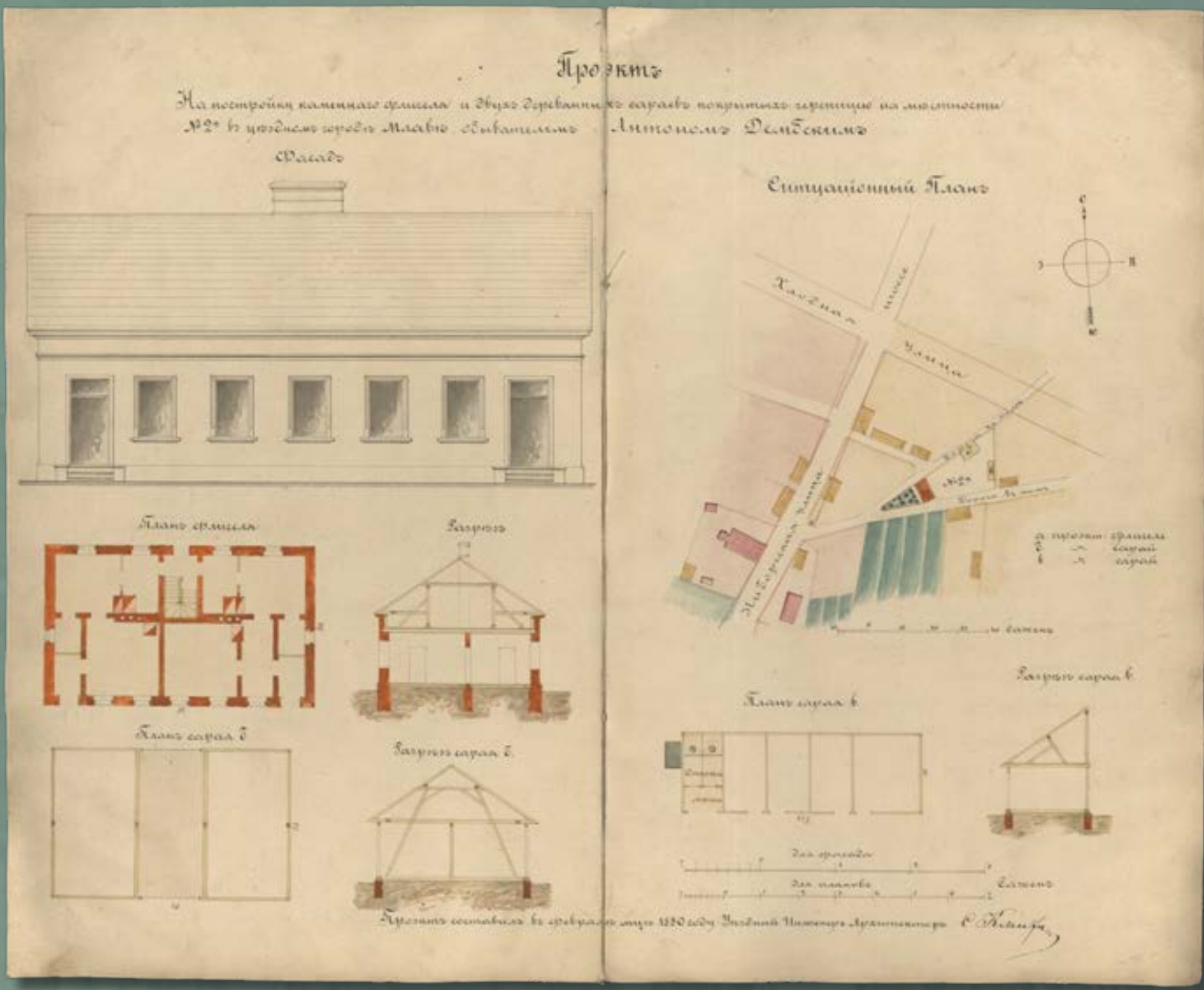
XIX-WIECZNA ARCHITEKTURA MAZOWIECKICH SZTETLI W ŚWIEŁIE ZBIORÓW ARCHIWUM PAŃSTWOWEGO W PŁOCKU

Mława – miasto powiatowe guberni płockiej, w odległości 112 wiorst od Warszawy, 83 wiorst od Płocka, połączone linią drogi żelaznej nadwiślańskiej z Warszawą, a drogami bitymi z Płockiem, Przasnyszem i Sierpcem, tudzież Działdowem i Neidenburgiem w Prusach. Miasto posiada kościół parafialny katolicki, murowany, drugi filialny, cerkiew, kościół ewangelicko-augsburski, synagogę, szpital św. Wojciecha na 20 łóżek, dom schronienia dla starców i kalek, ochronkę, dwie szkoły początkowe ogólne, szkołę miejską 2-klasową męską, szkołę ewangelicką, szkołę prawosławną, szkołę żydowską elementarną, sąd pokoju okr. III, zjazd sędziów pokoju, urząd pocztowy, stację telegraficzną, stację drogi żelaznej nadwiślańskiej o 1/2 wiorsta od miasta. Z zakładów fabrycznych istnieją tu młyn parowy, browar, fabryki octu, narzędzi rolniczych, wód gazowych, 4 garbarnie, 5 olejarni, 3 fabryki mydła, 3 cegielnie, 8 wiatraków. Miejscowe potrzeby zaspokaja 150 drobnych sklepów, 4 handle sukna, 3 handle win i towarów kolonialnych, sklep fabryki żyrdowskiej, jeden dom handlowy, skład nasion, 28 szynków, 24 restauracje. Targi bywają dwa razy w tygodniu: we wtorek i piątek. Jarmarki 6 razy do roku: najliczniejsze na św. Trójcę i św. Piotra i Pawła. Co do ludności, to w 1807 roku miała Mława 800 mieszkańców, samych chrześcijan; w 1827 roku było 190 domów i 2216 mieszkańców; w 1860 roku 261 domów (33 murowane) i 3838 stałych mieszkańców (w tym 1720 Żydów); w 1883 roku było 472 domy (70 murowanych) i 6989 mieszkańców, w tej liczbie 3504 Żydów, 3331 katolików, 132 protestantów i 22 prawosławnych. Obecnie ludność, wzrastająca szybko z otwarciem kolei, dochodzi do 8000. Mława jest jednym z porządniejszych miast powiatowych. Ma regularne, dość szerokie, brukowane ulice z chodnikami asfaltowymi. Oświetlona 45 latarniami żelaznymi, naftowymi. Posiada trzy place targowe: Stary Rynek z kościołem i ratuszem, zbudowanym w 1545 r., a odnowionym w 1878 roku, drugi niebrukowany zwany Świńskim, trzeci Zielony, na którym w 1856 roku założono skwer zwany także ogrodem angielskim. Od czasu ukończenia drogi żelaznej nadwiślańskiej połączona z Warszawą i Gdańskiem Mława stała się miastem handlowym. Głównym produktem handlu jest zboże, do przechowywania którego wzniesiono tu znaczną ilość spichlerzy. Przemysł rękodzielniczy stoi na niskim stopniu. Jest jednak 12 cechów, w skład których wchodzi: 16 bednarzy, 10 białoskórników, 8 szklarzy, 23 krawców, 20 garncarzy, 6 kołodziejów, 12 kowali, 13 kamieniarzy, 1 cukiernik, 8 młynarzy, 33 piekarzy, 26 rzeźników, 3 studniarzy, 6 siodlarzy i rymarzy, 2 jubilerów, 7 ślusarzy, 32 stolarzy, 180 szewców, 1 tkacz, 5 zegarmistrzów, 8 czapników i 6 kuśnierzy.

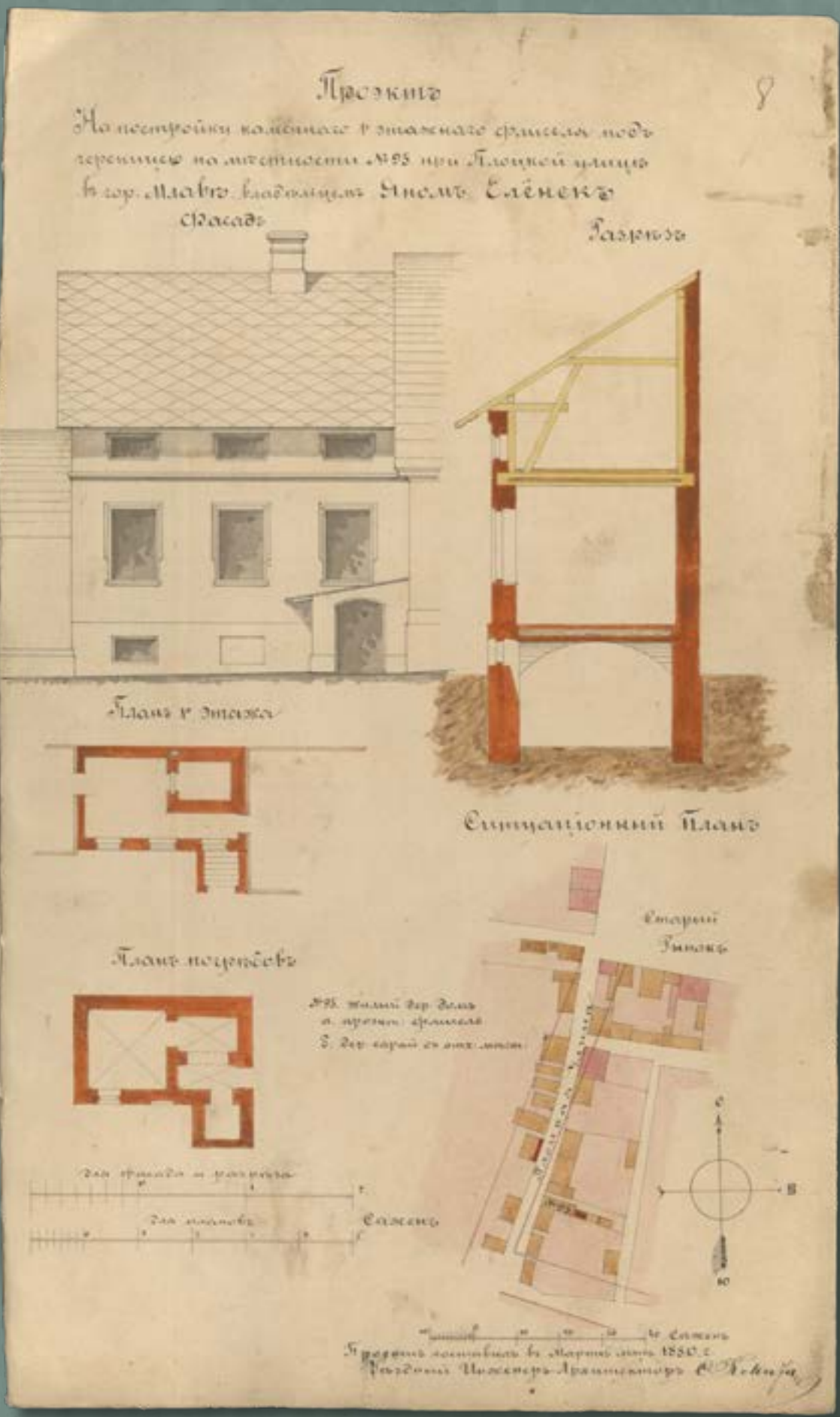
(źródło: *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. VI, Warszawa 1885, s. 527-528).

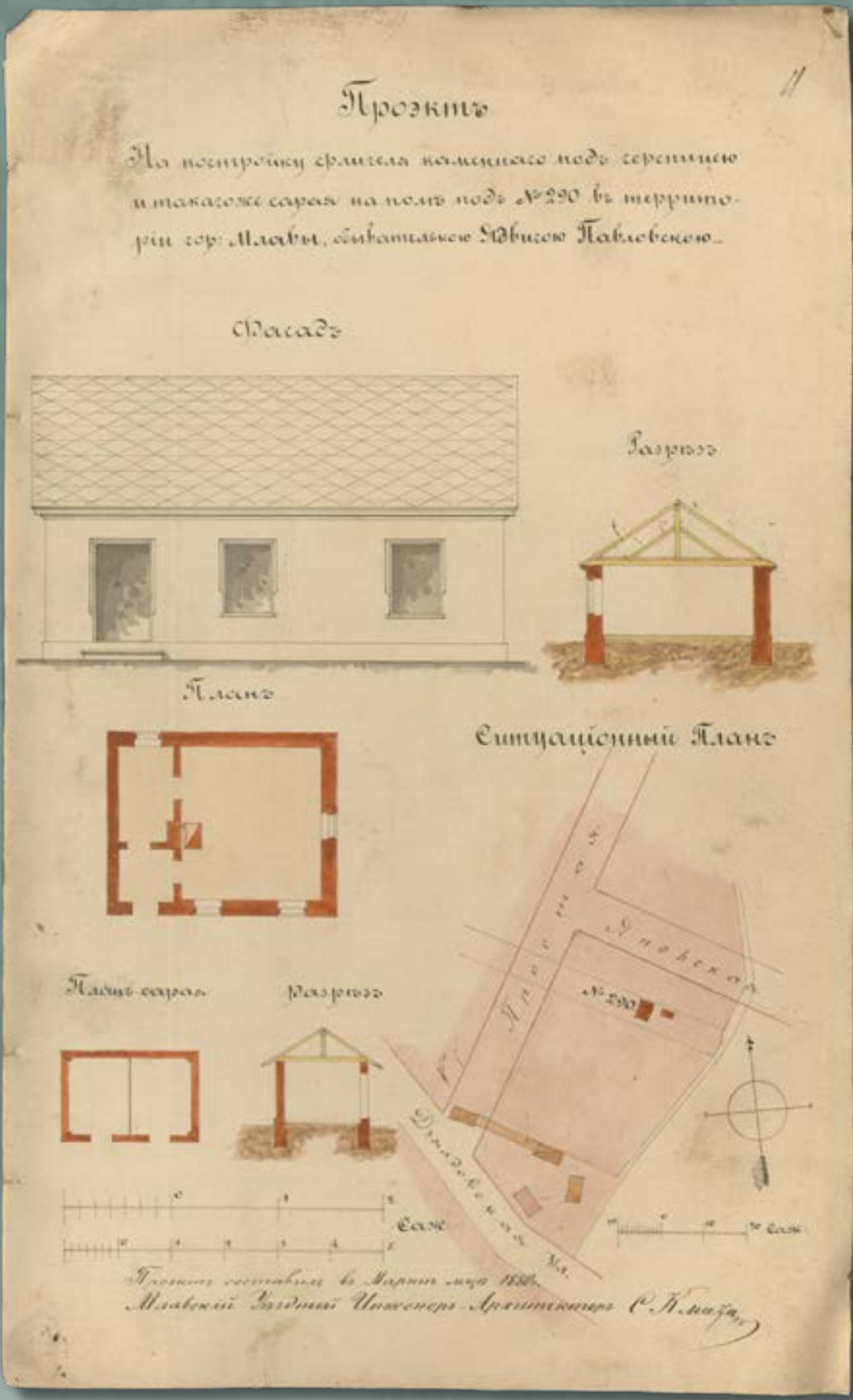
Projekt murowanej dwupiętrowej oficyny i drewnianego składu na drewno z ustępami krytych dachówką w podwórzu nieruchomości pod numerem 66 przy ulicy Płockiej w Mławie, wł. Wincenty Sterliński, 1880 rok (źródło: Archiwum Państwowe w Płocku, Płocki Rząd Gubernialny, sygn. 3160, k. 2)

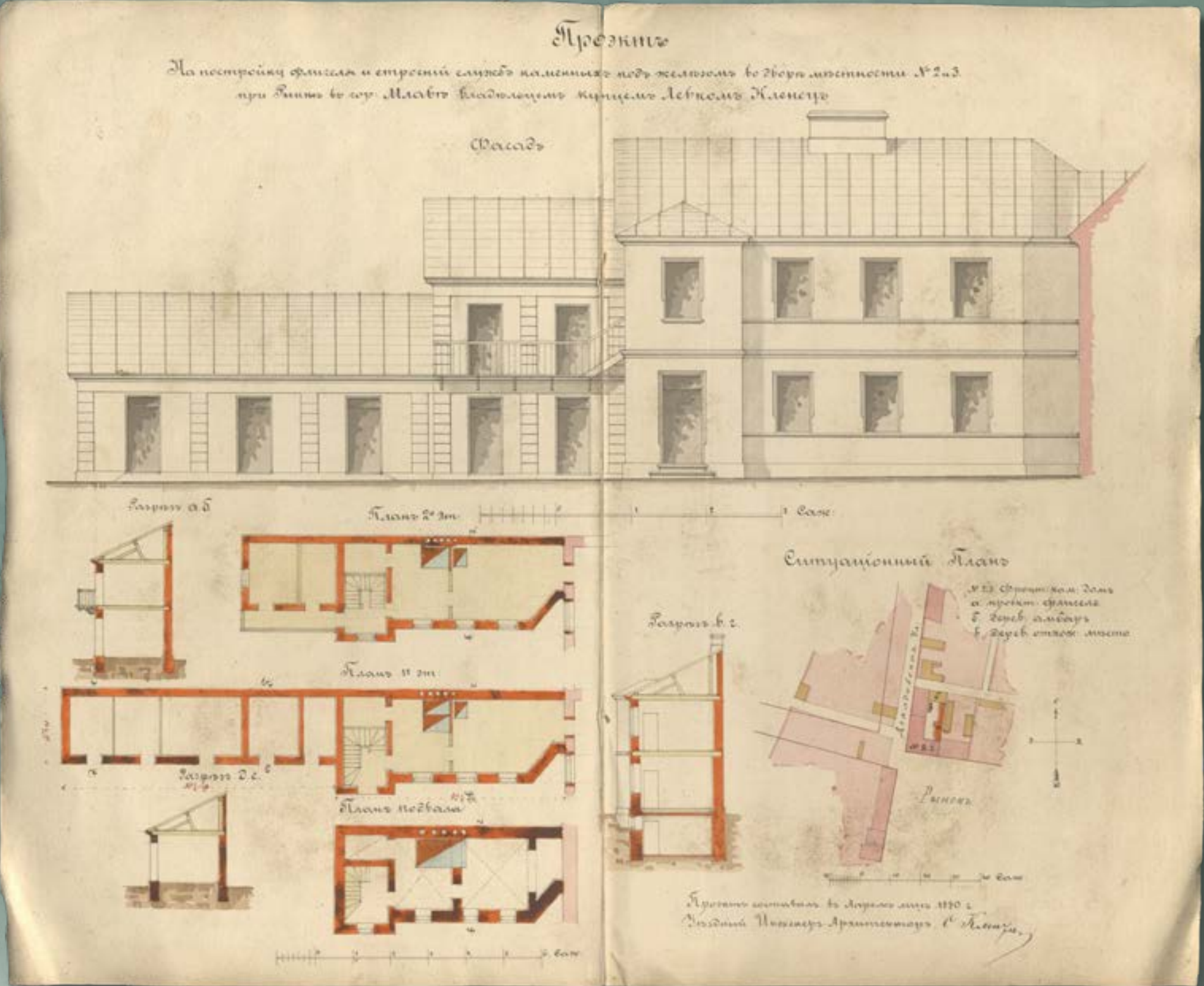
Projekt murowanej oficyny i dwóch drewnianych szop krytych dachówką w nieruchomości numer 2a w Mławie, wł. Antoni Dembski, 1880 rok (źródło: Archiwum Państwowe w Płocku, Płocki Rząd Gubernialny, sygn. 3160, k. 6)

Projekt murowanej jednopiętrowej oficyny krytej dachówką w nieruchomości numer 95 przy ulicy Płockiej w Mławie, wł. Jan Jelonek, 1880 rok (źródło: Archiwum Państwowe w Płocku, Płocki Rząd Gubernialny, sygn. 3160, k. 8)

Projekt murowanej oficyny krytej dachówką oraz składu na drewno w nieruchomości pod numerem 290 w Mławie, wł. Jadwiga Pawłowska, 1880 rok (źródło: Archiwum Państwowe w Płocku, Płocki Rząd Gubernialny, sygn. 3160, k. 11)

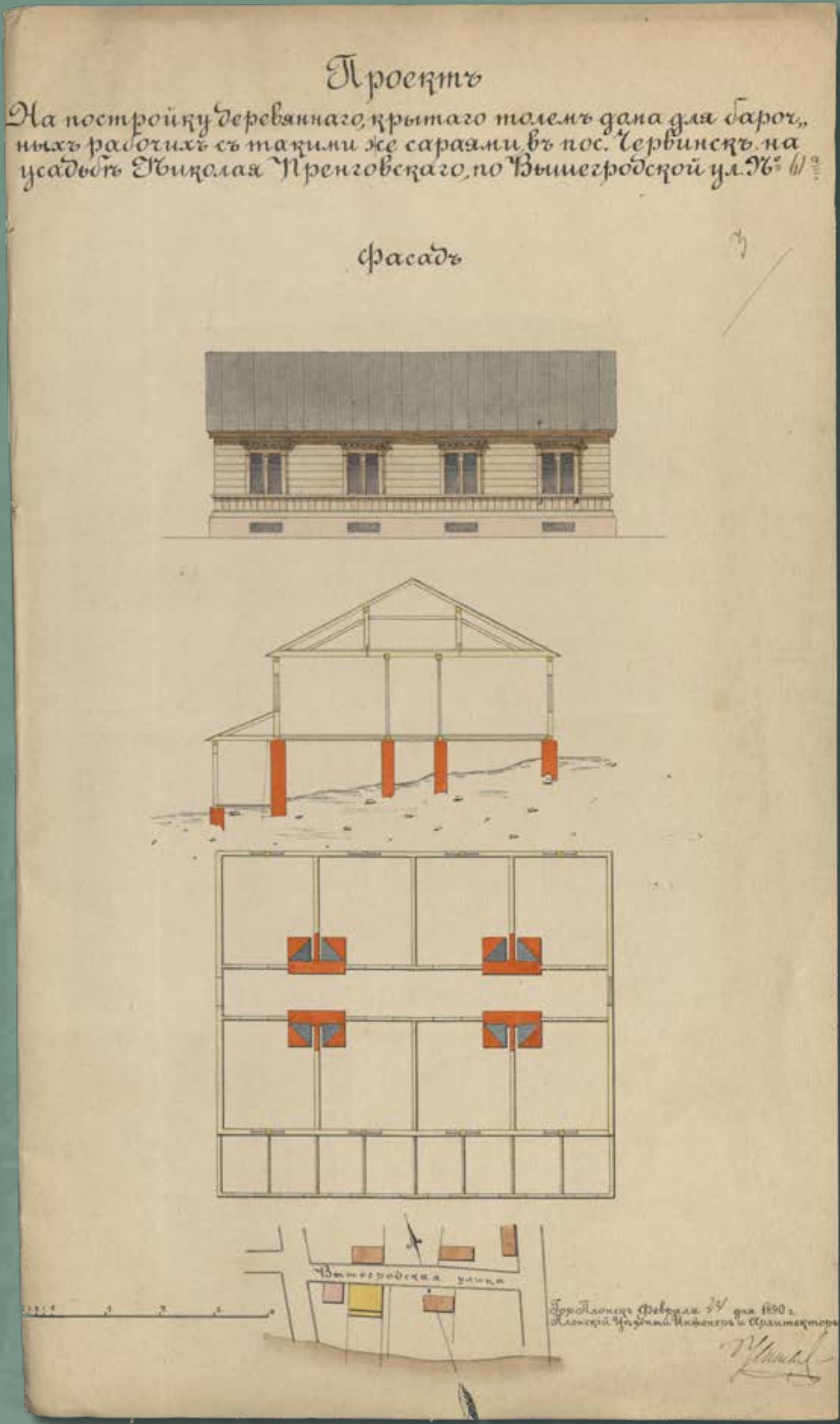

Projekt murowanej oficyny krytej blachą żelazną oraz budynku dla służby w podwórzu nieruchomości numer 2 i 3 przy Rynku w Mławie, wł. Lewek Kleniec, 1880 rok (źródło: Archiwum Państwowe w Płocku, Płocki Rząd Gubernialny, sygn. 3160, k. 15)

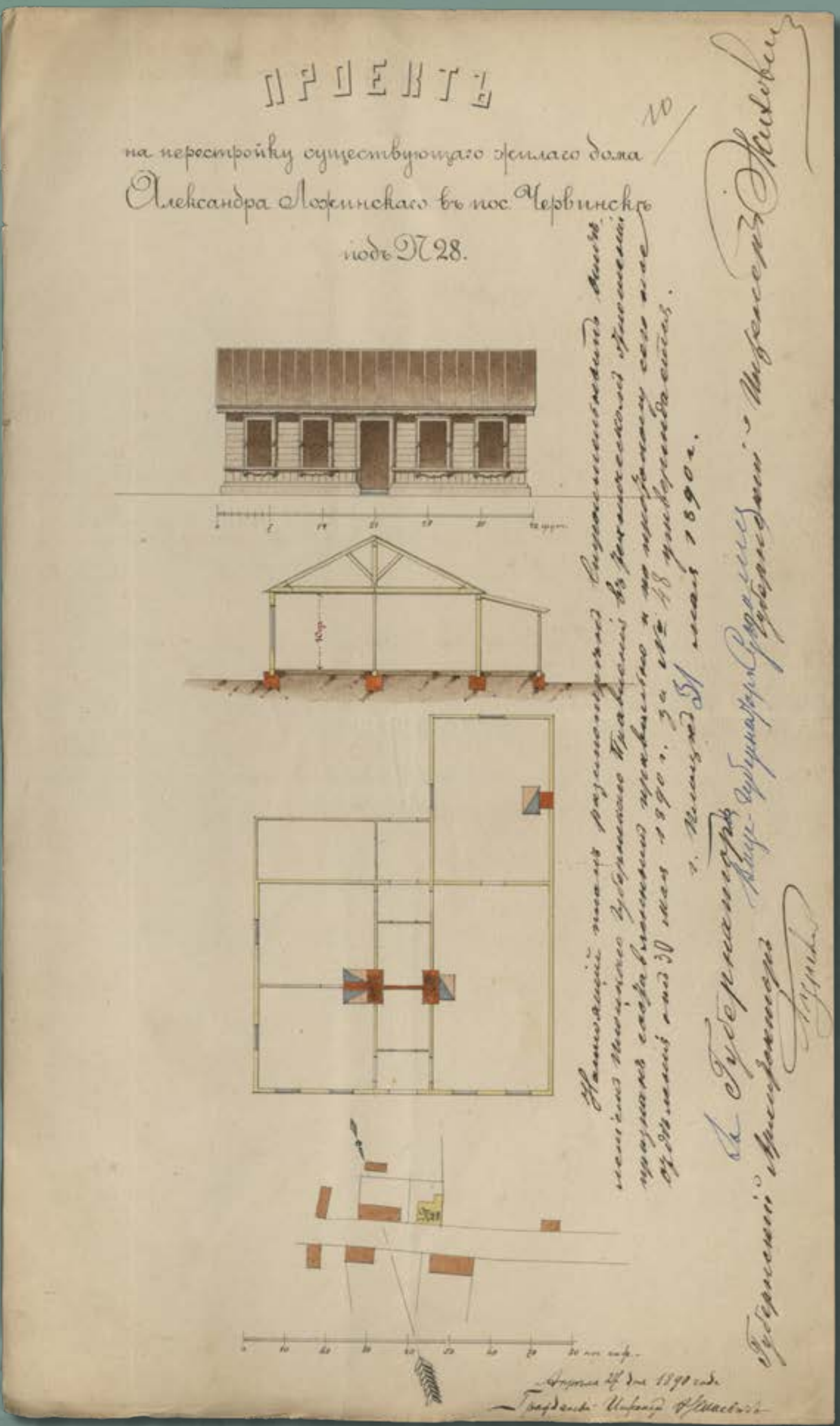
XIX-WIECZNA ARCHITEKTURA MAZOWIECKICH SZTETLI W ŚWIEŁE ZBIORÓW ARCHIWUM PAŃSTWOWEGO W PŁOCKU

Czerwińsk – osada nad rzeką Wisłą, powiat płoński, gmina Sielec, parafia Czerwiński. W bardzo malowniczym położeniu, na wyniosłym brzegu Wisły, poprzeryzanym głębokimi wąwozami. Odległość od Warszawy 55 wiorst, od Płocka 45 wiorst. Osada Czerwińsk posiada kościół parafialny katolicki, klasztor Norbertanek, synagogę, bóżnicę, 2 szkoły elementarne, zarząd gminny, 2 młyny wodne, 2 wiatraki, browar, 3 jatki, 22 różnych sklepów i szynków. 6 razy do roku bywają jarmarki. W 1827 roku było tu 45 domów i 522 mieszkańców, w 1860 roku 68 domów i 807 mieszkańców, obecnie liczy 1010 mieszkańców (460 mężczyzn, 550 kobiet); 79 domów, z tych 6 murowanych.

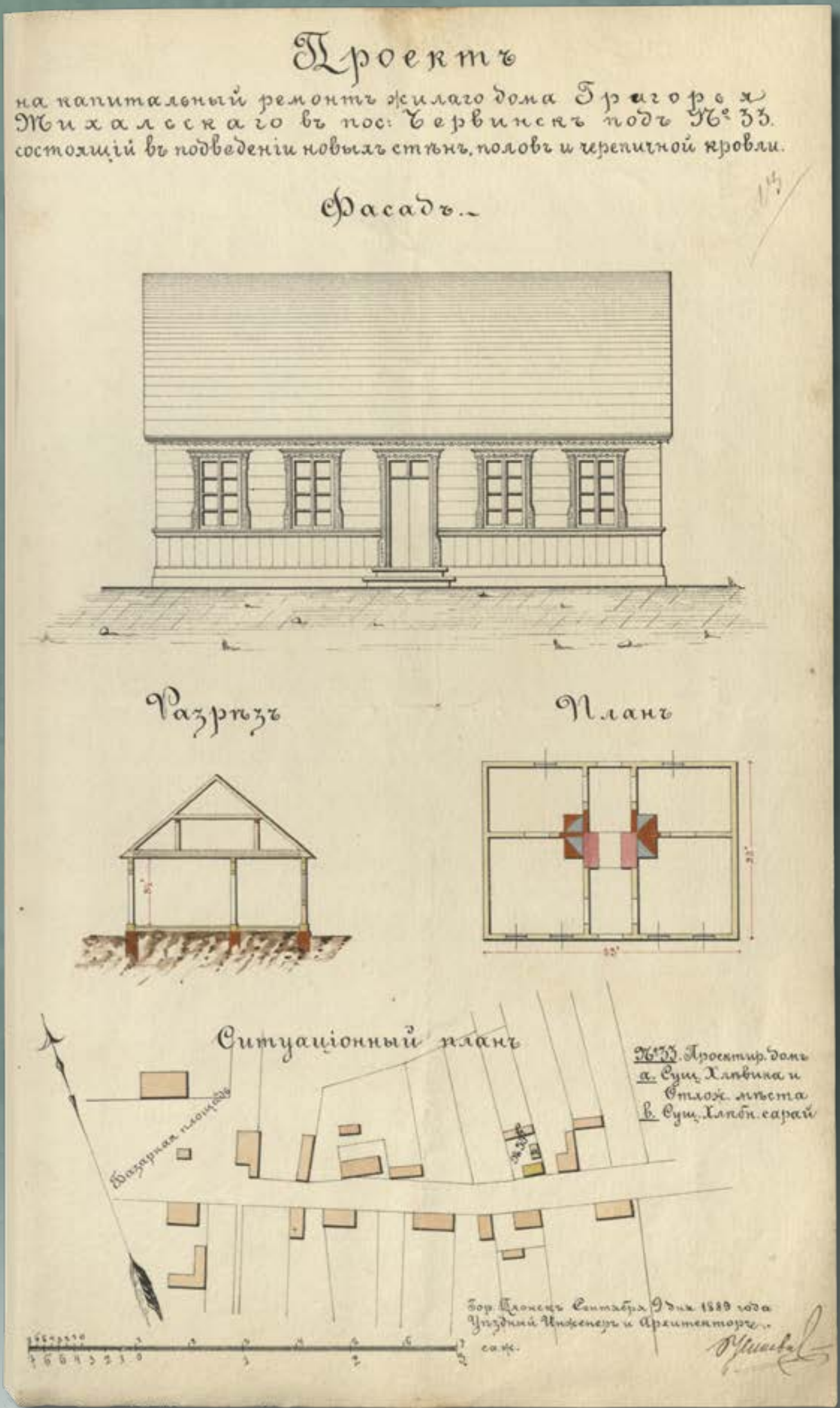
(źródło: Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, t. I, Warszawa 1880, s. 836)

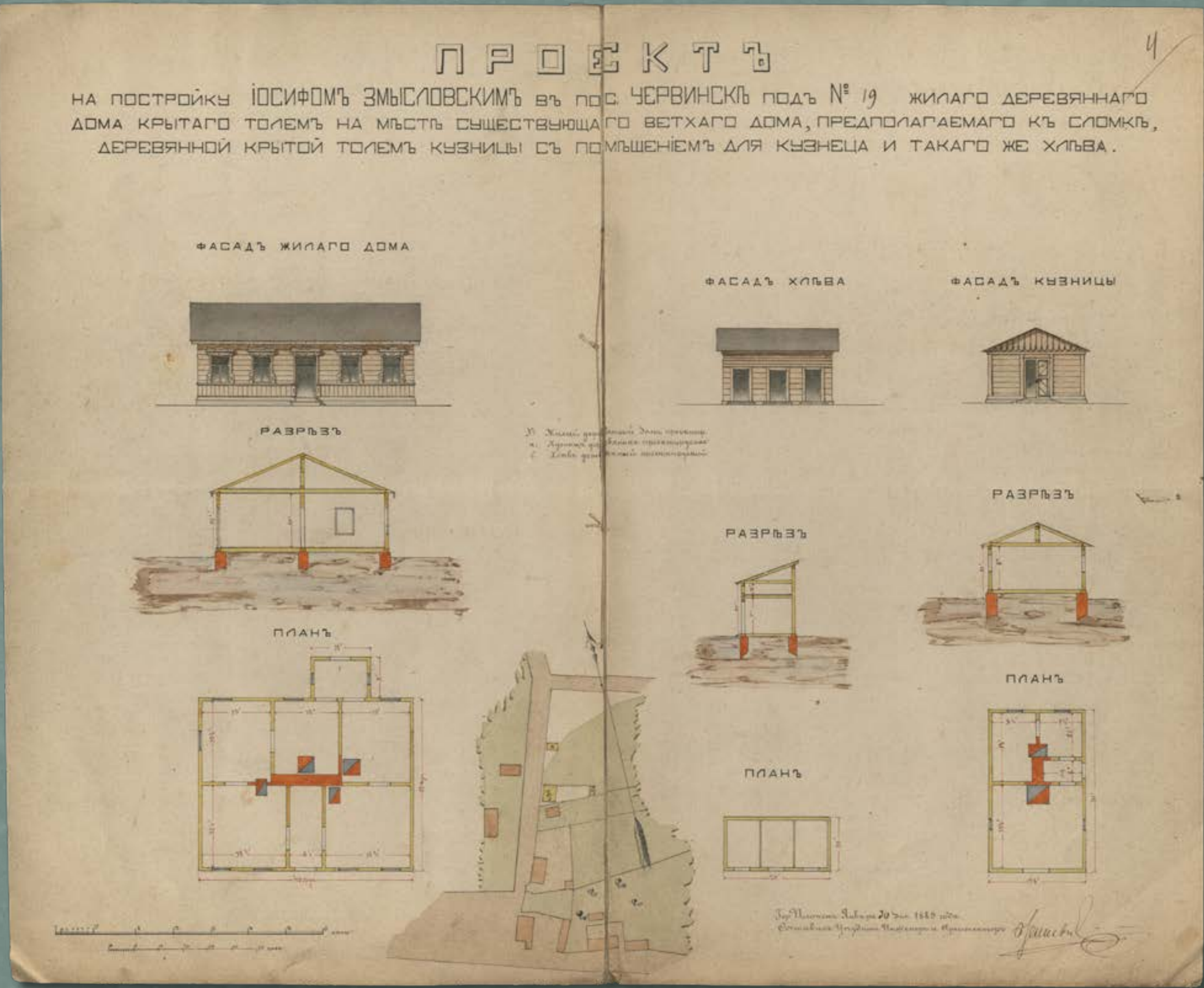
Projekt przebudowy domu mieszkalnego w nieruchomości pod numerem 28 w Czerwińsku, wł. Aleksander Łożyński, 1890 rok (źródło: Archiwum Państwowe w Płocku, Płocki Rząd Gubernialny, sygn. 3215, k. 10)

Projekt drewnianego, krytego papą domu mieszkalnego oraz budynków gospodarczych w nieruchomości numer 61a przy ulicy Wyszogrodzkiej w Czerwińsku, wł. Mikołaj Pręgowski, 1890 rok (źródło: Archiwum Państwowe w Płocku, Płocki Rząd Gubernialny, sygn. 3215, k. 3)

Projekt kapitalnego remontu domu mieszkalnego w nieruchomości pod numerem 33 w Czerwińsku, wł. Grzegorz Zychalski, 1889 rok (źródło: Archiwum Państwowe w Płocku, Płocki Rząd Gubernialny, sygn. 3215, k. 13)

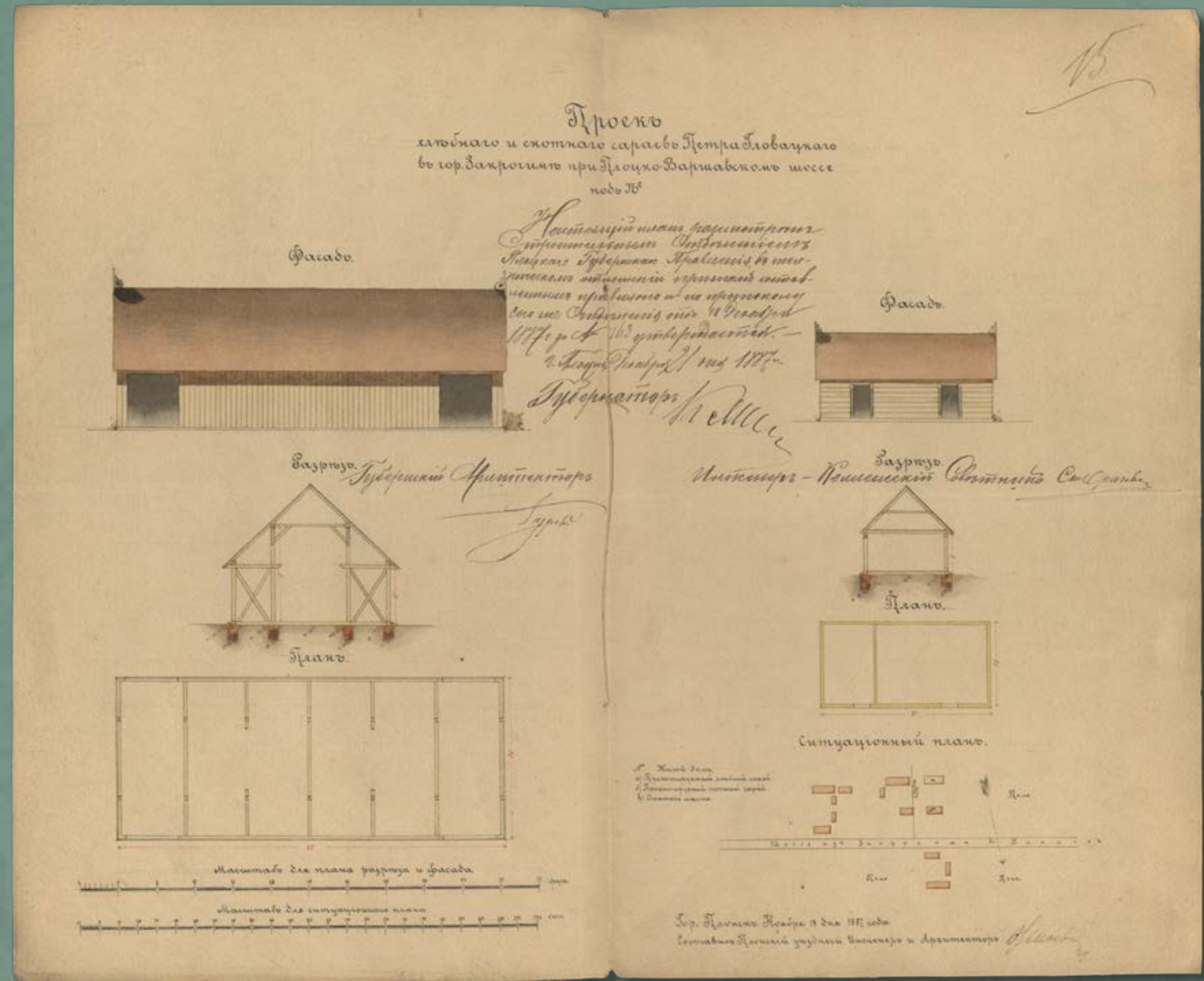

Projekt drewnianego domu mieszkalnego krytego papą, drewnianej kuźni krytej papą z pomieszczeniem dla kowala i chlewu w nieruchomości pod numerem 19 w Czerwińsku, wł. Józef Zmysłowski, 1889 rok (źródło: Archiwum Państwowe w Płocku, Płocki Rząd Gubernialny, sygn. 3208, k. 4)

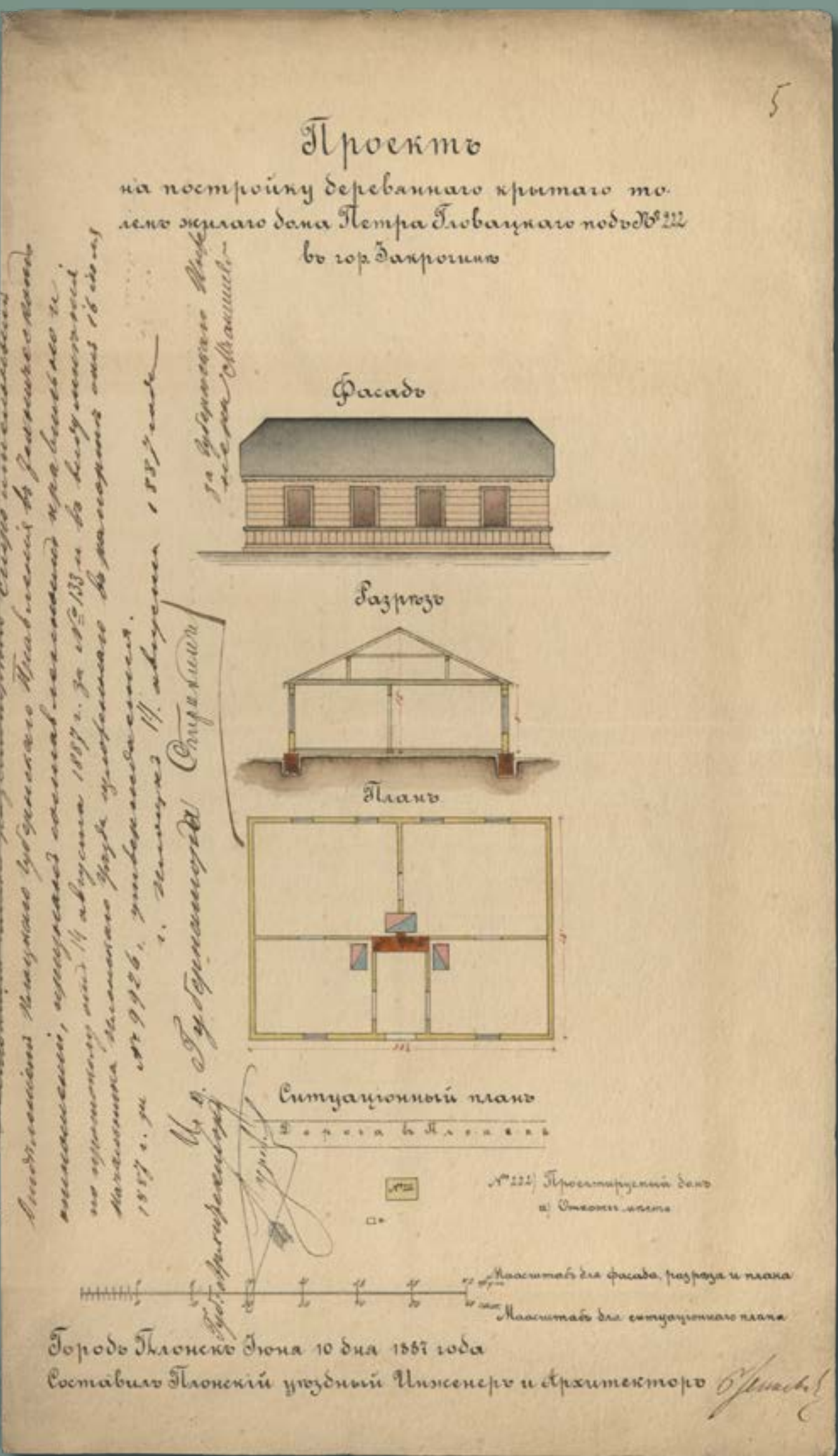
XIX-WIECZNA ARCHITEKTURA MAZOWIECKICH SZTETLI W ŚWIEŁE ZBIORÓW ARCHIWUM PAŃSTWOWEGO W PŁOCKU

Zakroczym – miasto na prawym brzegu Wisły, znacznie tu wzniesionym ponad poziom rzeki, w powiecie płońskim, odległość o 25 wiorst (w linii powietrznej) na ptn.-zach. od Warszawy, około 3 wiorst na zachód od Modlina, posiada kościół parafialny murowany i drugi poklasztorny (pokapucyński), dwie bóżnice, dwie szkoły początkowe, urząd miejski, urząd pocztowy. Należy do sądu pokoju okr. I w Płońsku. Miasto ma 5211 mieszkańców (2605 mężczyzn, 2606 kobiet). Śród zapisanych do ksiąg stałej ludności jest 50 prawosławnych, 11 protestantów i 2895 Żydów. Pod miastem na Wiśle było w roku 1864 około 12 młynów pływaków. W roku 1880 istniała tu fabryka papieru ołowianego. W 1864 roku było 166 domów (22 murowane) i 3874 mieszkańców (2301 Żydów). W 1877 roku dochód miasta wynosił 10 194 rubli. W 1827 roku było 116 domów i 1189 mieszkańców.

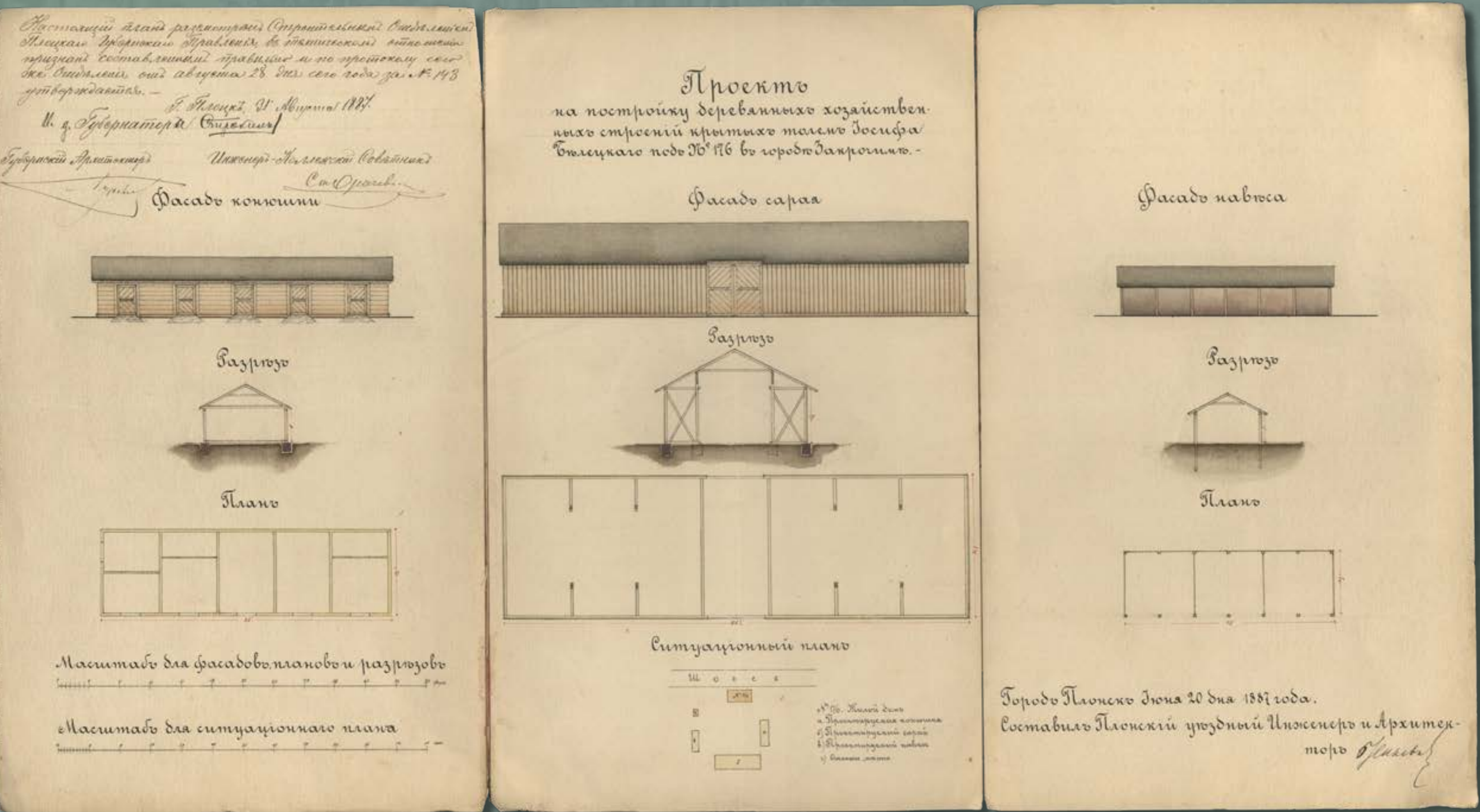
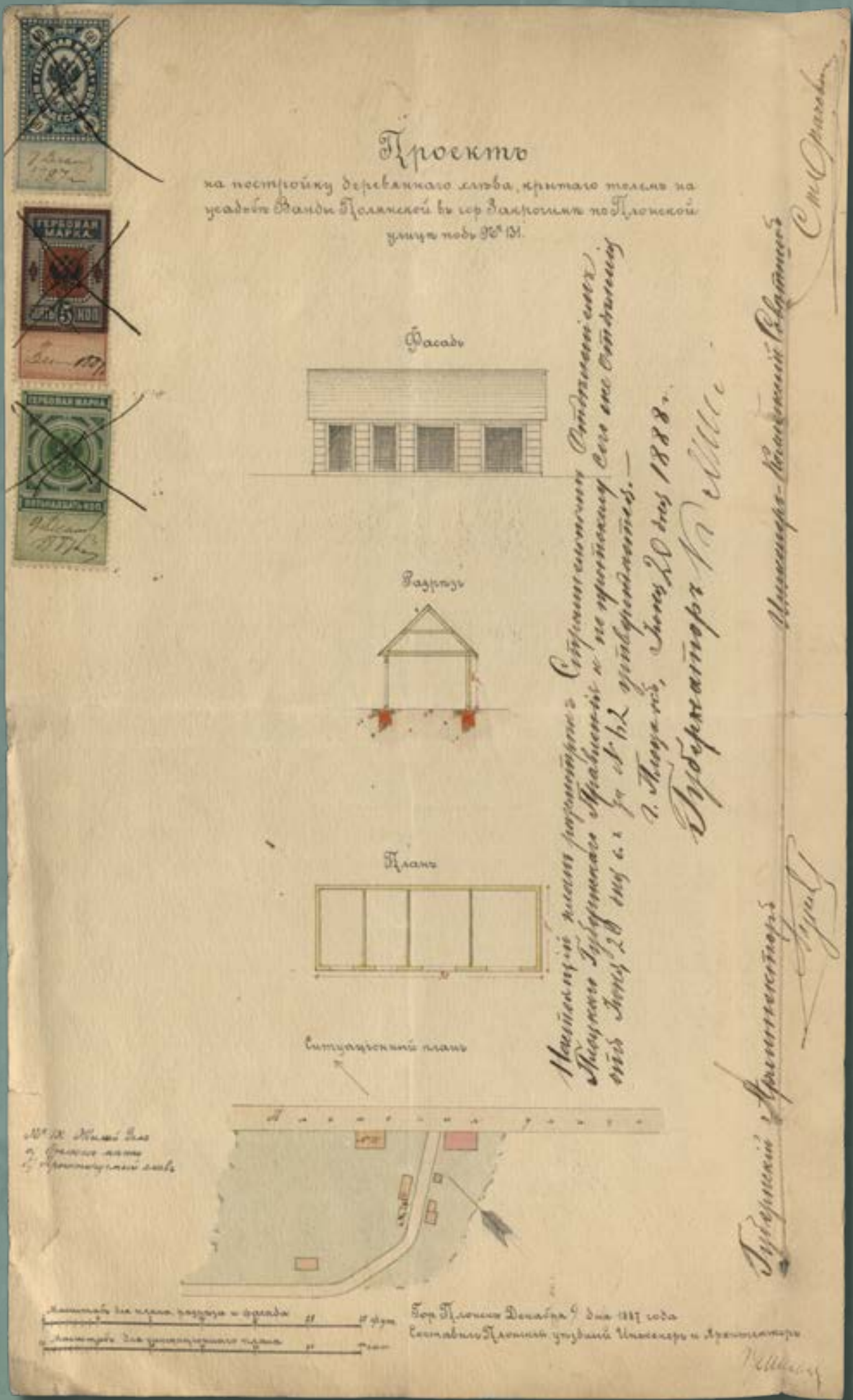
(źródło: Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, t. XIV, Warszawa 1895, s. 312–313)

Projekt budynków gospodarczych przy szosie Płocko-Warszawskiej w Zakroczymiu, wł. Piotr Głowacki, 1887 rok (źródło: Archiwum Państwowe w Płocku, Płocki Rząd Gubernialny, sygn. 3200, k. 15)

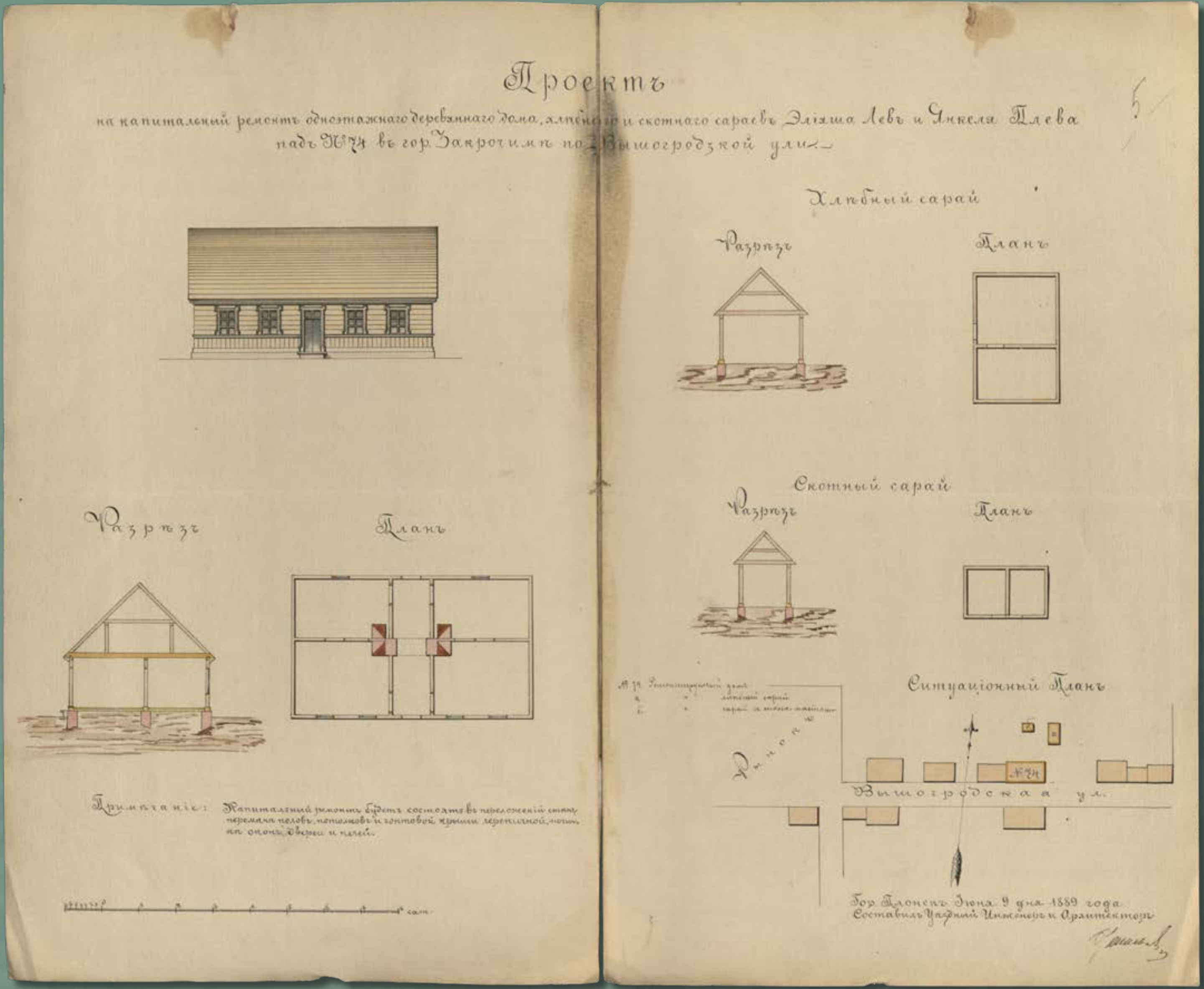

Projekt drewnianego chlewu krytego papą w nieruchomości pod numerem 131 przy ulicy Płockiej w Zakroczymiu, wł. Wanda Polańska, 1887 rok (źródło: Archiwum Państwowe w Płocku, Płocki Rząd Gubernialny, sygn. 3201)

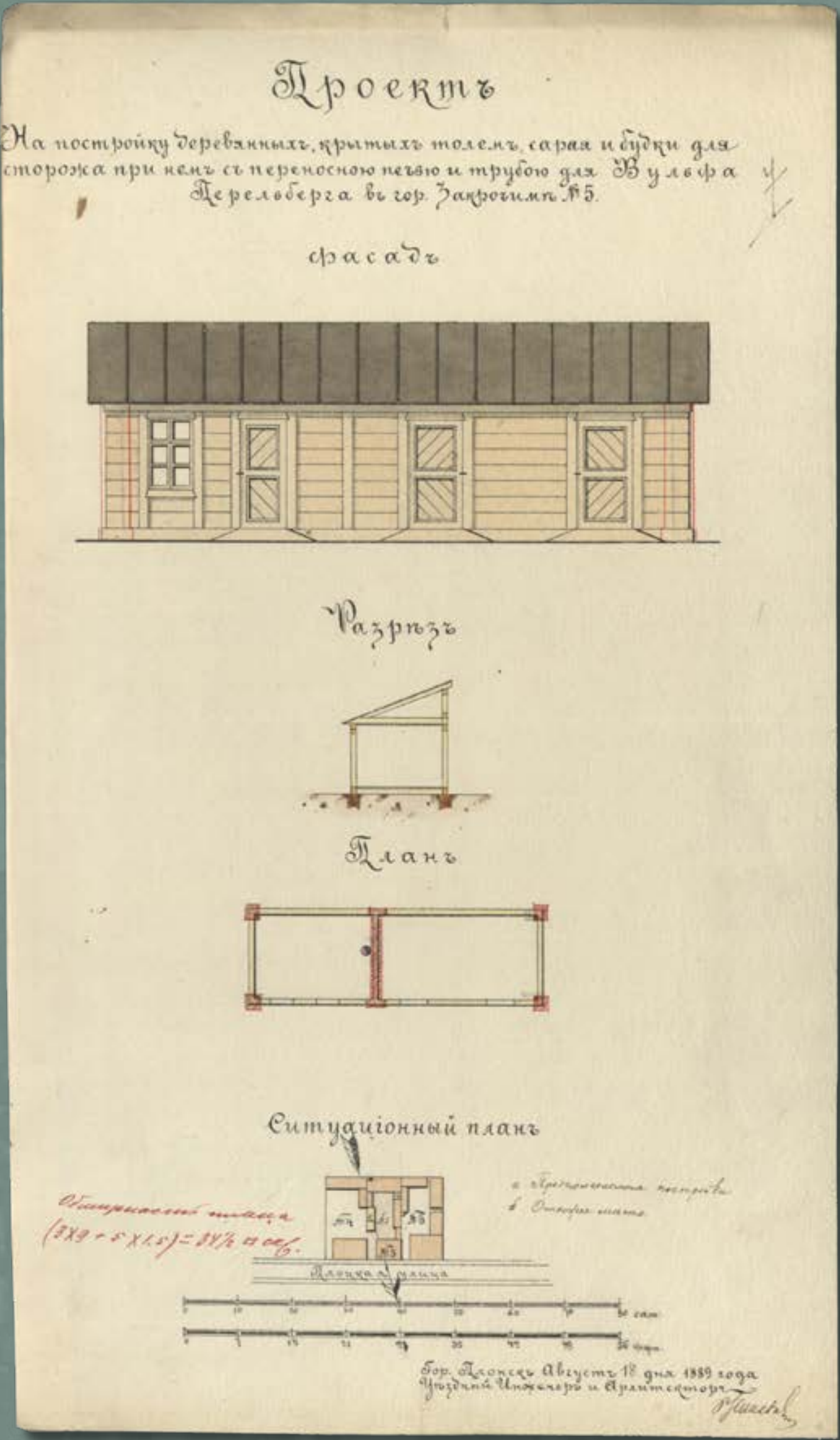

Projekt drewnianych gospodarczych budynków krytych papą w nieruchomości numer 176 w Zakroczymiu, wł. Józef Bielecki, 1887 rok (źródło: Archiwum Państwowe w Płocku, Płocki Rząd Gubernialny, sygn. 3200)

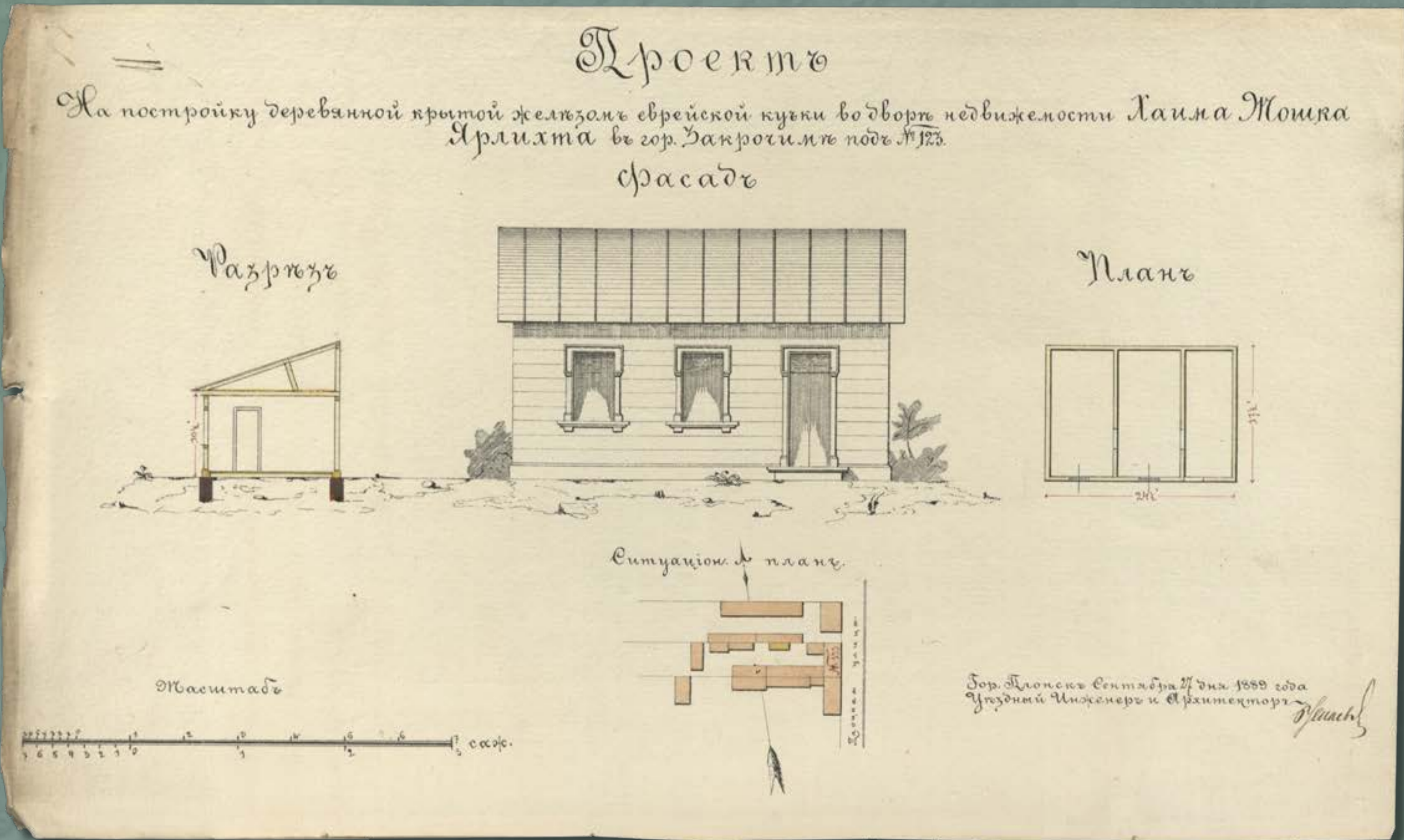
XIX-WIECZNA ARCHITEKTURA MAZOWIECKICH SZTETLI W ŚWIEŁE ZBIORÓW ARCHIWUM PAŃSTWOWEGO W PŁOCKU

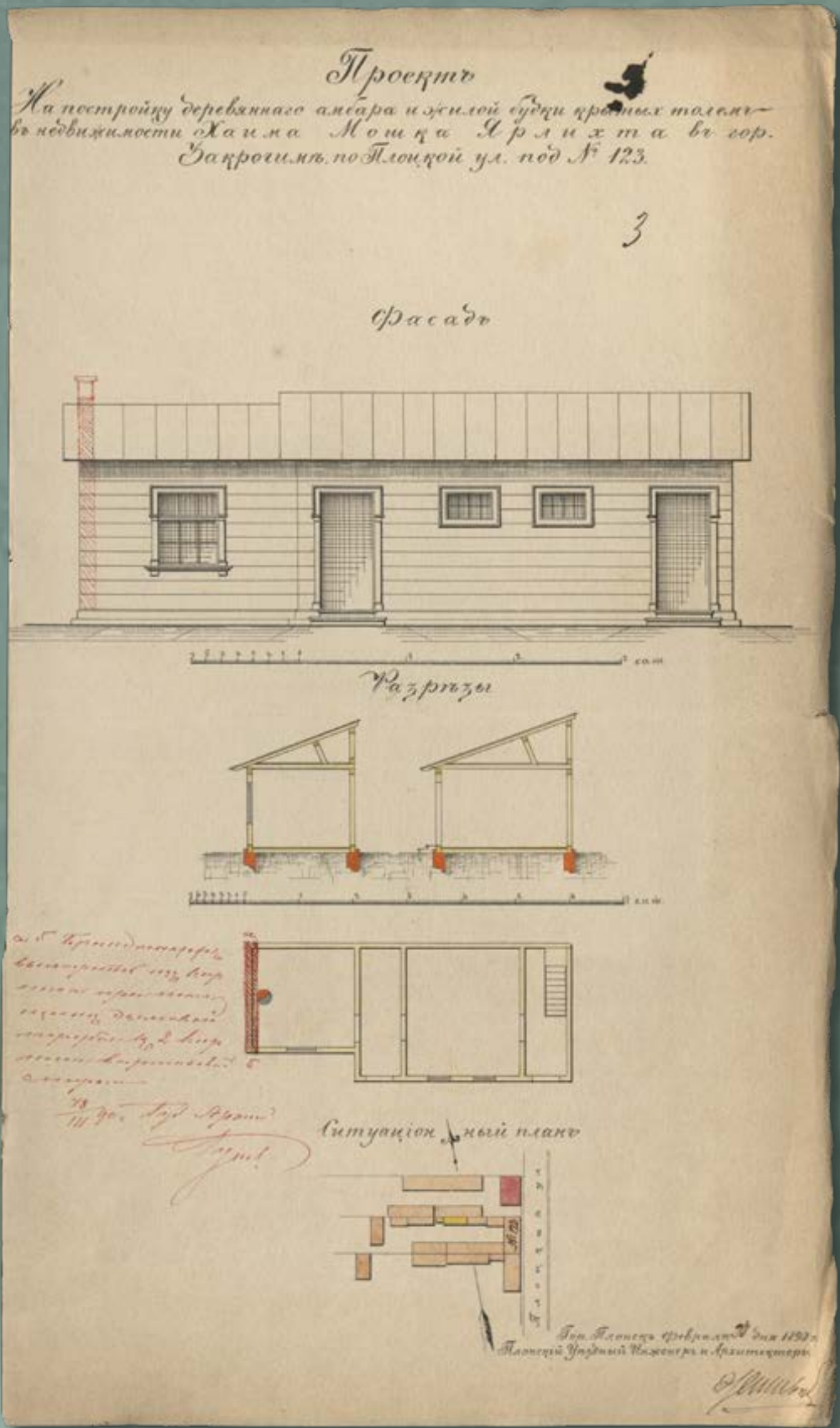
Projekt kapitalnego remontu jednopiętrowego drewnianego domu oraz budynków gospodarczych w nieruchomości pod numerem 74 przy ulicy Wyszogrodzkiej w Zakroczymiu, wł. Eliaz Lew i Jankiel Plew, 1889 rok (źródło: Archiwum Państwowe w Płocku, Płocki Rząd Gubernialny, sygn. 3210, k. 5)

Projekt drewnianych krytych papą szopy i budki dla stróża w nieruchomości numer 5 przy ulicy Płockiej w Zakroczymiu, wł. Wulf Perelberg, 1889 rok (źródło: Archiwum Państwowe w Płocku, Płocki Rząd Gubernialny, sygn. 3210, k. 7)

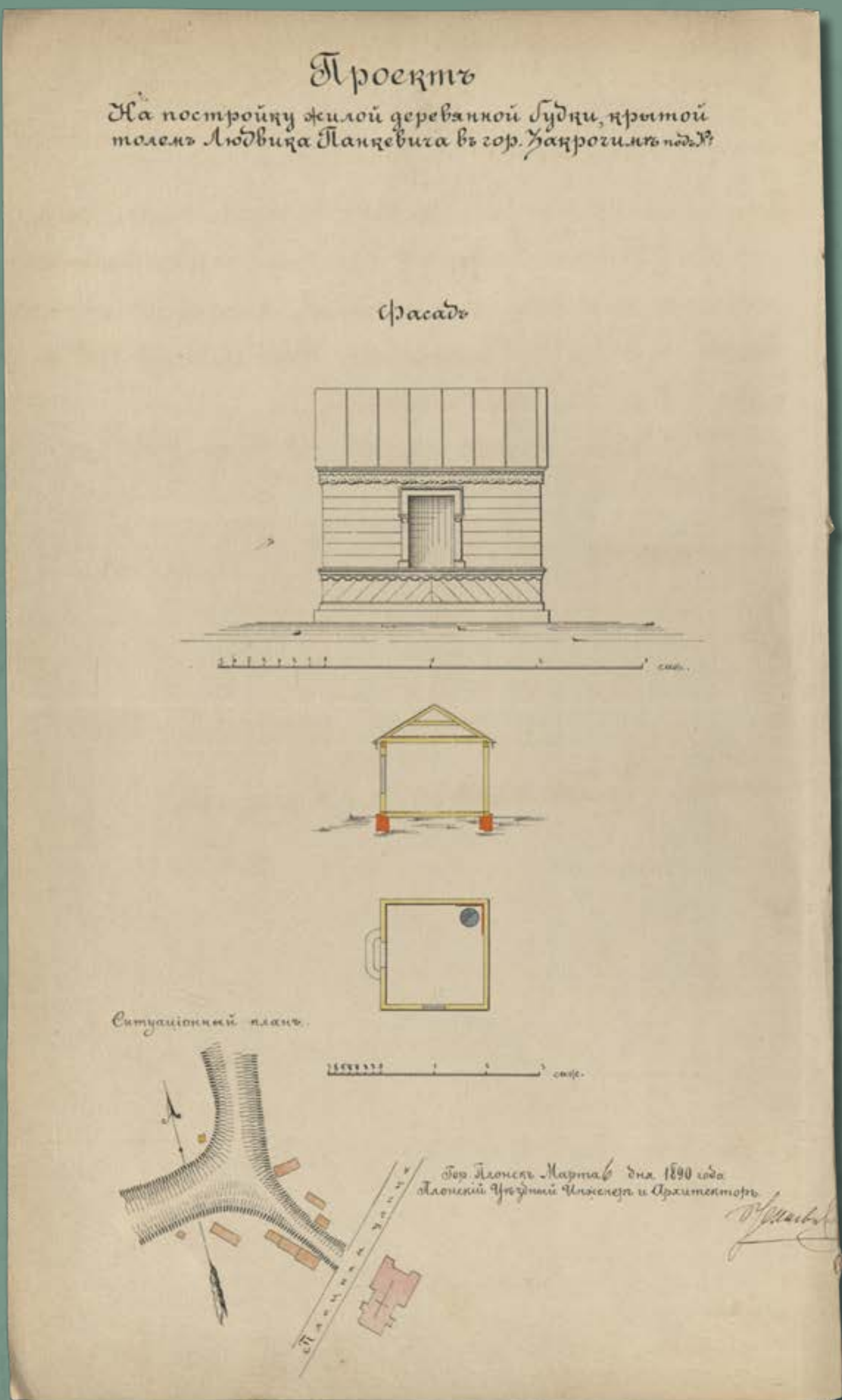
Projekt drewnianej krytej blachą żelazną kuczki w podwórzu nieruchomości numer 123 przy ulicy Płockiej w Zakroczymiu, wł. Chaim Moszek Jarlicht, 1889 rok (źródło: Archiwum Państwowe w Płocku, Płocki Rząd Gubernialny, sygn. 3210)

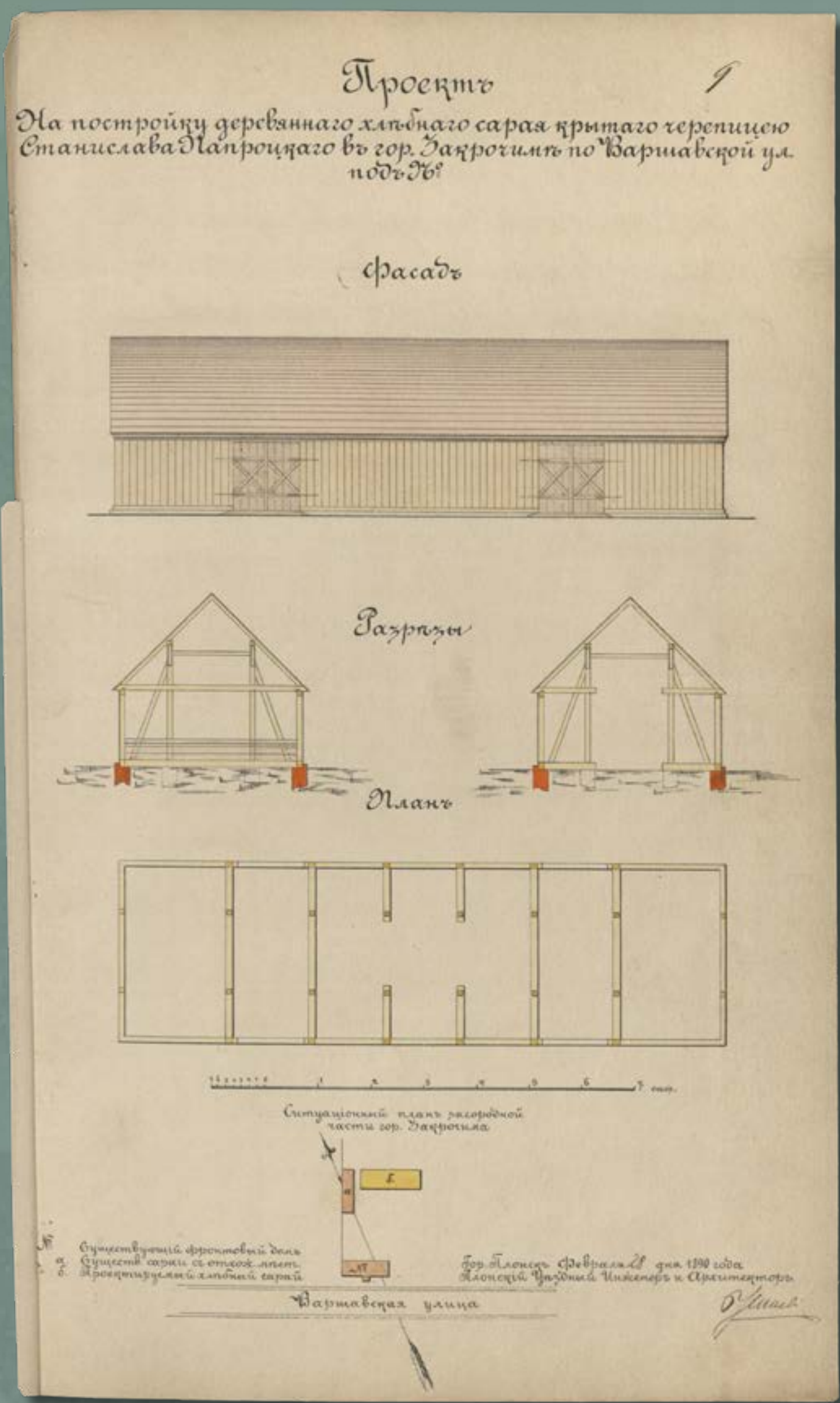
Projekt drewnianego spichrza i mieszkalnej budki krytych papą w nieruchomości numer 123 przy ulicy Płockiej w Zakroczymiu, wł. Chaim Moszek Jarlicht, 1890 rok (źródło: Archiwum Państwowe w Płocku, Płocki Rząd Gubernialny, sygn. 3214, k. 3)

XIX-WIECZNA ARCHITEKTURA MAZOWIECKICH SZTETLI W ŚWIEŹLE ZBIORÓW ARCHIWUM PAŃSTWOWEGO W PŁOCKU

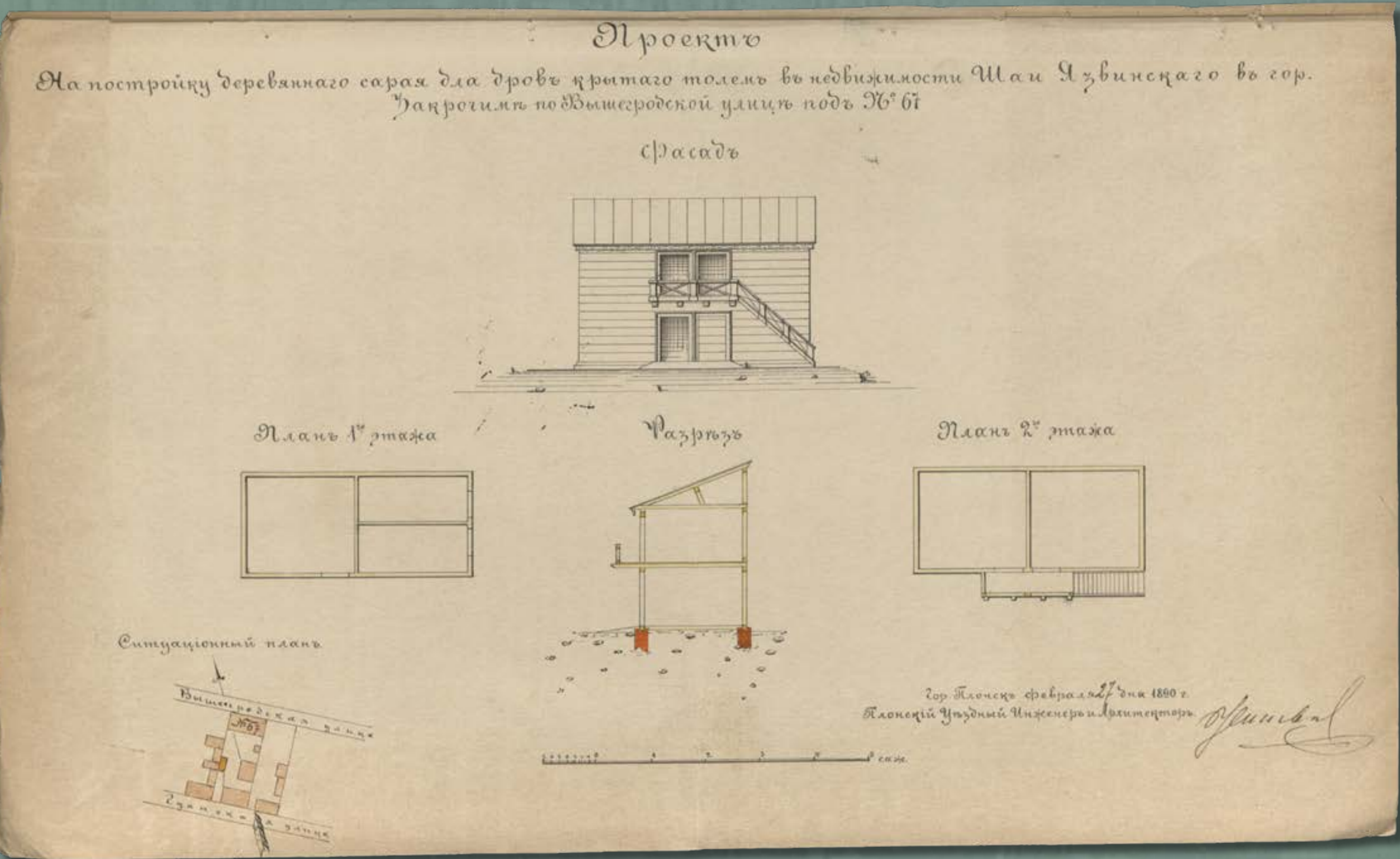
Projekt drewnianego budynku gospodarczego krytego dachówką przy ulicy Warszawskiej w Zakroczymiu, wł. Stanisław Paprocki, 1890 rok (źródło: Archiwum Państwowe w Płocku, Płocki Rząd Gubernialny, sygn. 3214, k. 9)

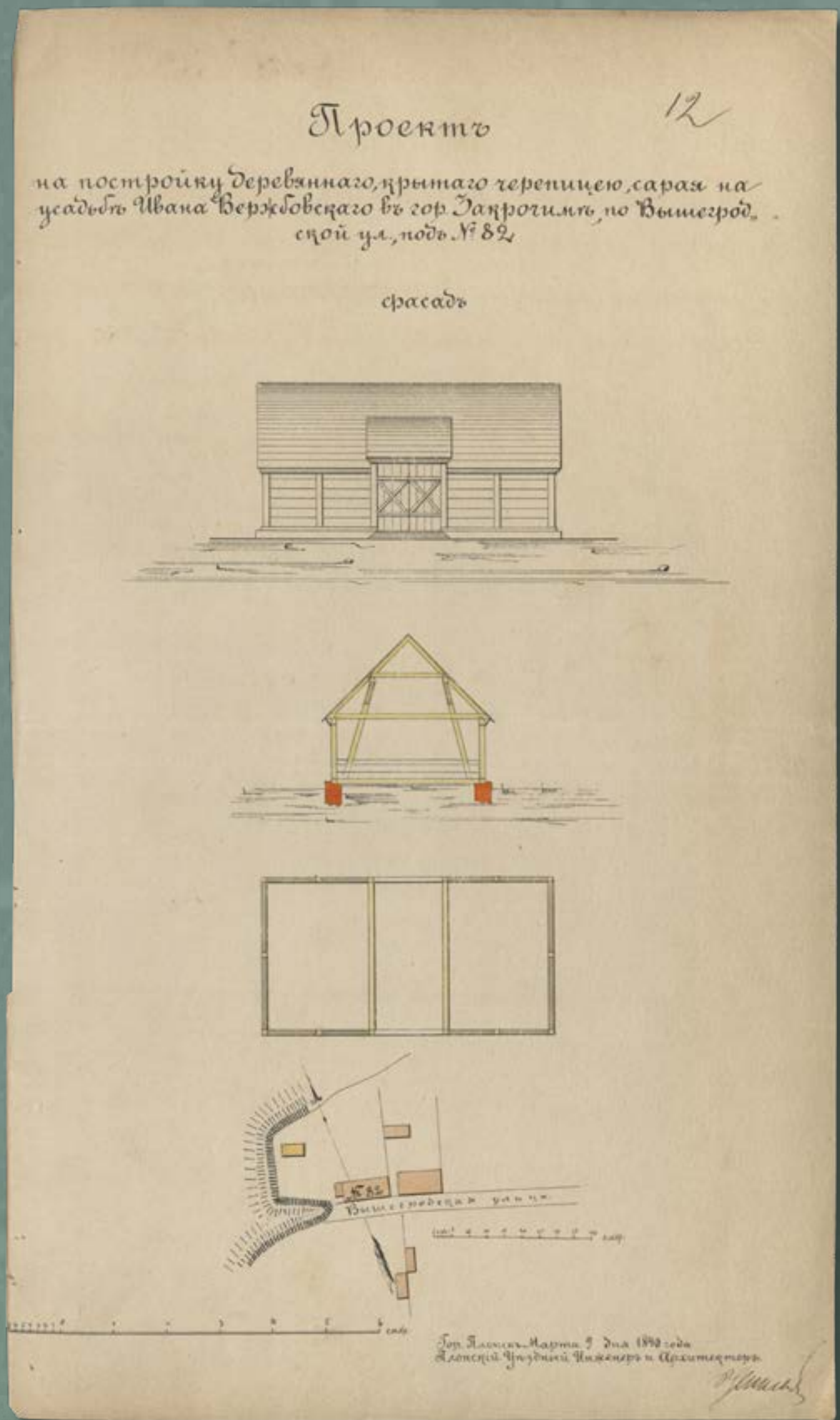
Projekt mieszkalnej drewnianej budki krytej papką w Zakroczymiu, wł. Ludwik Pankiewicz, 1890 rok (źródło: Archiwum Państwowe w Płocku, Płocki Rząd Gubernialny, sygn. 3214, k. 6)

Projekt drewnianej krytej dachówką szopy w nieruchomości numer 82 przy ulicy Wyszogrodzkiej w Zakroczymiu, wł. Iwan Wierzbowski, 1890 rok (źródło: Archiwum Państwowe w Płocku, Płocki Rząd Gubernialny, sygn. 3214, k. 12)

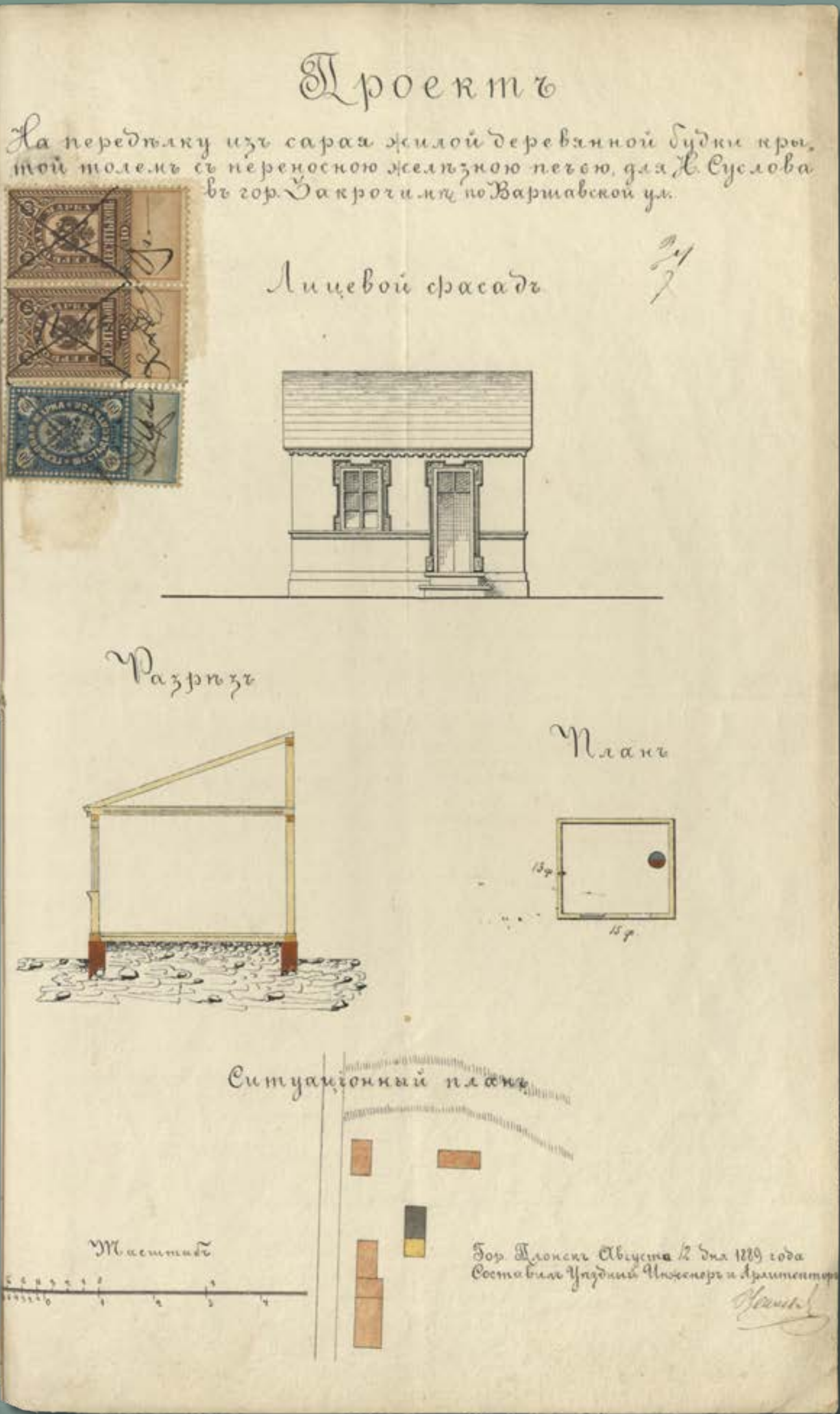

Projekt drewnianej szopy krytej papką w nieruchomości numer 67 przy ulicy Wyszogrodzkiej w Zakroczymiu, wł. Szaja Jazwiński, 1890 rok (źródło: Archiwum Państwowe w Płocku, Płocki Rząd Gubernialny, sygn. 3214, k. 15)

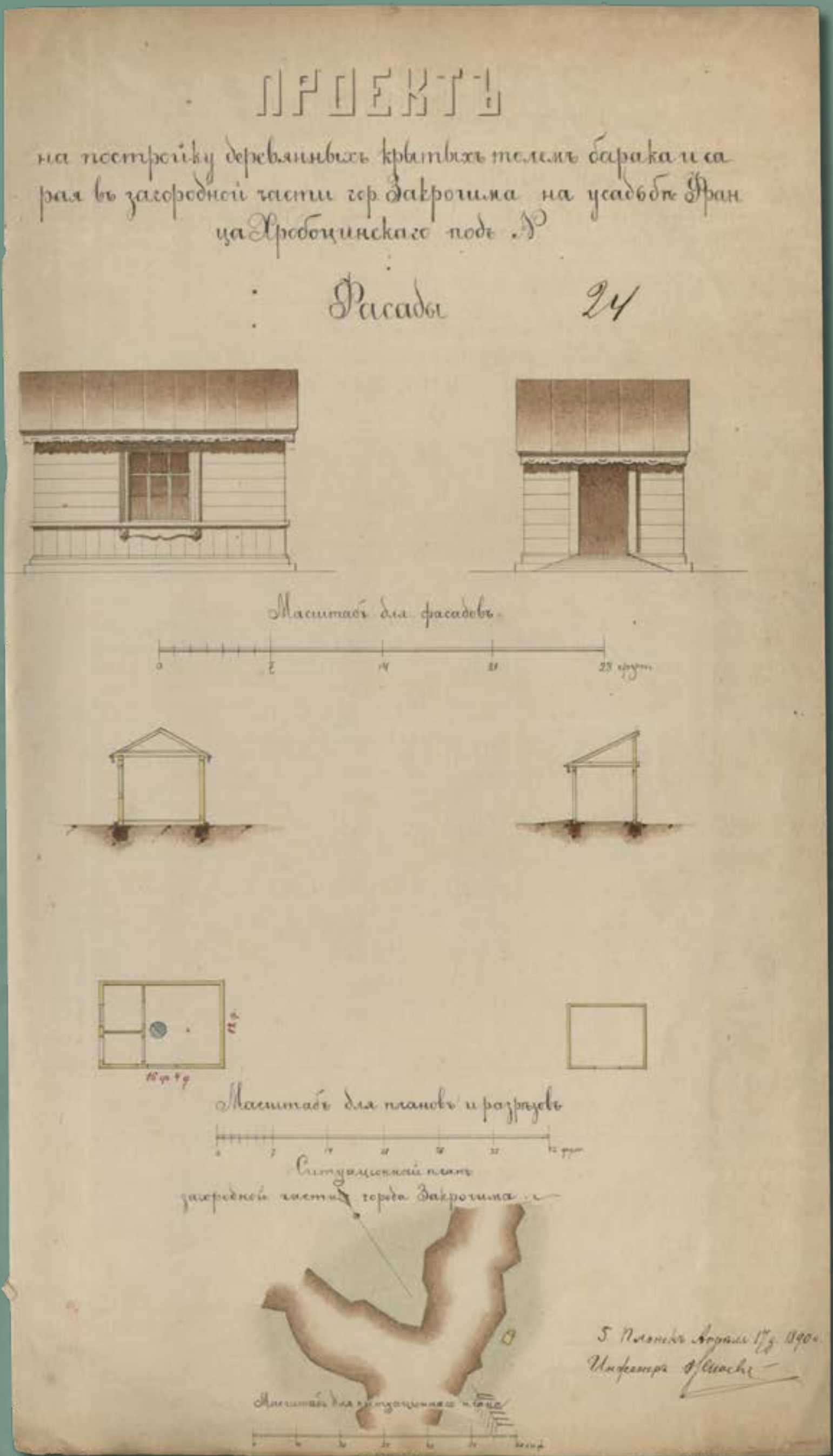

XIX-WIECZNA ARCHITEKTURA MAZOWIECKICH SZTETLI W ŚWIEŁLE ZBIORÓW ARCHIWUM PAŃSTWOWEGO W PŁOCKU

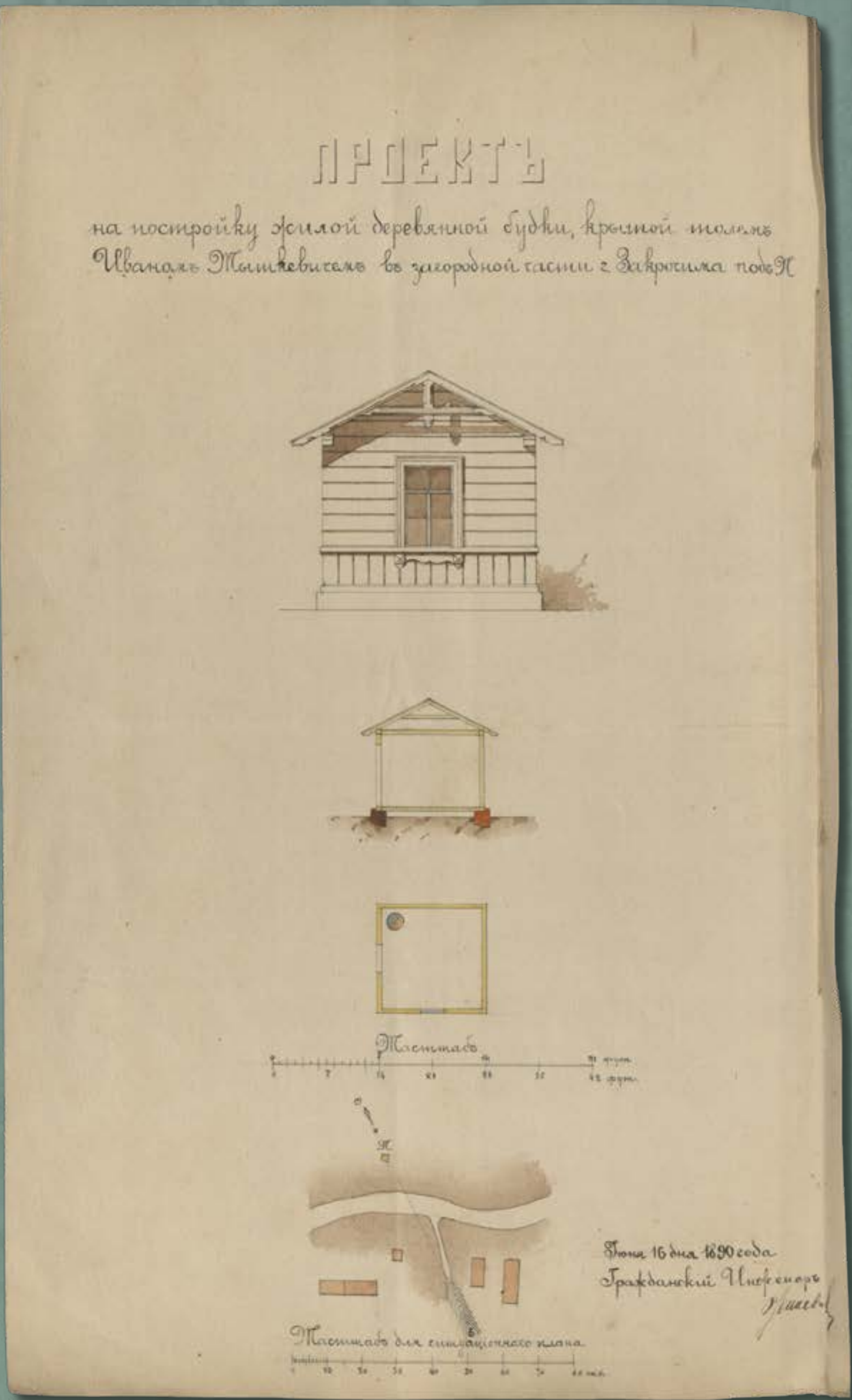
Projekt przebudowy drewnianej szopy na mieszkalną budkę w nieruchomości przy ulicy Warszawskiej w Zakroczymiu, wł. N. Susłow, 1889 rok (źródło: Archiwum Państwowe w Płocku, Płocki Rząd Gubernialny, sygn. 3214, k. 27)

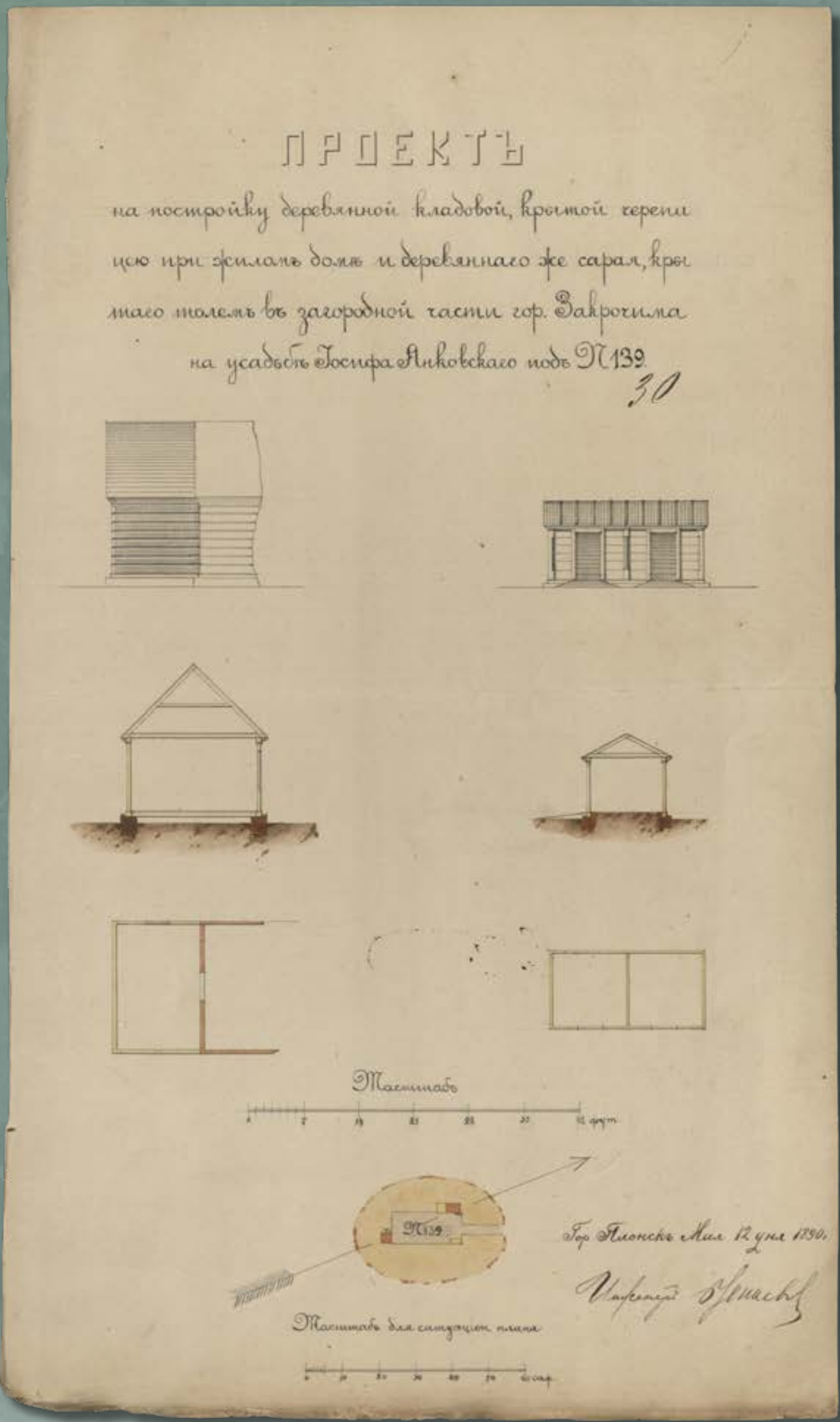
Projekt drewnianych krytych papą baraku i szopy w podmiejskiej części Zakroczymia, wł. Franciszek Chrobociński, 1890 rok (źródło: Archiwum Państwowe w Płocku, Płocki Rząd Gubernialny, sygn. 3214, k. 24)

Projekt drewnianej mieszkalnej budki krytej papą w podmiejskiej części Zakroczymia, wł. Iwan Tyszkiewicz, 1890 rok (źródło: Archiwum Państwowe w Płocku, Płocki Rząd Gubernialny, sygn. 3214, k. 33)

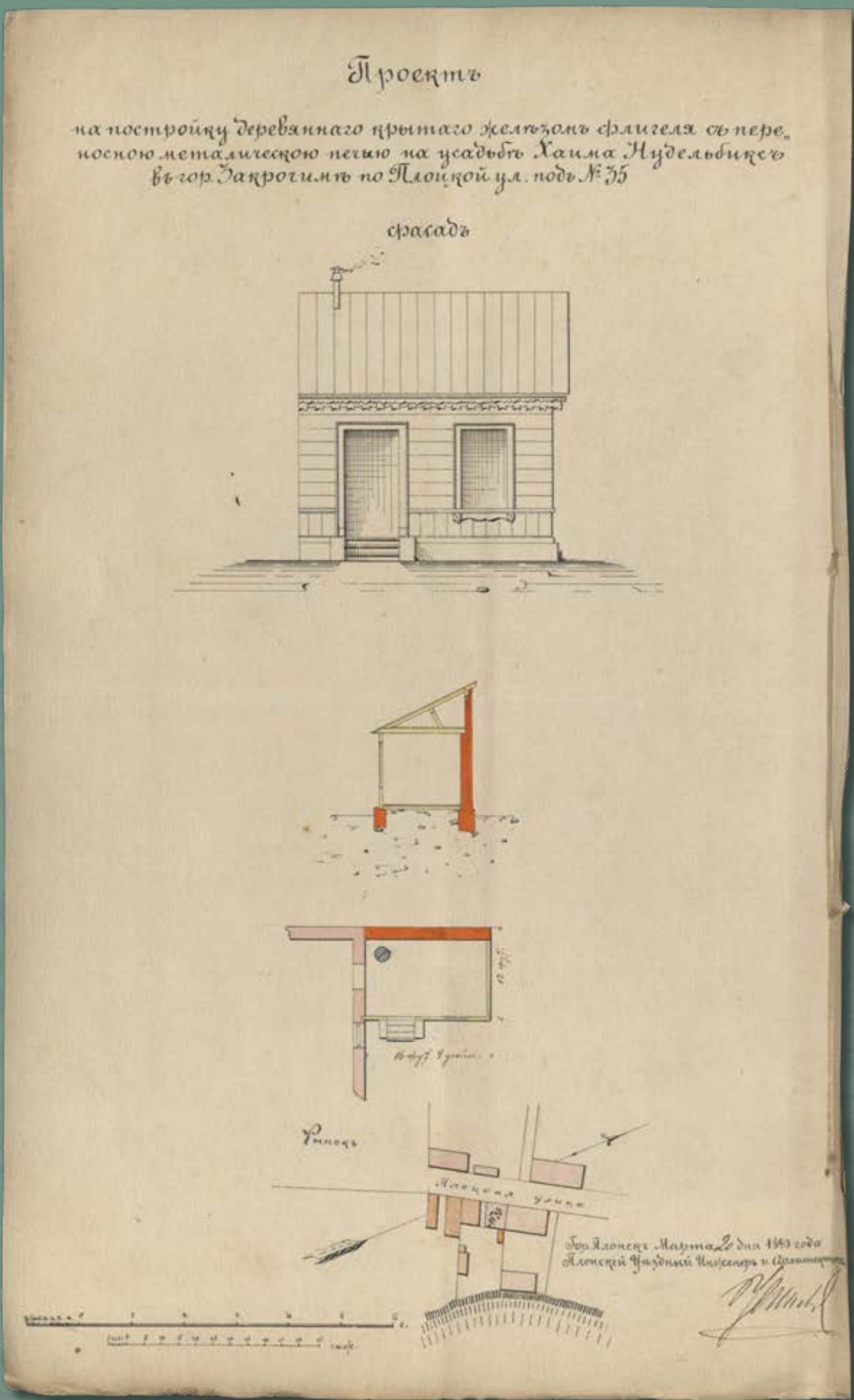

Projekt drewnianej komory krytej dachówką przy domu mieszkalnym i drewnianej szopy krytej papą w podmiejskiej części Zakroczymia na terenie nieruchomości numer 139, wł. Józef Jankowski, 1890 rok (źródło: Archiwum Państwowe w Płocku, Płocki Rząd Gubernialny, sygn. 3214, k. 30)

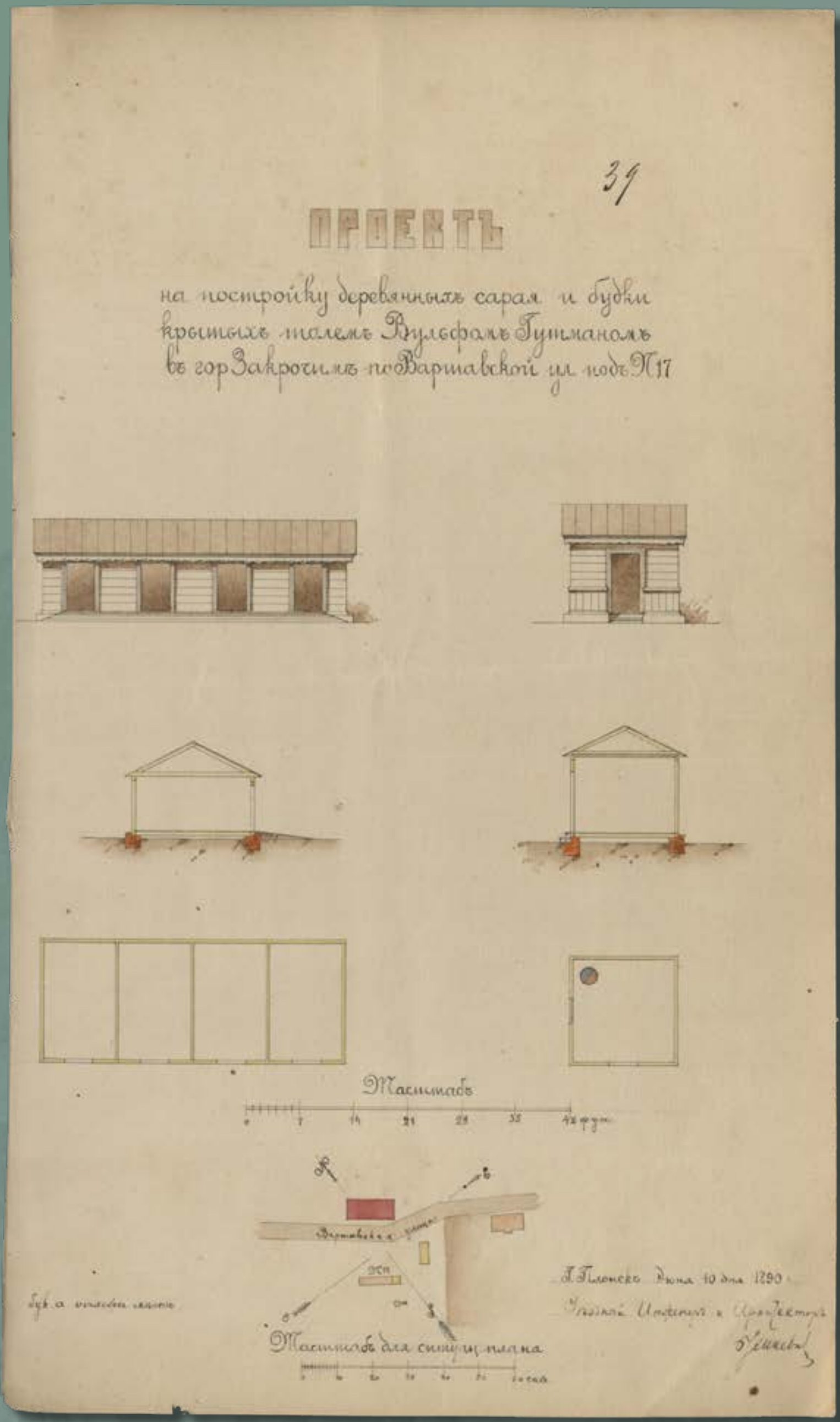

XIX-WIECZNA ARCHITEKTURA MAZOWIECKICH SZTETLI W ŚWIEŁLE ZBIORÓW ARCHIWUM PAŃSTWOWEGO W PŁOCKU

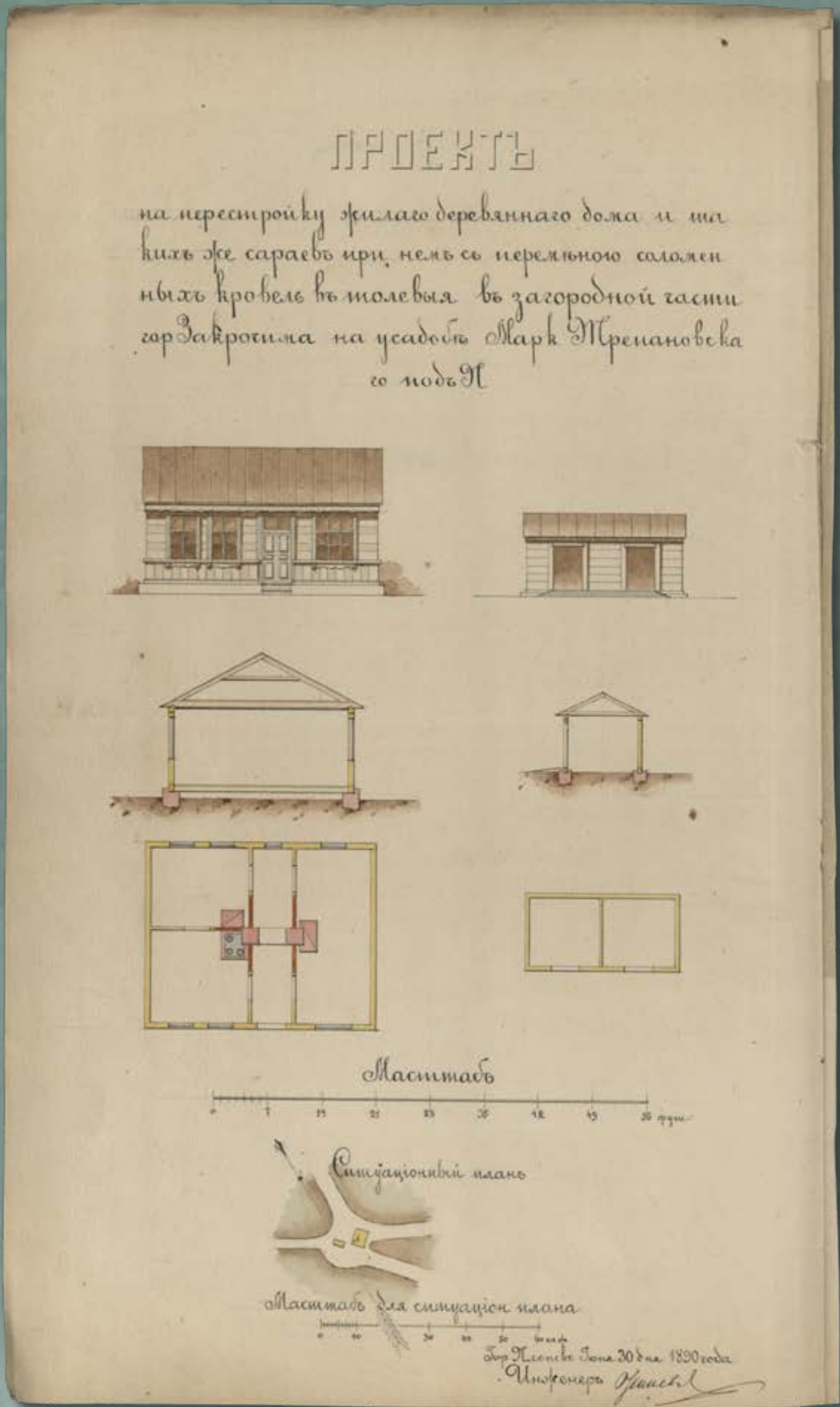
Projekt drewnianej szopy i budki krytych papą w nieruchomości pod numerem 17 przy ulicy Warszawskiej w Zakroczymiu, wł. Wulf Gutman, 1890 rok (źródło: Archiwum Państwowe w Płocku, Płocki Rząd Gubernialny, sygn. 3214, k. 39)

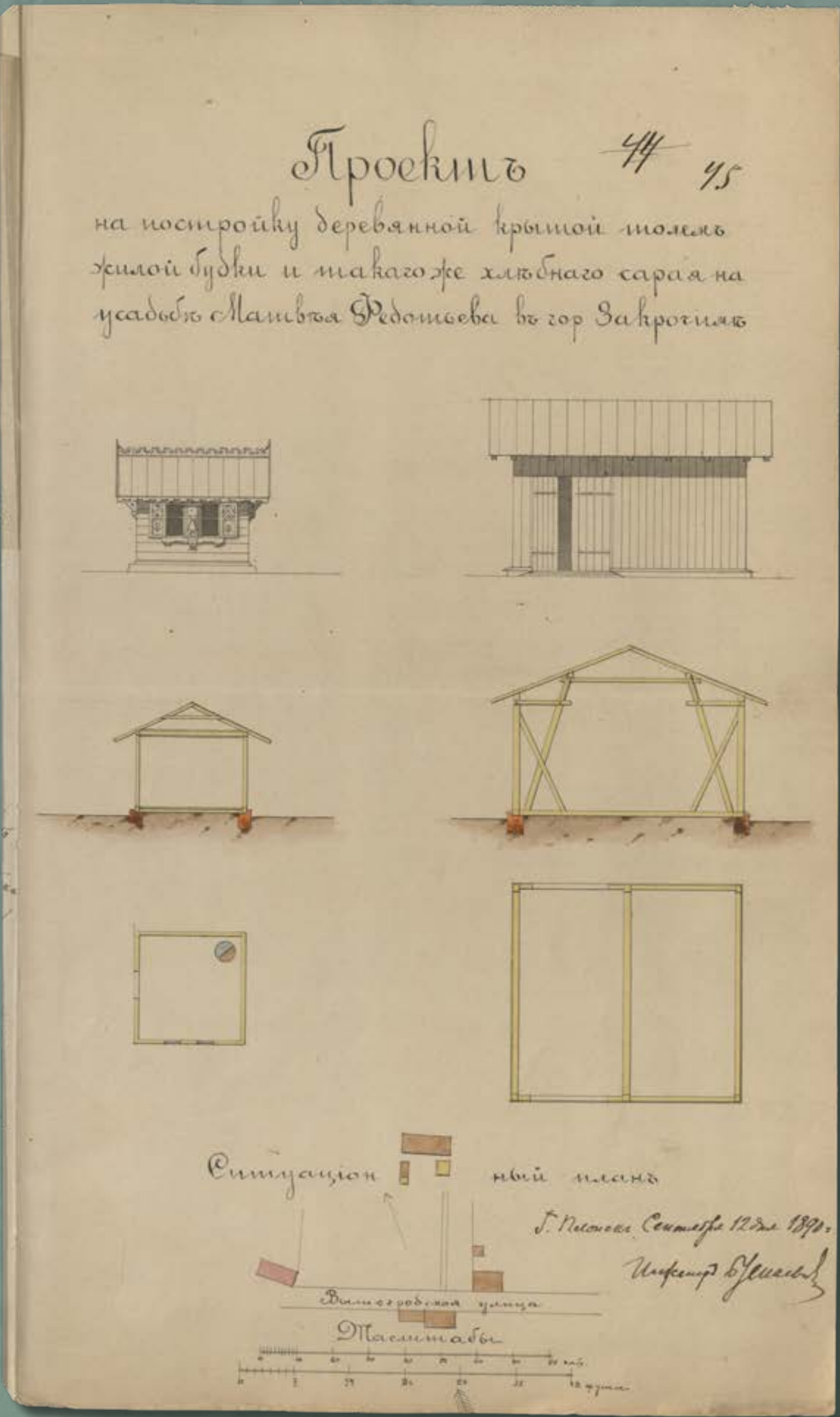
Projekt drewnianej krytej blachą żelazną oficyny w nieruchomości pod numerem 35 przy ulicy Płockiej w Zakroczymiu, wł. Chaim Nudelbiks, 1890 rok (źródło: Archiwum Państwowe w Płocku, Płocki Rząd Gubernialny, sygn. 3214, k. 36)

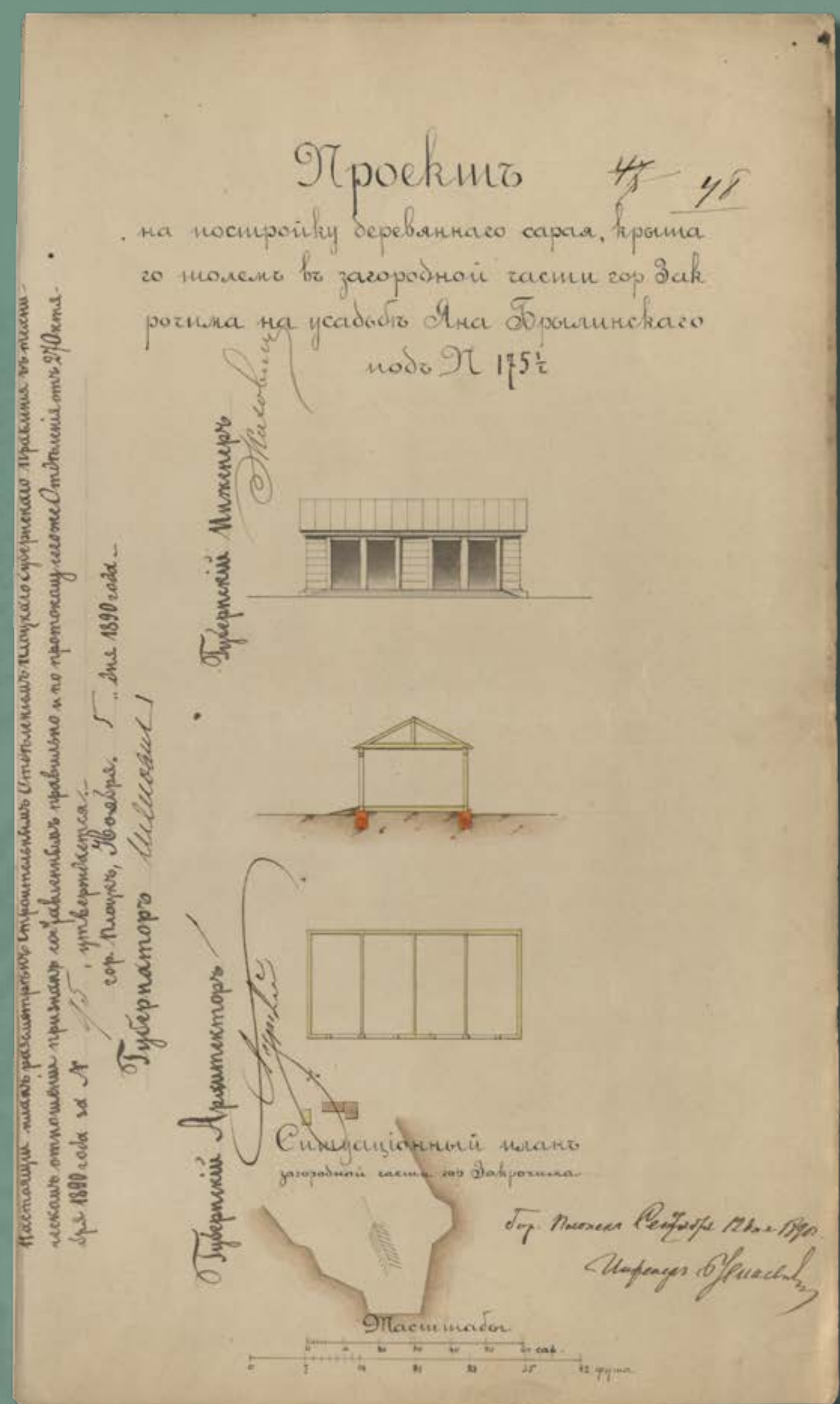
Projekt drewnianej krytej papą budki mieszkalnej i budynku gospodarczego przy ulicy Wyszogrodzkiej w Zakroczymiu, wł. Matwiej Fedotojew, 1890 rok (źródło: Archiwum Państwowe w Płocku, Płocki Rząd Gubernialny, sygn. 3214, k. 45)

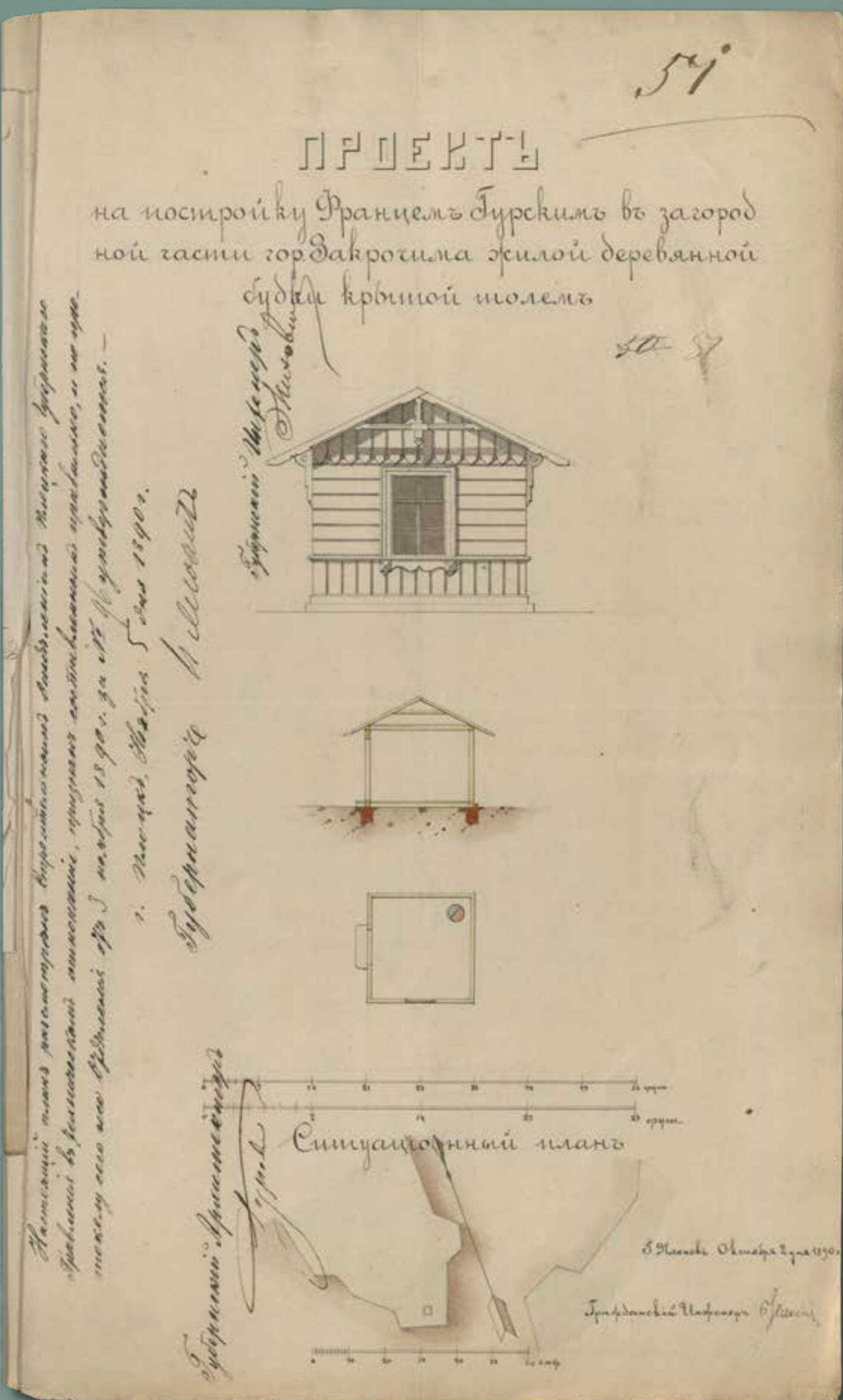
Projekt przebudowy mieszkalnego drewnianego domu i budynków gospodarczych w podmiejskiej części Zakroczymia, wł. M. Trepanowska, 1890 rok (źródło: Archiwum Państwowe w Płocku, Płocki Rząd Gubernialny, sygn. 3214, k. 42)

XIX-WIECZNA ARCHITEKTURA MAZOWIECKICH SZTETLI W ŚWIEŹLE ZBIORÓW ARCHIWUM PAŃSTWOWEGO W PŁOCKU

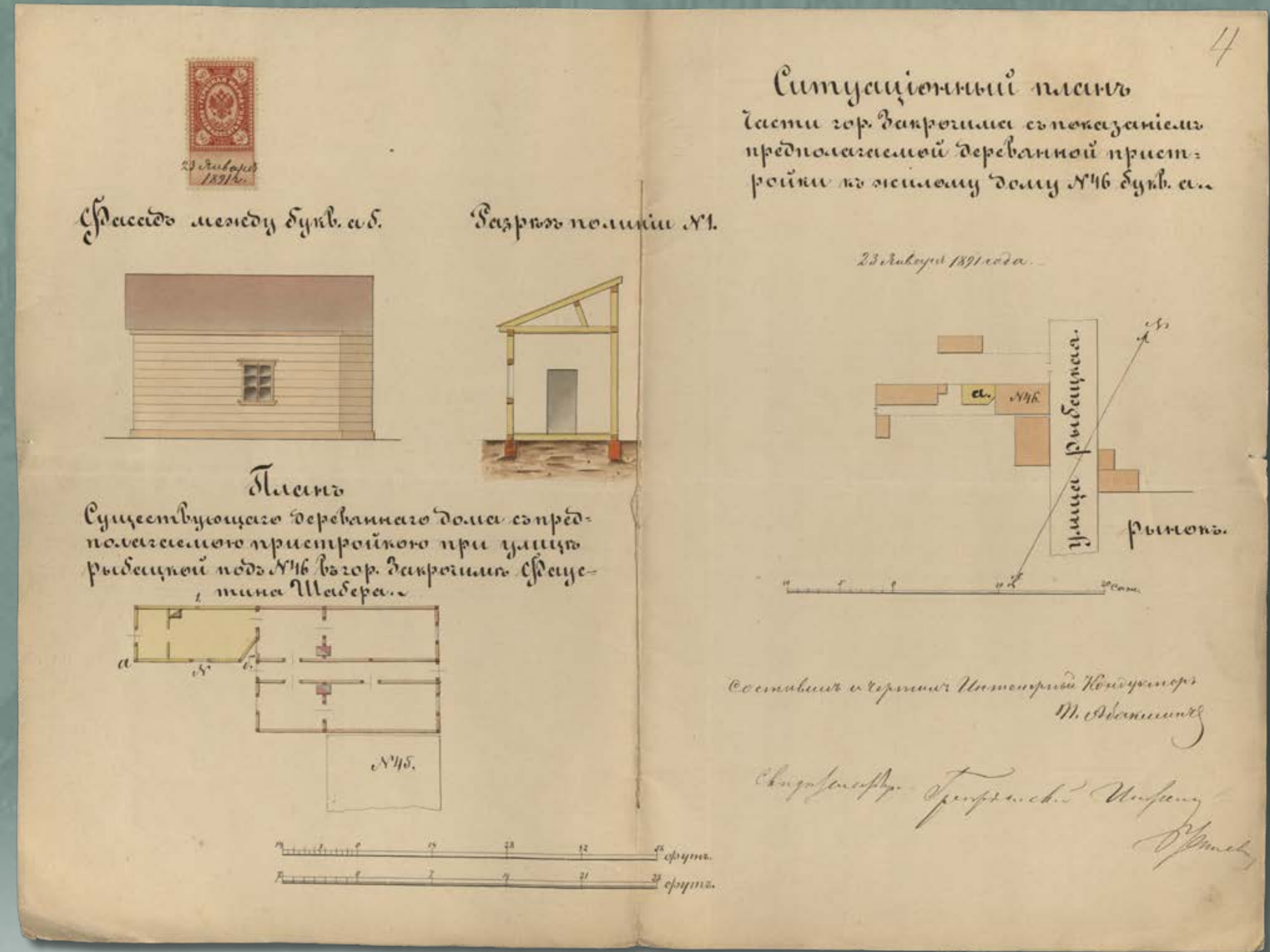

Projekt drewnianej budki mieszkalnej krytej papą w podmiejskiej części Zakroczymia, wł. Franciszek Górski, 1890 rok (źródło: Archiwum Państwowe w Płocku, Płocki Rząd Gubernialny, sygn. 3214, k. 51)

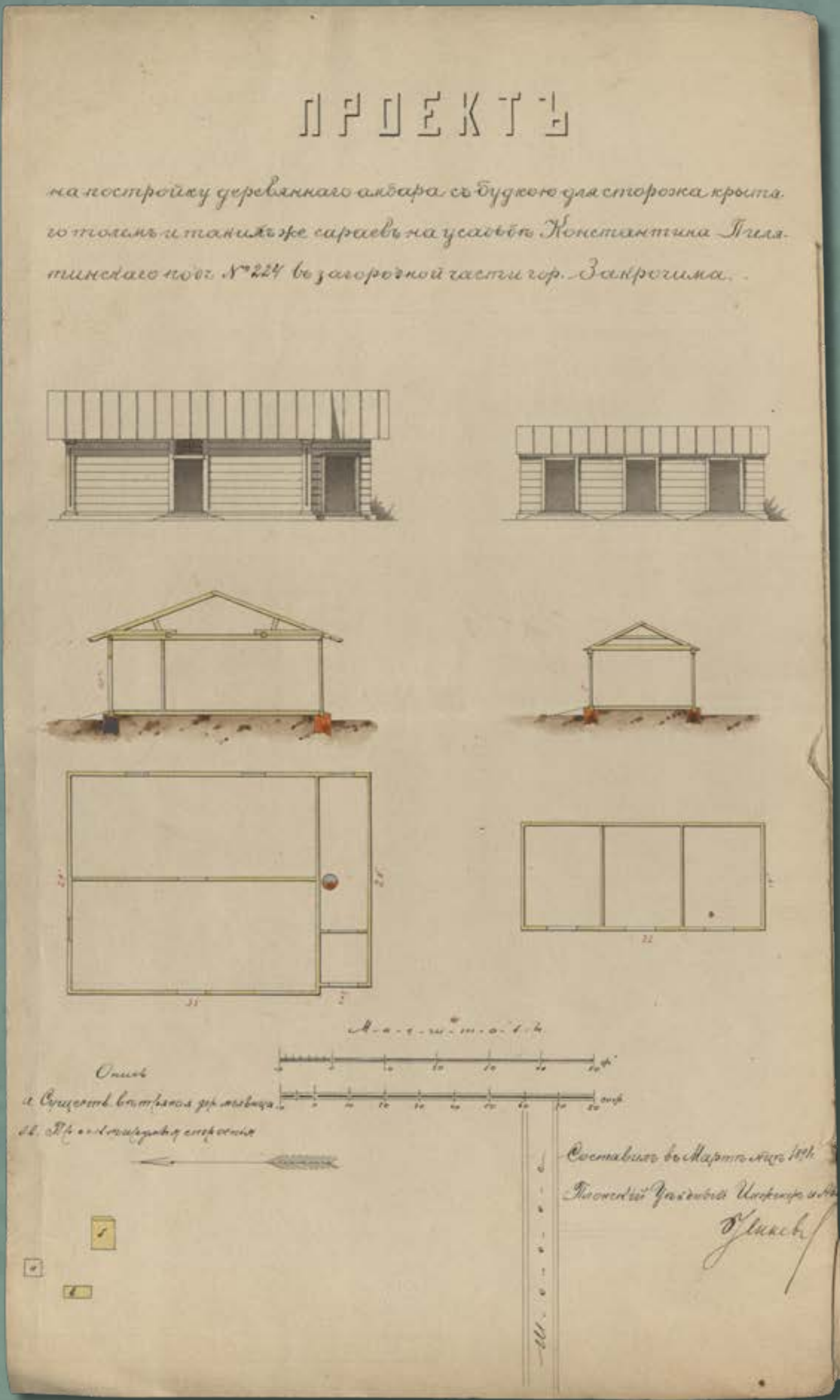

Projekt drewnianej szopy krytej papą na terenie nieruchomości numer 175½ w podmiejskiej części Zakroczymia, wł. Jan Bryliński, 1890 rok (źródło: Archiwum Państwowe w Płocku, Płocki Rząd Gubernialny, sygn. 3214, k. 48)

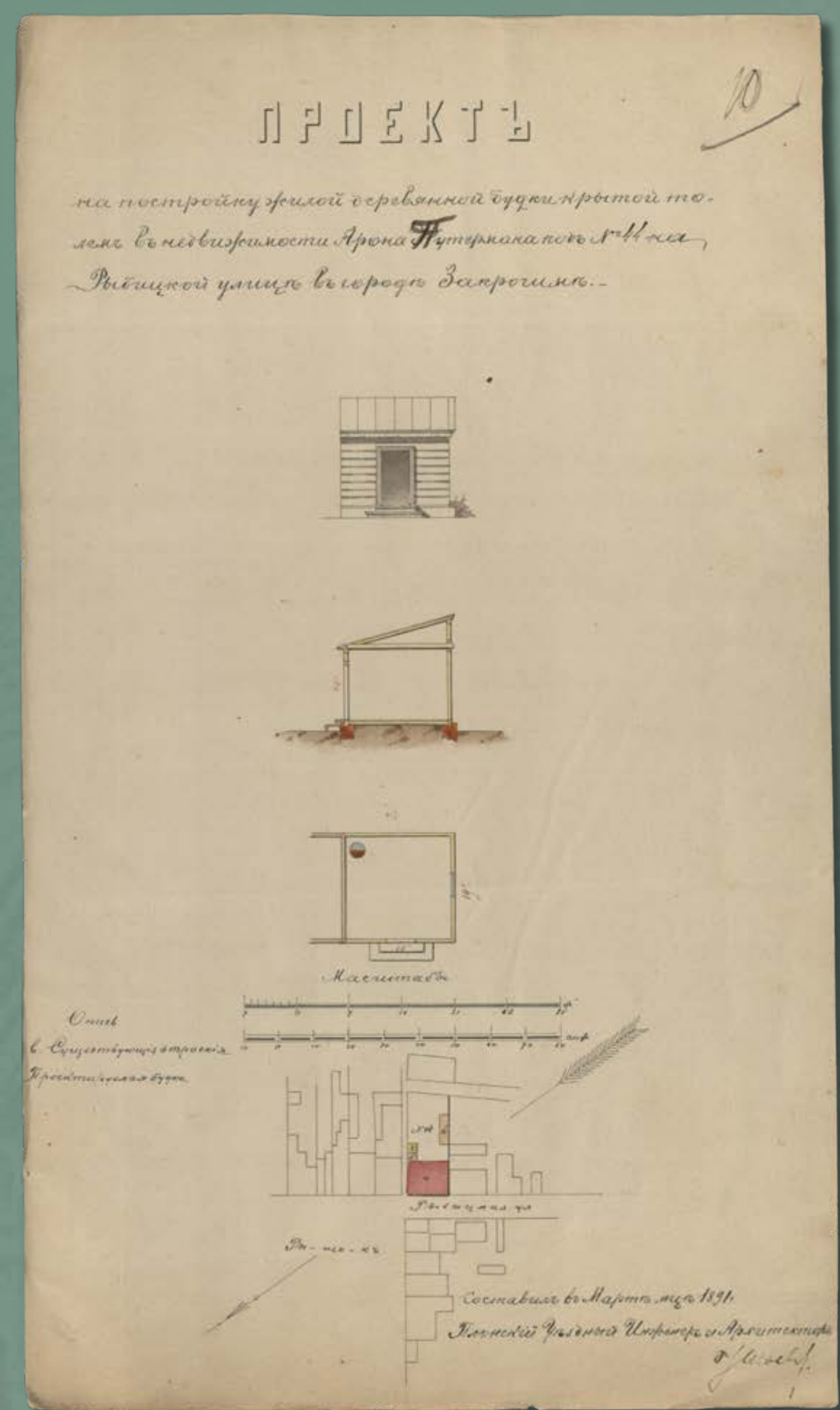
Projekt drewnianej przybudówki do domu mieszkalnego w nieruchomości numer 46 przy ulicy Rybackiej w Zakroczymiu, wł. Faustyn Szaber, 1891 rok (źródło: Archiwum Państwowe w Płocku, Płocki Rząd Gubernialny, sygn. 3218, k. 4)

Projekt drewnianego spichrza z budką dla stróża krytego papą w nieruchomości numer 224 w podmiejskiej części Zakroczymia, wł. Konstanty Pilaciński, 1891 rok (źródło: Archiwum Państwowe w Płocku, Płocki Rząd Gubernialny, sygn. 3218, k. 7)

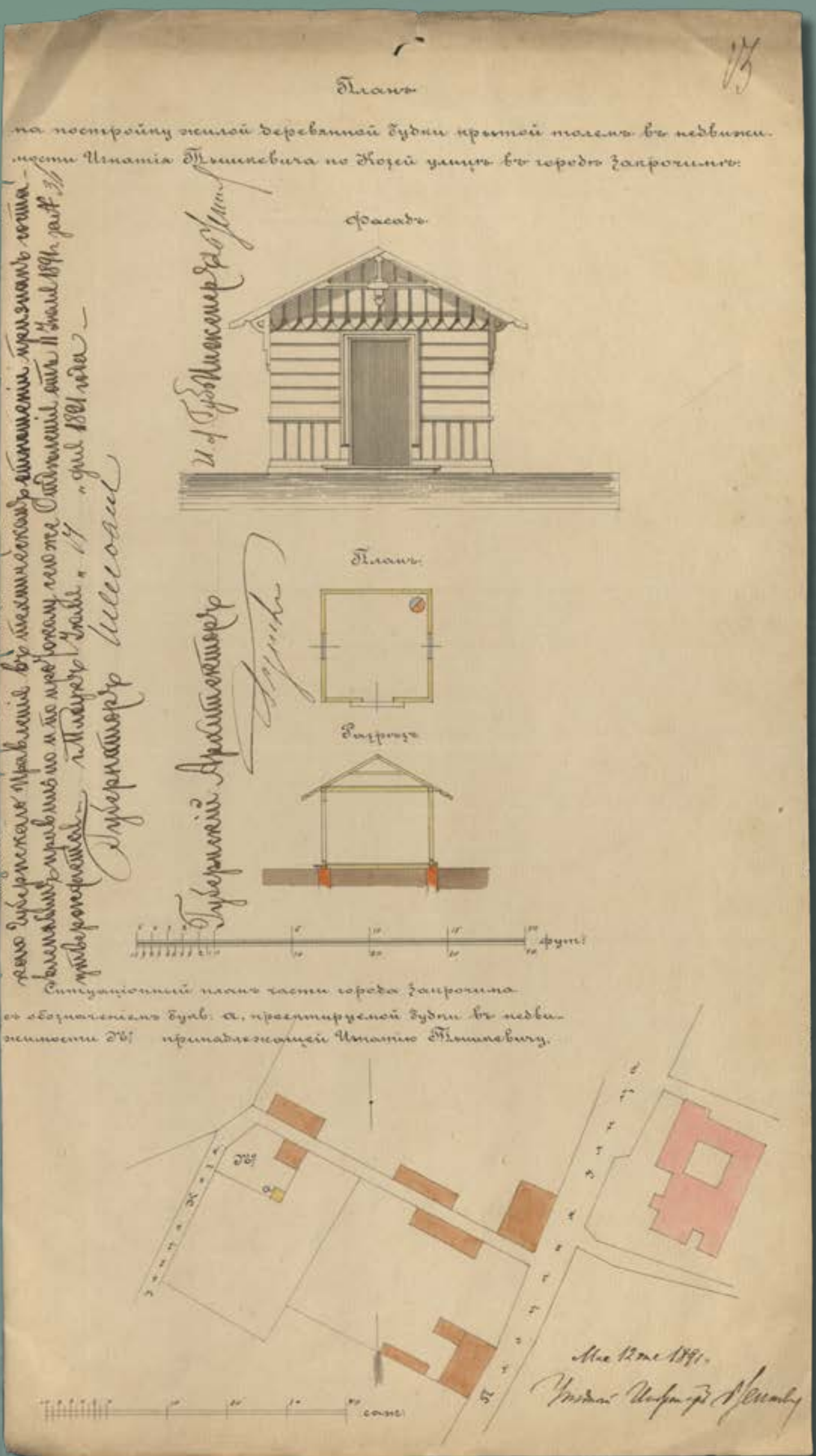

XIX-WIECZNA ARCHITEKTURA MAZOWIECKICH SZTETLI W ŚWIEŹLE ZBIORÓW ARCHIWUM PAŃSTWOWEGO W PŁOCKU

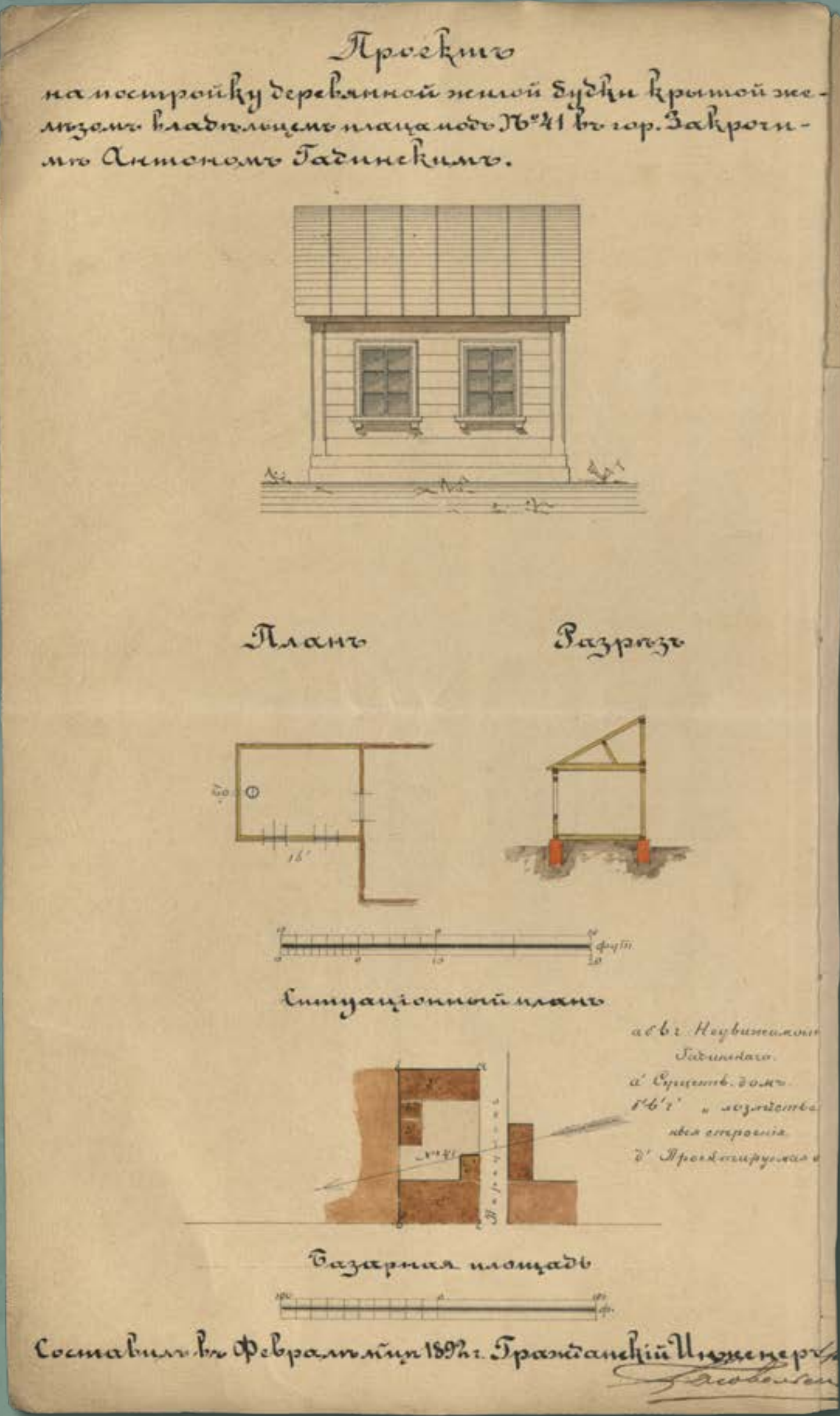

Projekt drewnianej budki
mieszkalnej krytej papą
w nieruchomości przy ulicy
Koziej w Zakroczymiu,
wł. Ignacy Tyszkiewicz, 1891 rok
(źródło: Archiwum Państwowe
w Płocku, Płocki Rząd
Gubernialny, sygn. 3218, k. 13)

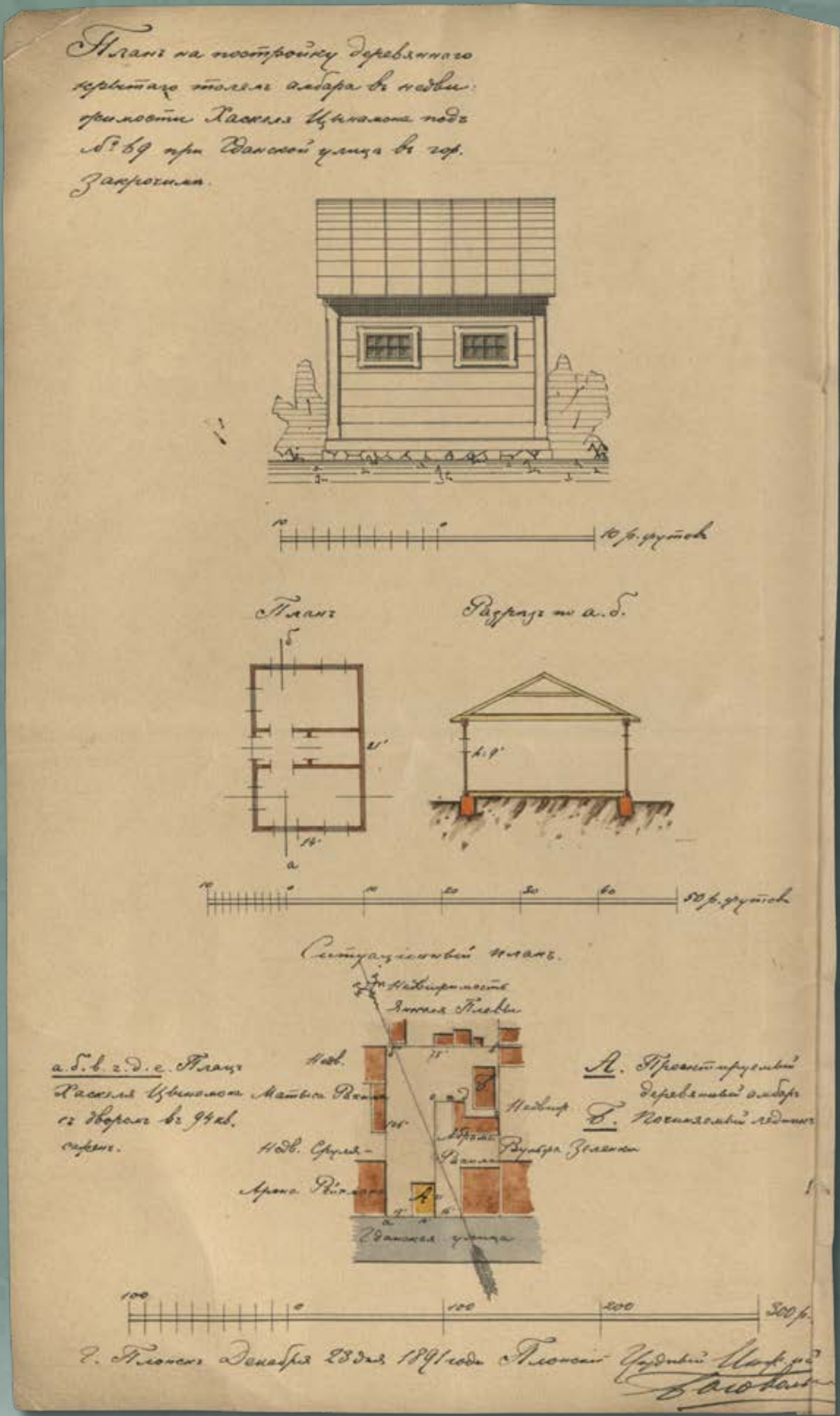
Projekt drewnianej budki
mieszkalnej krytej papą
w nieruchomości numer
44 przy ulicy Rybackiej
w Zakroczymiu, wł. Aron
Puterman, 1891 rok
(źródło: Archiwum Państwowe
w Płocku, Płocki Rząd
Gubernialny, sygn. 3218, k. 10)

Projekt drewnianej mieszkalnej
budki krytej blachą żelazną
na placu pod numerem 41
w Zakroczymiu, wł. Antoni
Gabiński, 1892 rok
(źródło: Archiwum Państwowe
w Płocku, Płocki Rząd
Gubernialny, sygn. 3222, k. 6)

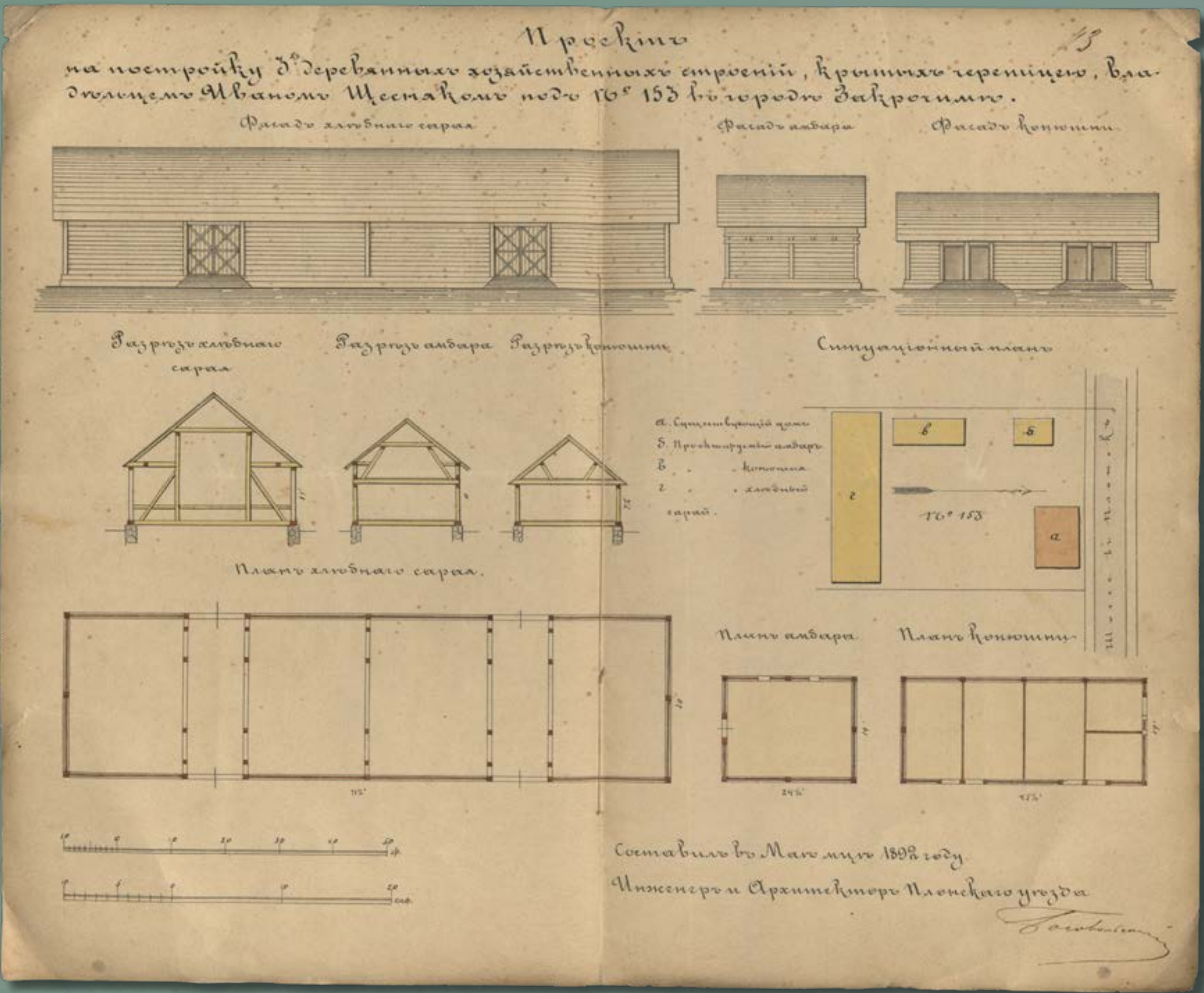

Projekt drewnianego krytego
papą spichrza w nieruchomości
pod numerem 69 przy ulicy
Gdańskiej w Zakroczymiu,
wł. Chaskiel Cynamon, 1891 rok
(źródło: Archiwum Państwowe
w Płocku, Płocki Rząd
Gubernialny, sygn. 3222, k. 3)

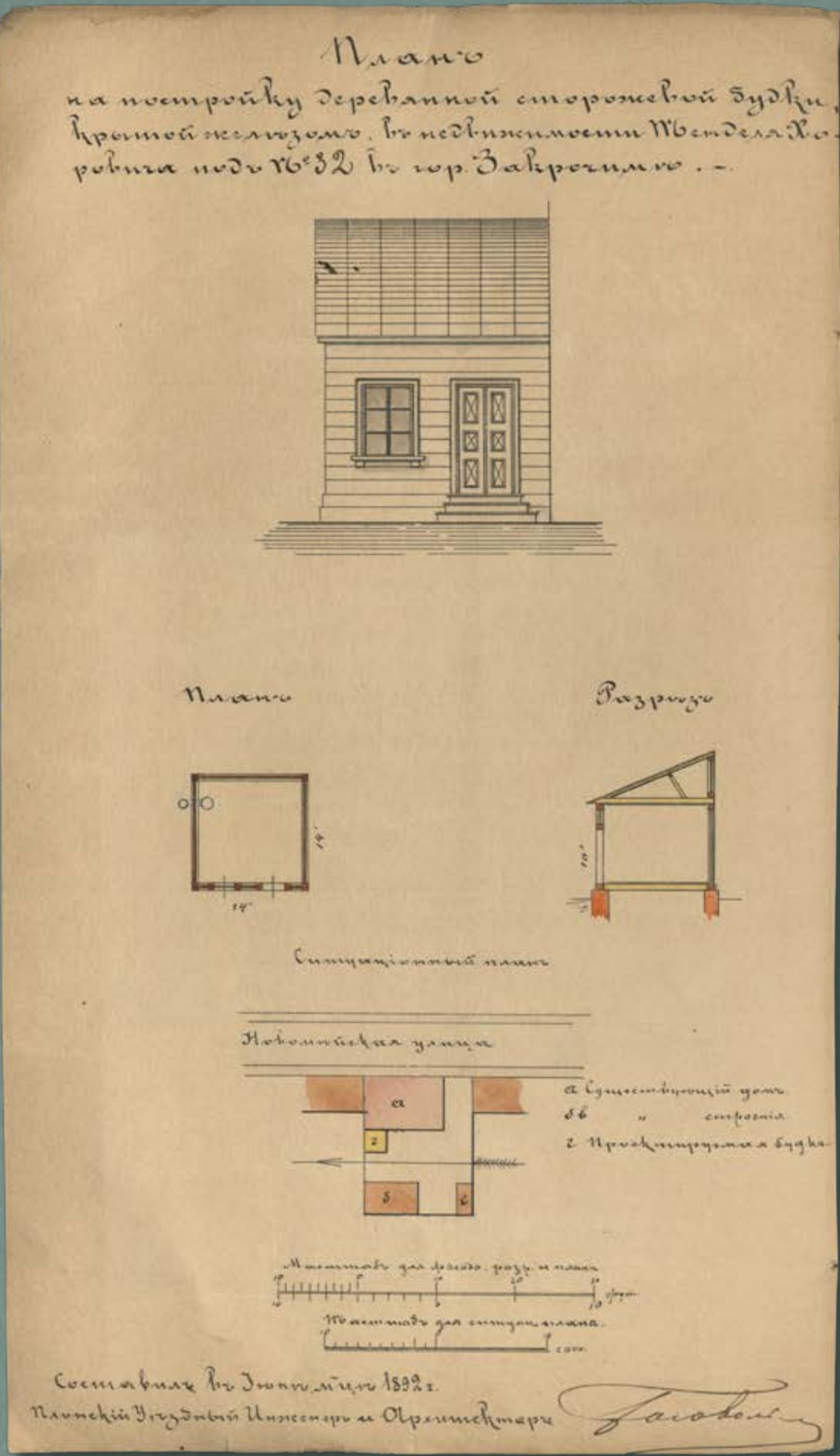
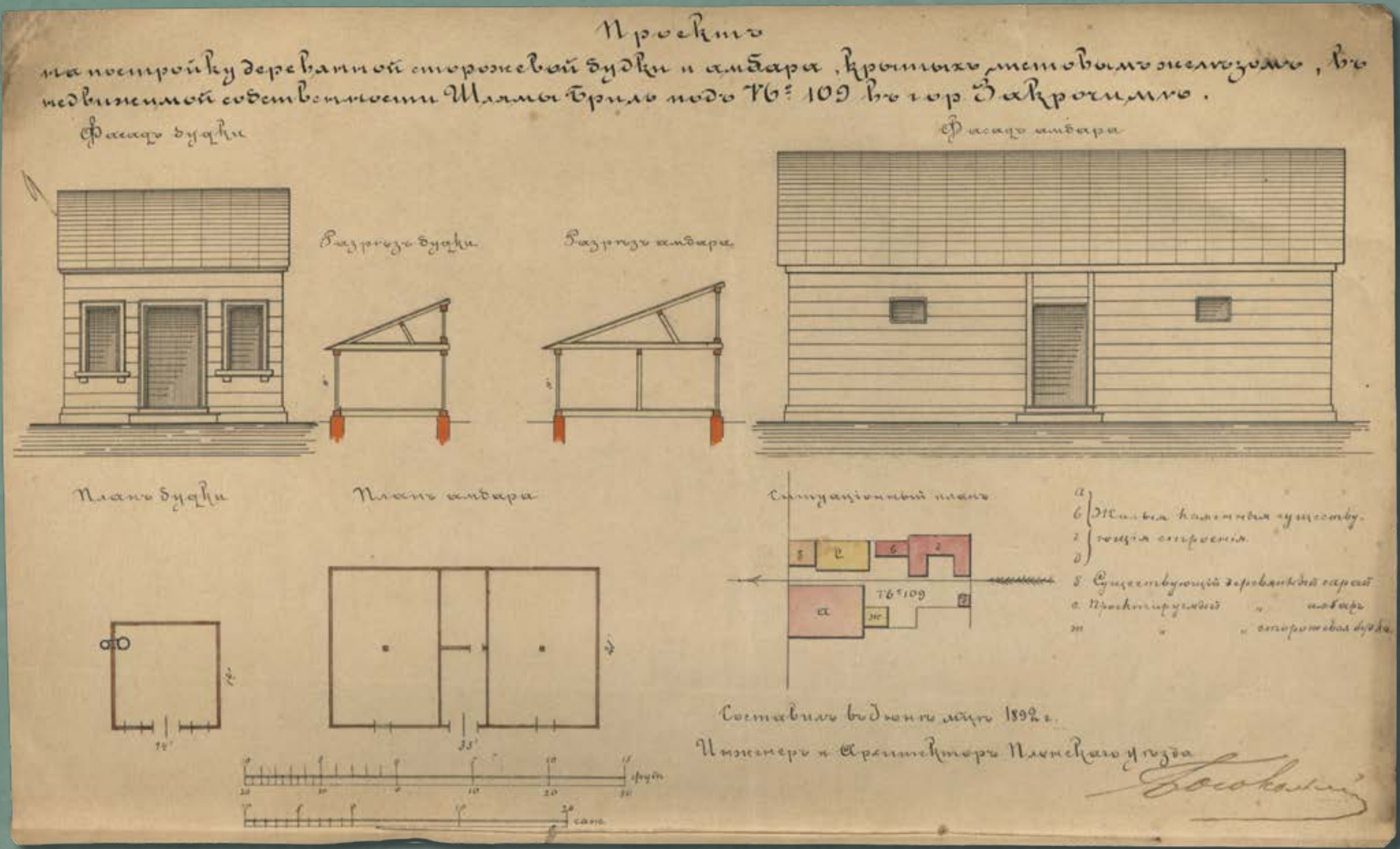

XIX-WIECZNA ARCHITEKTURA MAZOWIECKICH SZTETLI W ŚWIEŁIE ZBIORÓW ARCHIWUM PAŃSTWOWEGO W PŁOCKU

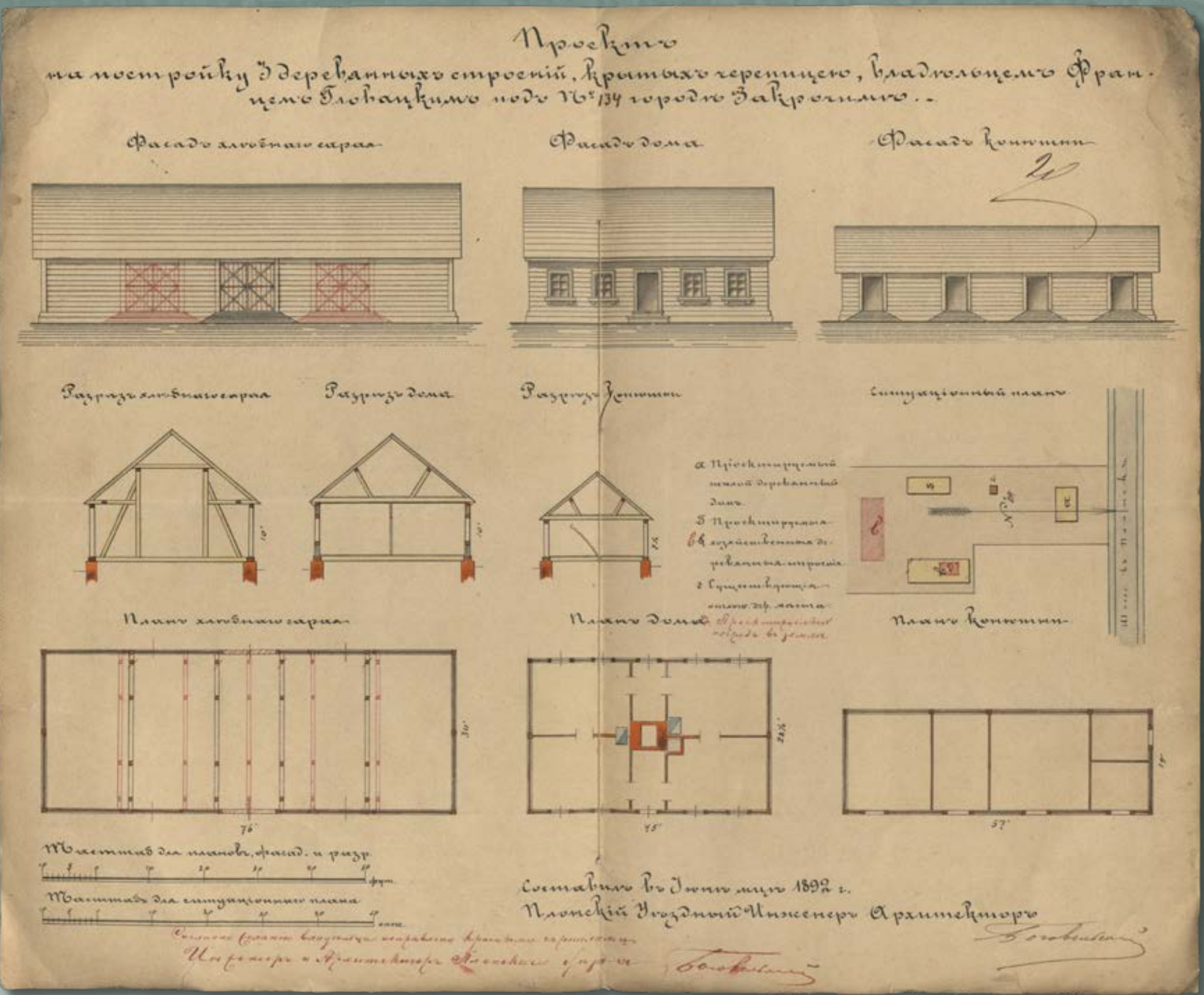
Projekt trzech budynków gospodarczych
krytych dachówką w nieruchomości numer 153
w Zakroczymiu, wł. Iwan Szczęśniak, 1892 rok
(źródło: Archiwum Państwowe w Płocku, Płocki
Rząd Gubernialny, sygn. 3222, k. 13)

Projekt drewnianej budki dla stróża i spichrza
krytych blachą żelazną w nieruchomości numer
109 w Zakroczymiu, wł. Szlama Bryl, 1892 rok
(źródło: Archiwum Państwowe w Płocku, Płocki
Rząd Gubernialny, sygn. 3222, k. 9)

Projekt drewnianej budki krytej blachą dla stróża
w nieruchomości numer 32 przy ulicy Nowomiejskiej
w Zakroczymiu, wł. Mendel Horowicz, 1892 rok (źródło:
Archiwum Państwowe w Płocku, Płocki Rząd Gubernialny,
sygn. 3222, k. 16)

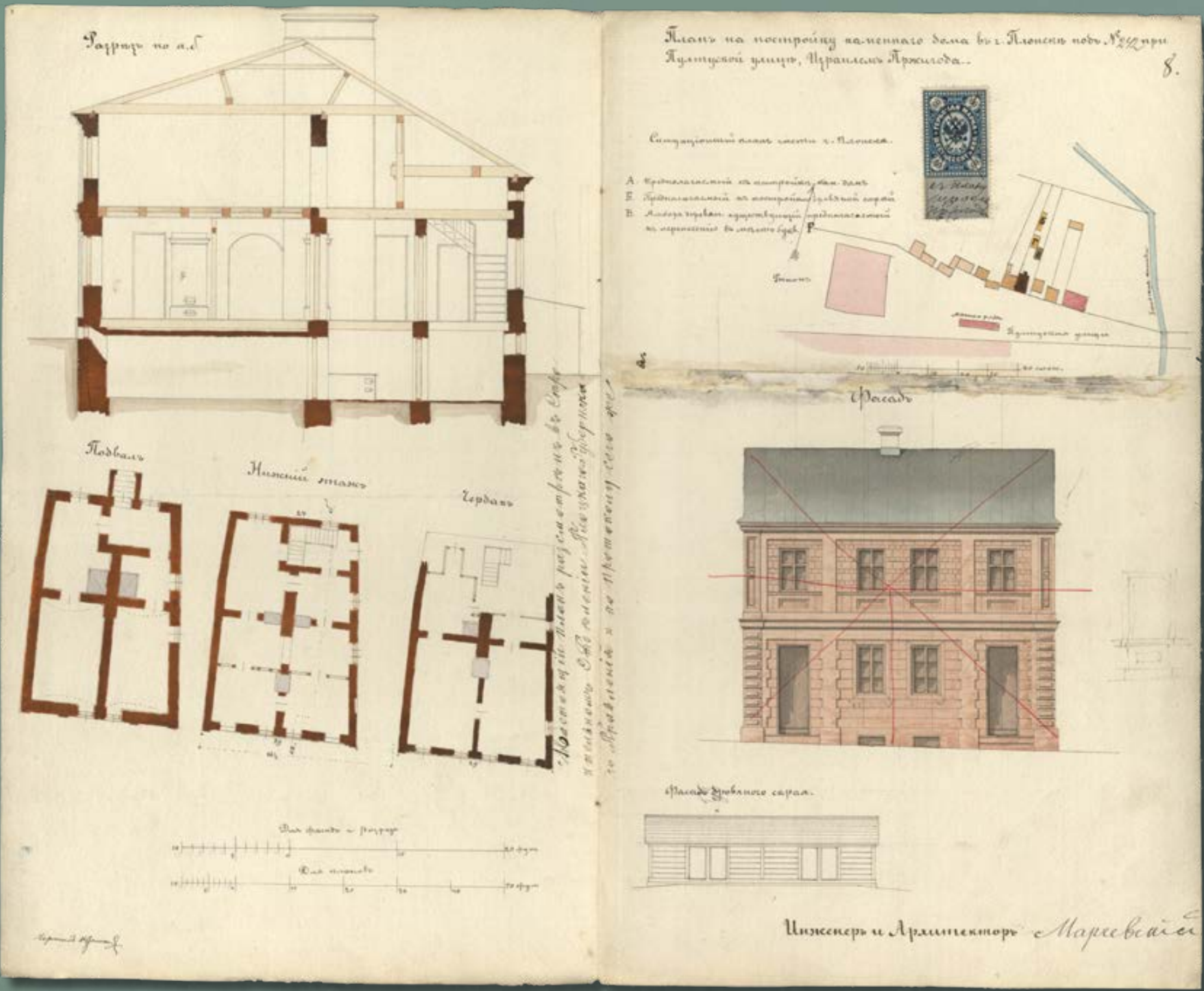

Projekt trzech drewnianych budynków krytych dachówką
w nieruchomości numer 134 w Zakroczymiu, wł. Franciszek
Głowacki, 1892 rok (źródło: Archiwum Państwowe w Płocku,
Płocki Rząd Gubernialny, sygn. 3222, k. 20)

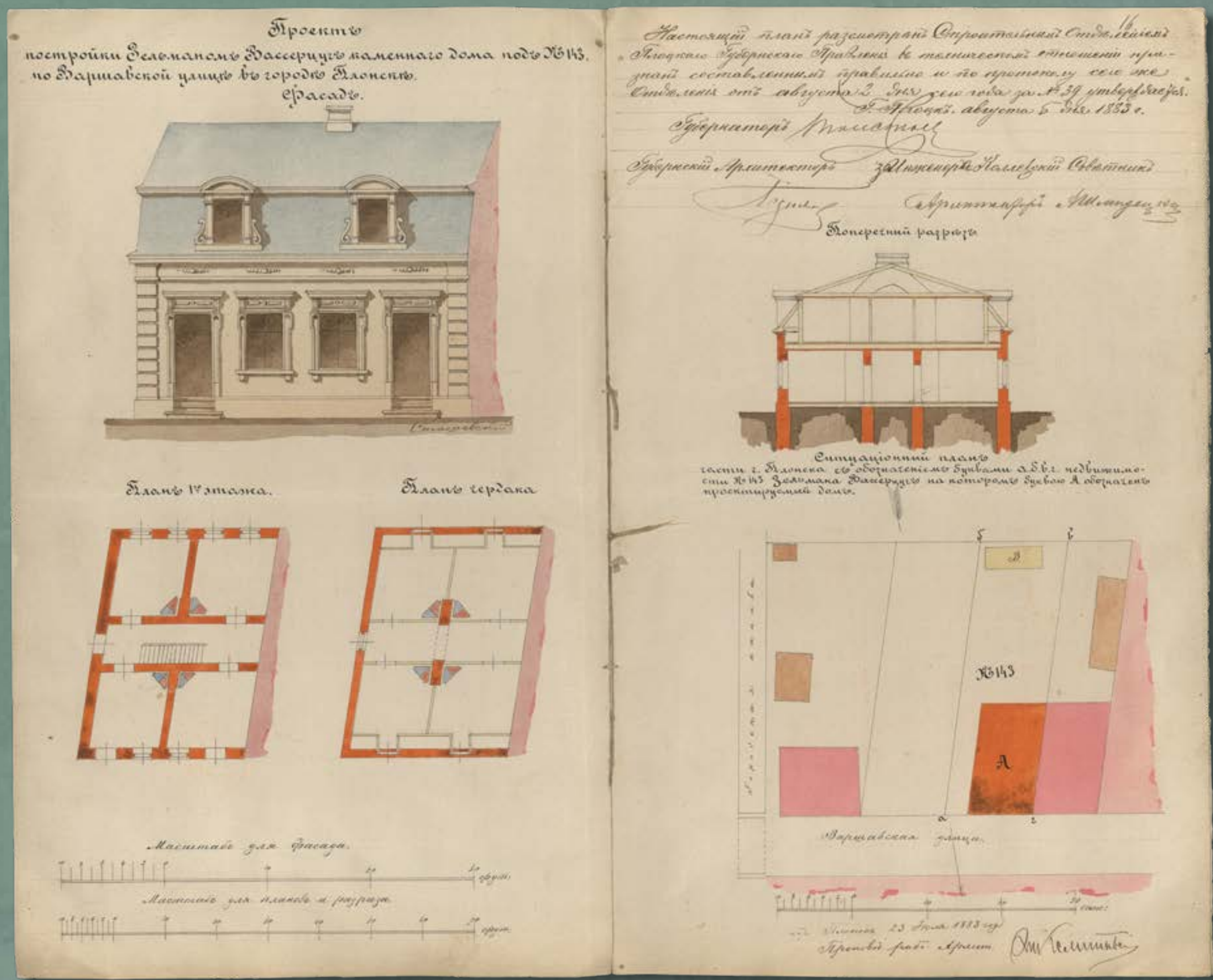
XIX-WIECZNA ARCHITEKTURA MAZOWIECKICH SZTETLI W ŚWIEŁE ZBIORÓW ARCHIWUM PAŃSTWOWEGO W PŁOCKU

Płońsk – miasto powiatowe guberni płockiej, nad rzeką Płocką, w nizinie nadrzecznej, przy drodze bitej z Zakroczymia do Płocka, odległość 62 wiorst od Warszawy, 48 wiorst od Płocka, a 26 wiorst od Zakroczymia. Miasto posiada kościół parafialny katolicki murowany, cerkiew murowaną (od 1886 roku), dom przytułku dla ubogich, obserwatorium astronomiczne i meteorologiczne prywatne, dwie szkoły początkowe dla chrześcijan (290 uczniów), jedną żydowską (80 uczniów) i cztery chedery żydowskie (do 400 uczniów). Z władz rządowych znajduje się: sąd pokoju, sędzia śledczy, urząd powiatowy, kasa powiatowa, komisarz do spraw włościańskich, urząd miejski, urząd pocztowo-telegraficzny, dwóch rejentów, trzech obrońców, komisarz sądowy. Miasto ma obecnie 122 domów murowanych, 241 domów drewnianych, 7824 mieszkańców, w tej liczbie 6826 mieszkańców stałych i 998 niestałych, 2930 katolików, 304 prawosławnych (14 stałych, 290 niestałych), 4500 Żydów (350 niestałych) i 60 protestantów (18 niestałych). W 1806 roku miał Płońsk do 1000 mieszkańców, w 1830 roku 241 domów (kilka murowanych), 3618 mieszkańców (1906 Żydów), w 1862 roku 312 domów i 4261 mieszkańców. Z zakładów fabrycznych istnieją w Płońsku dystylarnia, mały browar piwa zwyczajnego, fabryka octu, fabryka miodu, olejarnia, cegielnia. Produkcja tych drobnych zakładów przedstawia małą bardzo wartość. Handel przeważnie w ręku Żydów, tylko 7 sklepów należy do chrześcijan. Domy również są przeważnie własnością Żydów, którzy prócz drobnego handlu i rzemiosł trudnią się handlem zbożowym i mają swe spichrze. Płońsk jest stosunkowo zamożnym miastem, gdyż ma 36 524 rubli kapitału miejskiego. Od 1880 roku istnieje straż ogniowa ochotnicza. Budynek służący na skład narzędzi ogniowych jest tak urządzony, że służy za teatr. Miasto ma chodniki asfaltowe i ulice główniejsze wysadzone drzewami. W 1886 roku utworzono i wybrukowano nowy rynek za miastem, również ukończono w części z funduszy miejskich budowę cerkwi. Na końcu miasta, na wzgórzu ponad łąkami, znajduje się od 1874 roku obserwatorium astronomiczne i meteorologiczne, urządzone staraniem dr. Jędrzejewicza, lekarza miejscowego, który swoimi obserwacjami i pracami zdobył sobie zaszczytne stanowisko w niezlicznym dziś gronie przedstawicieli polskiej nauki.

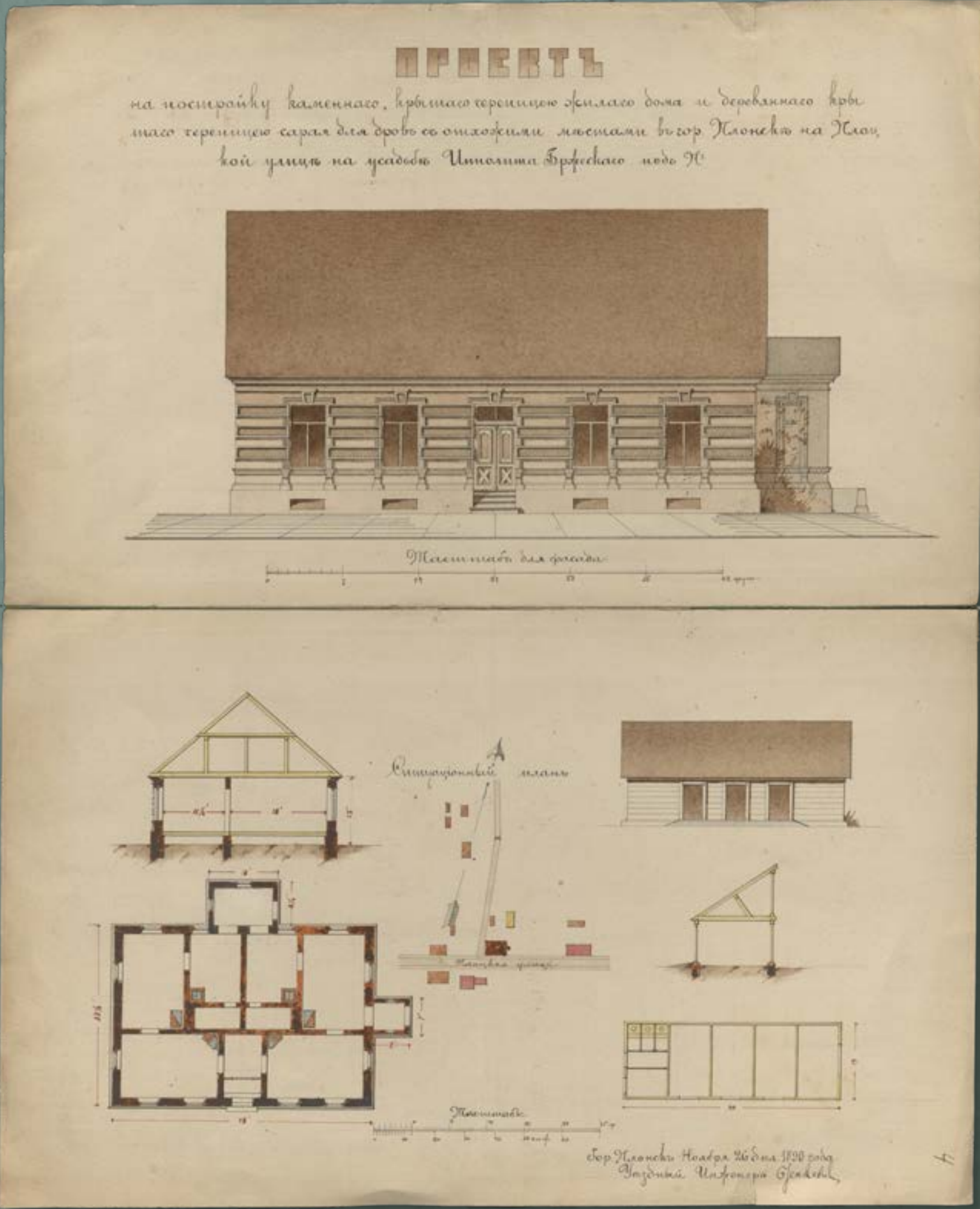
(źródło: Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, t. VIII, Warszawa 1887, s. 312–313)

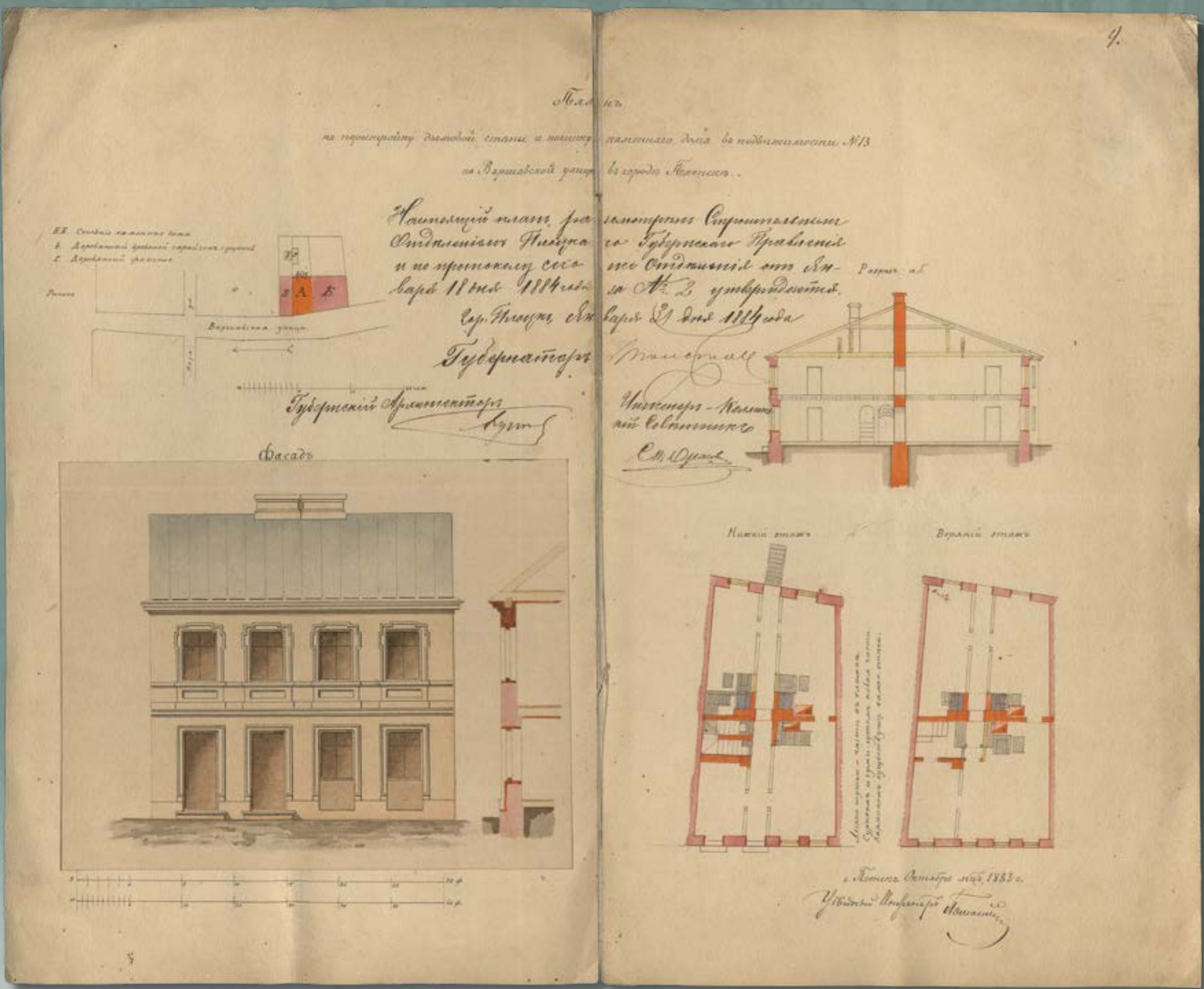
Projekt murowanego domu w nieruchomości numer 242 przy ulicy Pułtuskiej w Płońsku, wł. Izrael Przygoda, 1882 rok (źródło: Archiwum Państwowe w Płocku, Płocki Rząd Gubernialny, sygn. 3175, k. 7–8)

Projekt murowanego domu w nieruchomości numer 143 przy ulicy Warszawskiej, wł. Zelman Wassercug, 1883 rok (źródło: Archiwum Państwowe w Płocku, Płocki Rząd Gubernialny, sygn. 3186, k. 15–16)

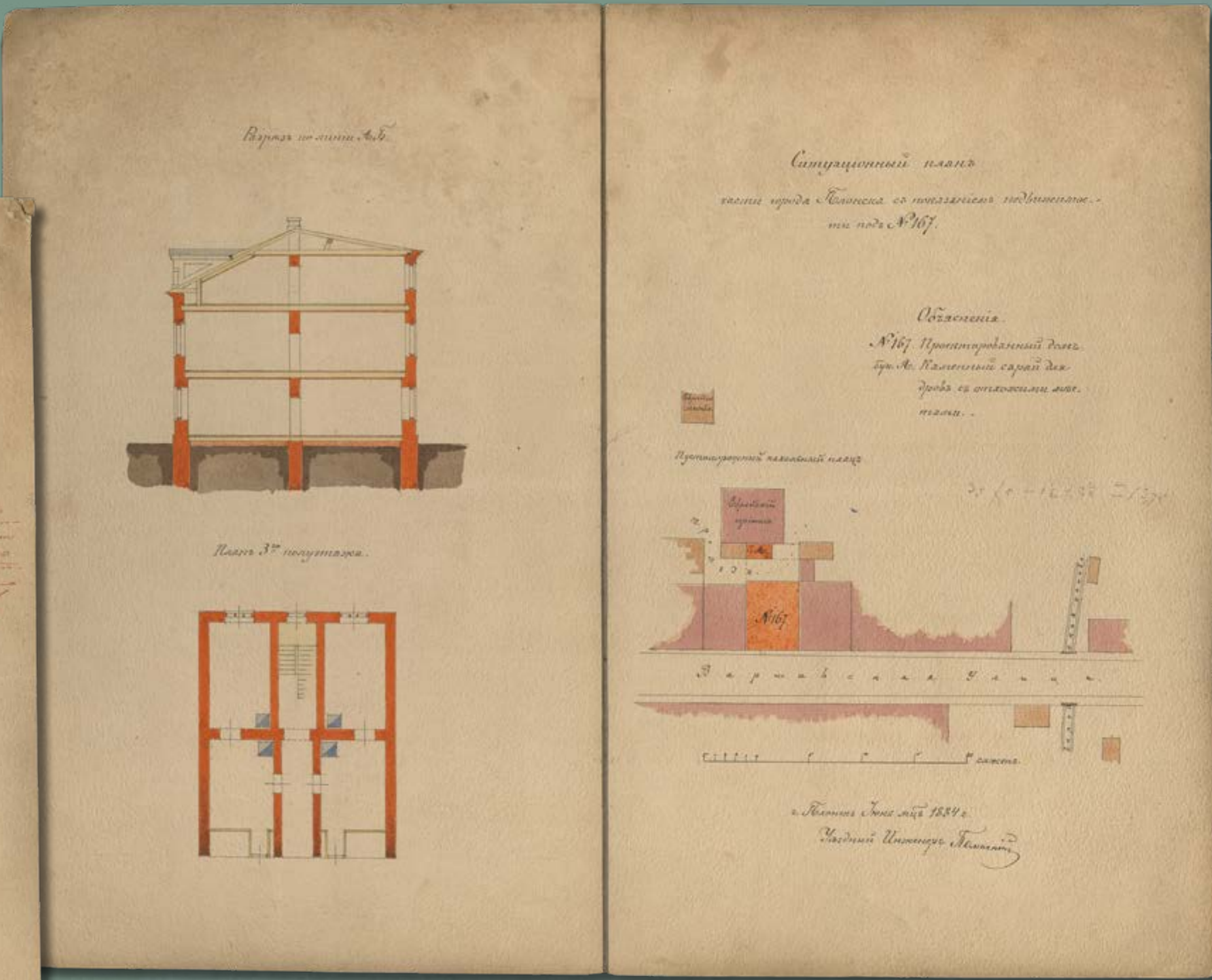
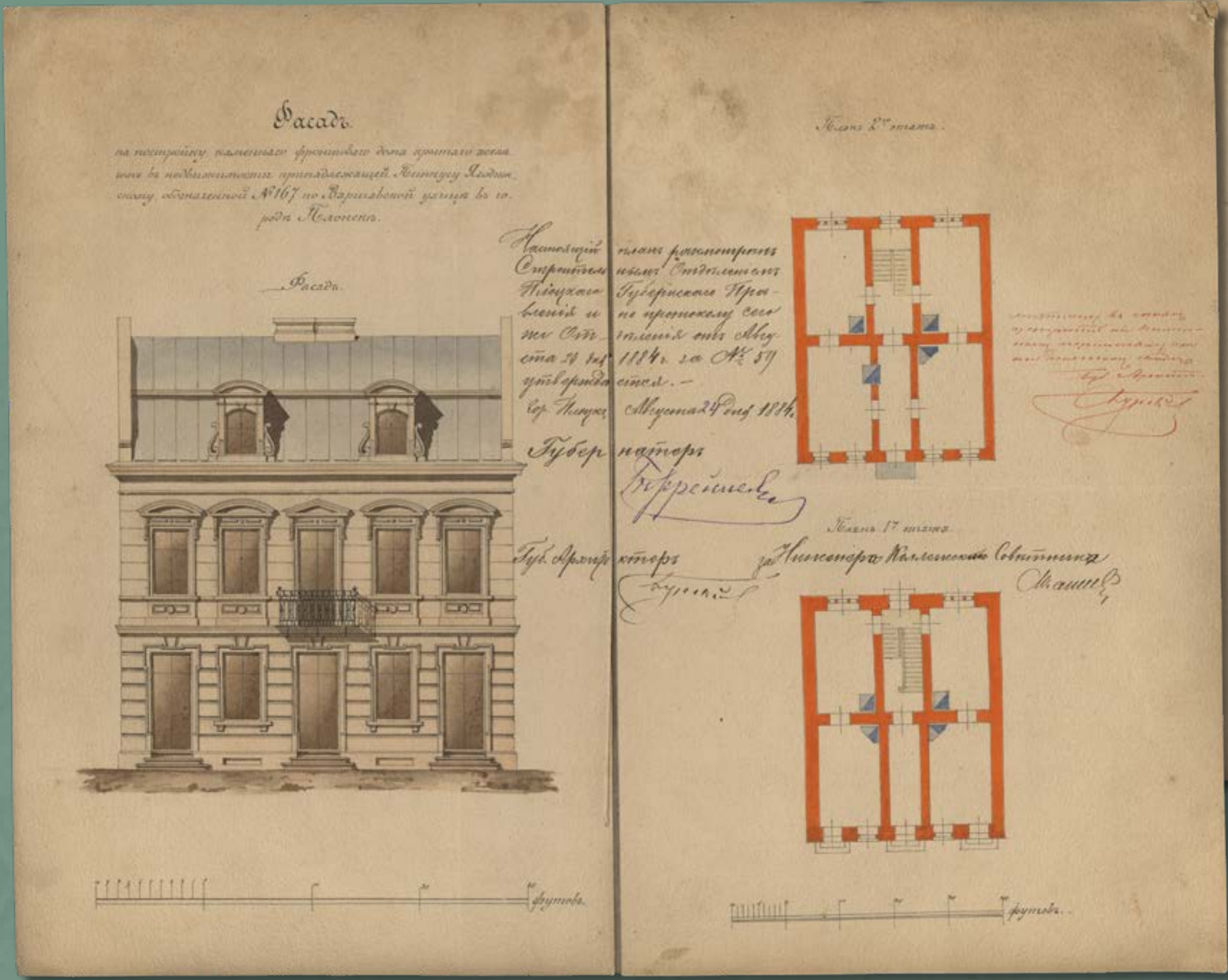

Projekt murowanego krytego dachówką domu mieszkalnego i drewnianego krytego dachówką składu na drwa z ustępami w mieście Płońsku przy ulicy Płockiej, wł. Hipolit Brzeski, 1890 rok (źródło: Archiwum Państwowe w Płocku, Płocki Rząd Gubernialny, sygn. 3217, k. 3–4)

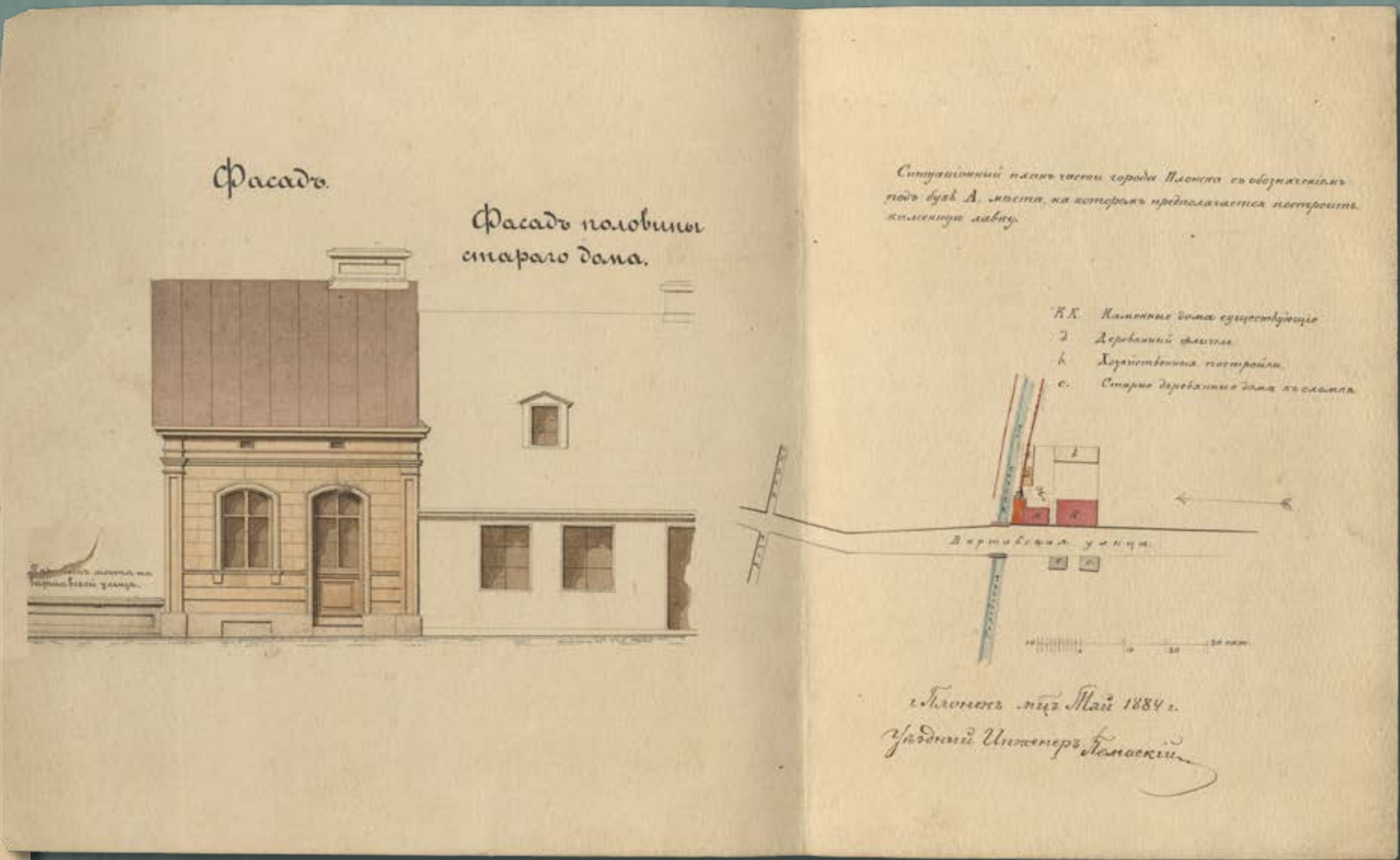
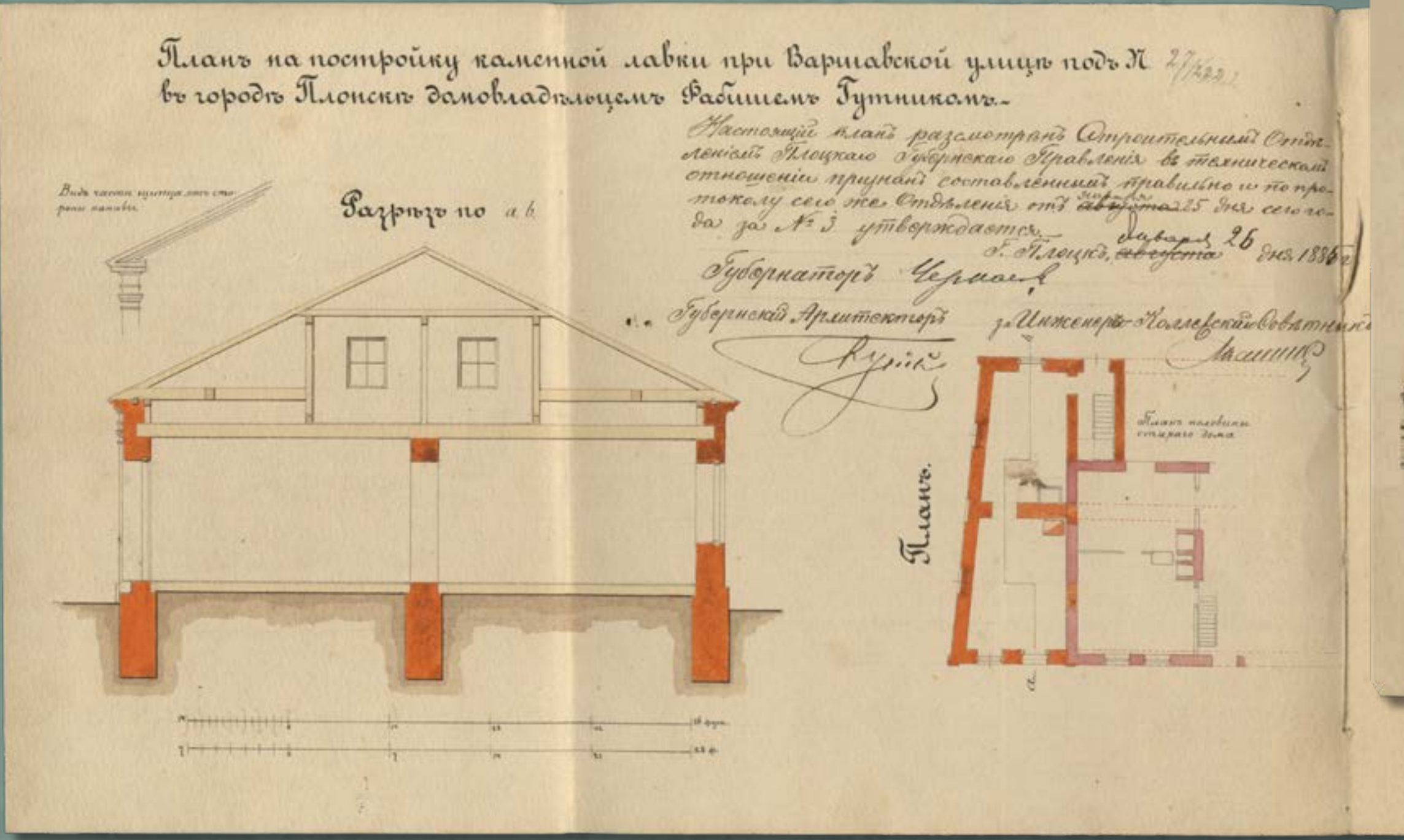

Projekt przebudowy i remontu domu w nieruchomości numer 13 przy ulicy Warszawskiej w Płońsku, wł. Josel Ciechanowski, 1883 rok (źródło: Archiwum Państwowe w Płocku, Płocki Rząd Gubernialny, sygn. 3190, k. 3–4)

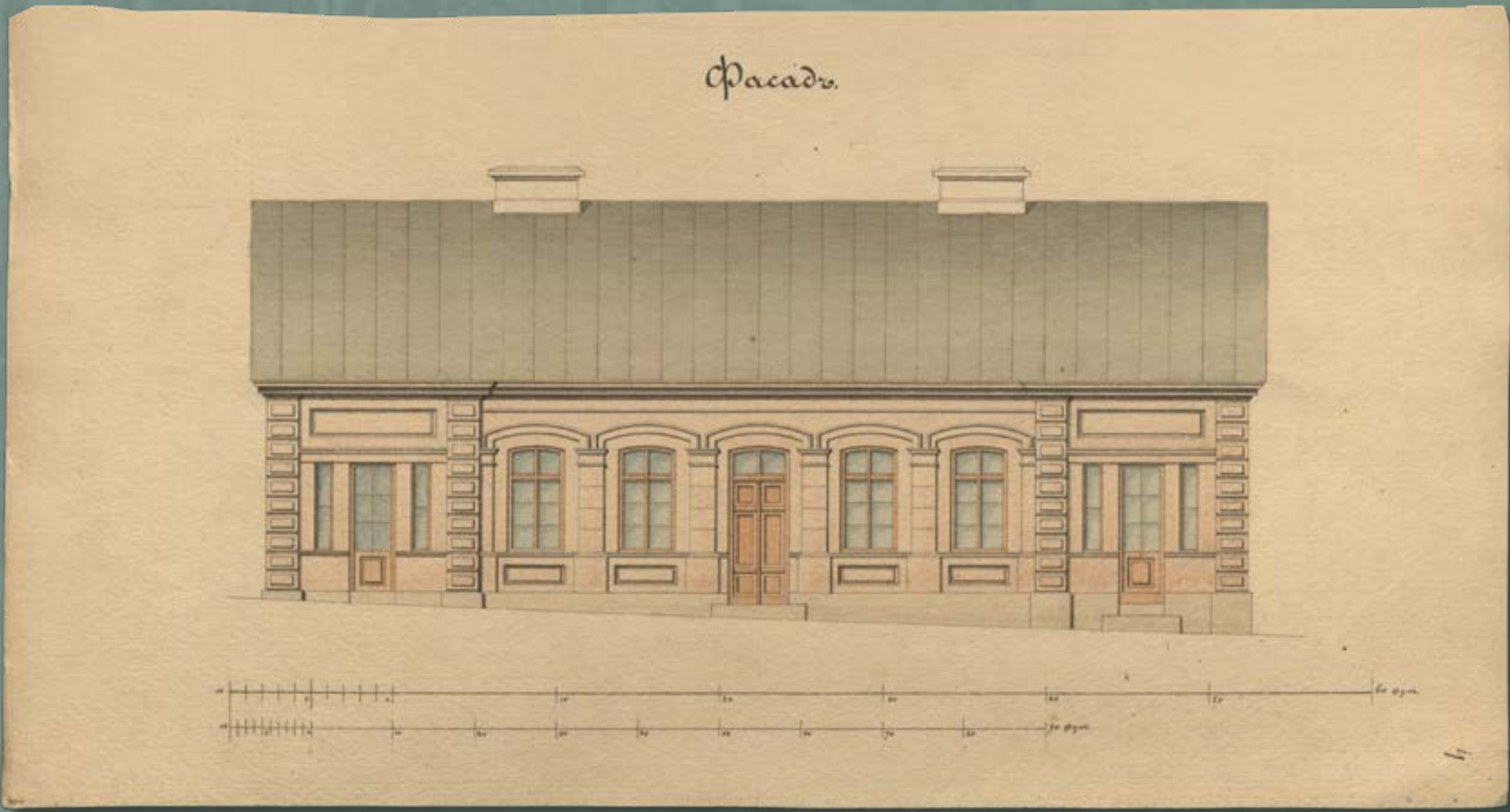
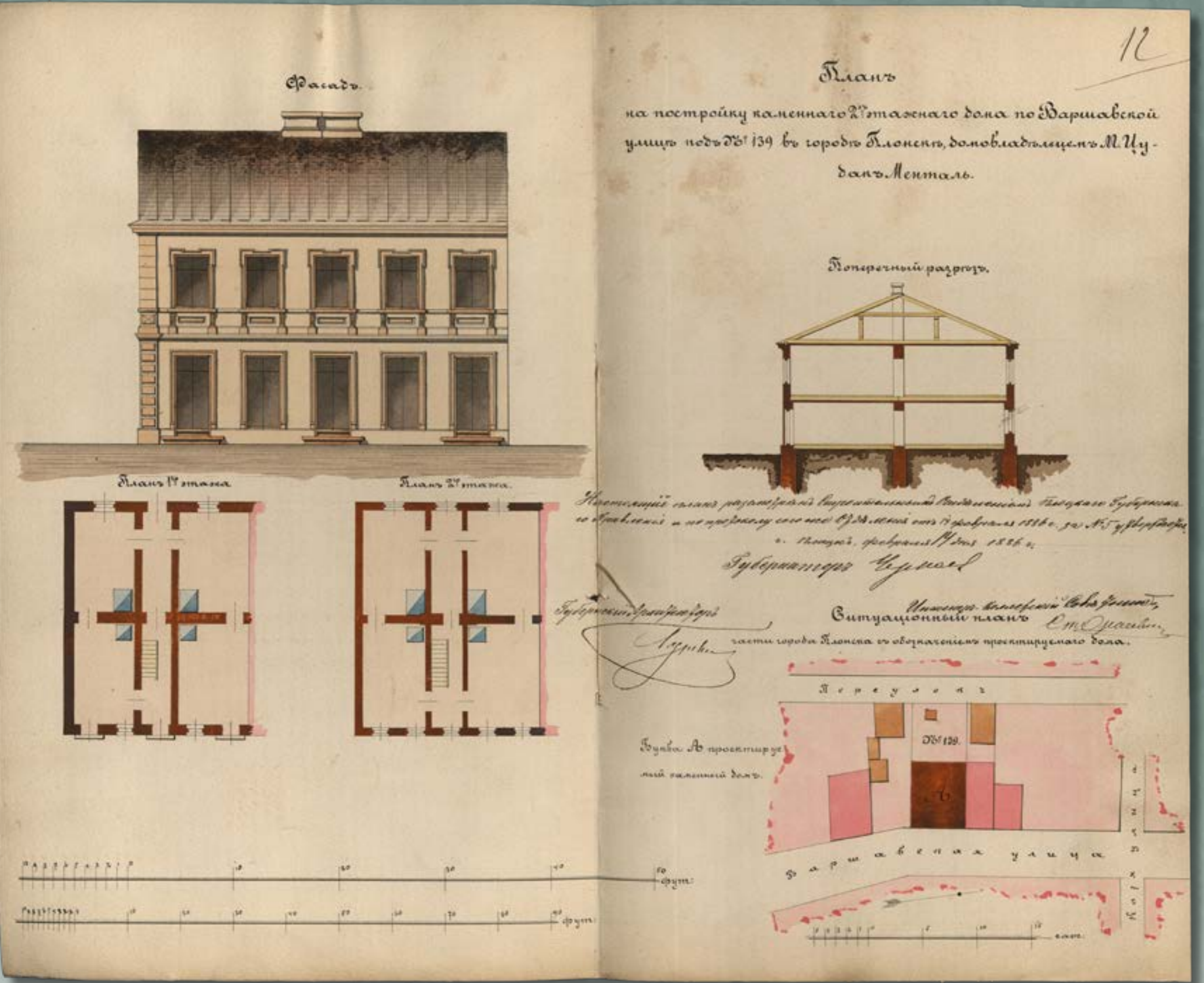
XIX-WIECZNA ARCHITEKTURA MAZOWIECKICH SZTETLI W ŚWIEŁE ZBIORÓW ARCHIWUM PAŃSTWOWEGO W PŁOCKU

Projekt murowanego frontowego domu krytego blachą żelazną w nieruchomości numer 167 przy ulicy Warszawskiej w Płońsku, wł. Pinkus Jagodziński, 1884 rok (źródło: Archiwum Państwowe w Płocku, Płocki Rząd Gubernialny, sygn. 3190, k. 30)

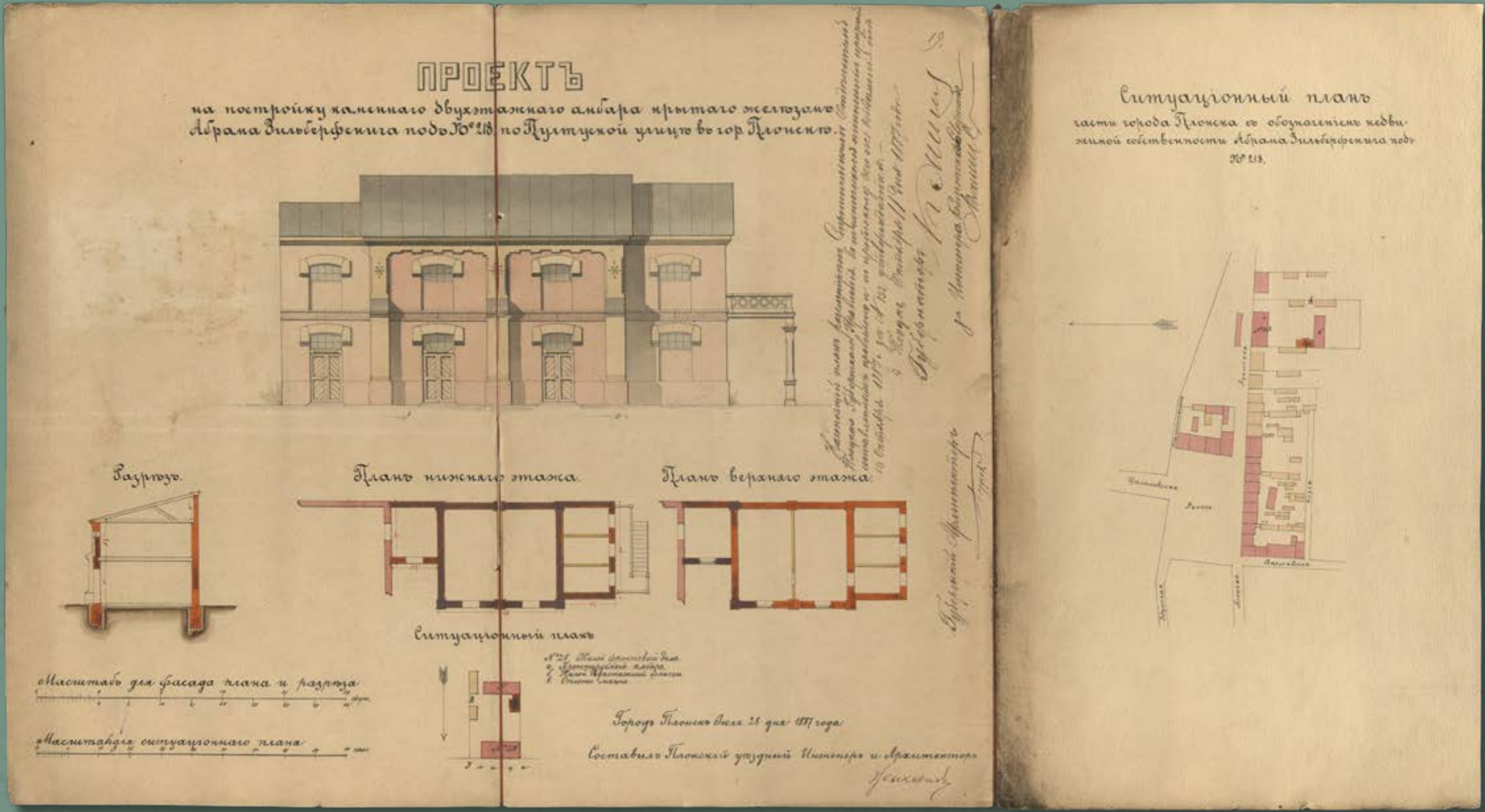
Projekt murowanego sklepu przy ulicy Warszawskiej w nieruchomości numer 27/222, wł. Fabisz Gutnik, 1884 rok (źródło: Archiwum Państwowe w Płocku, Płocki Rząd Gubernialny, sygn. 3190, k. 40-41)

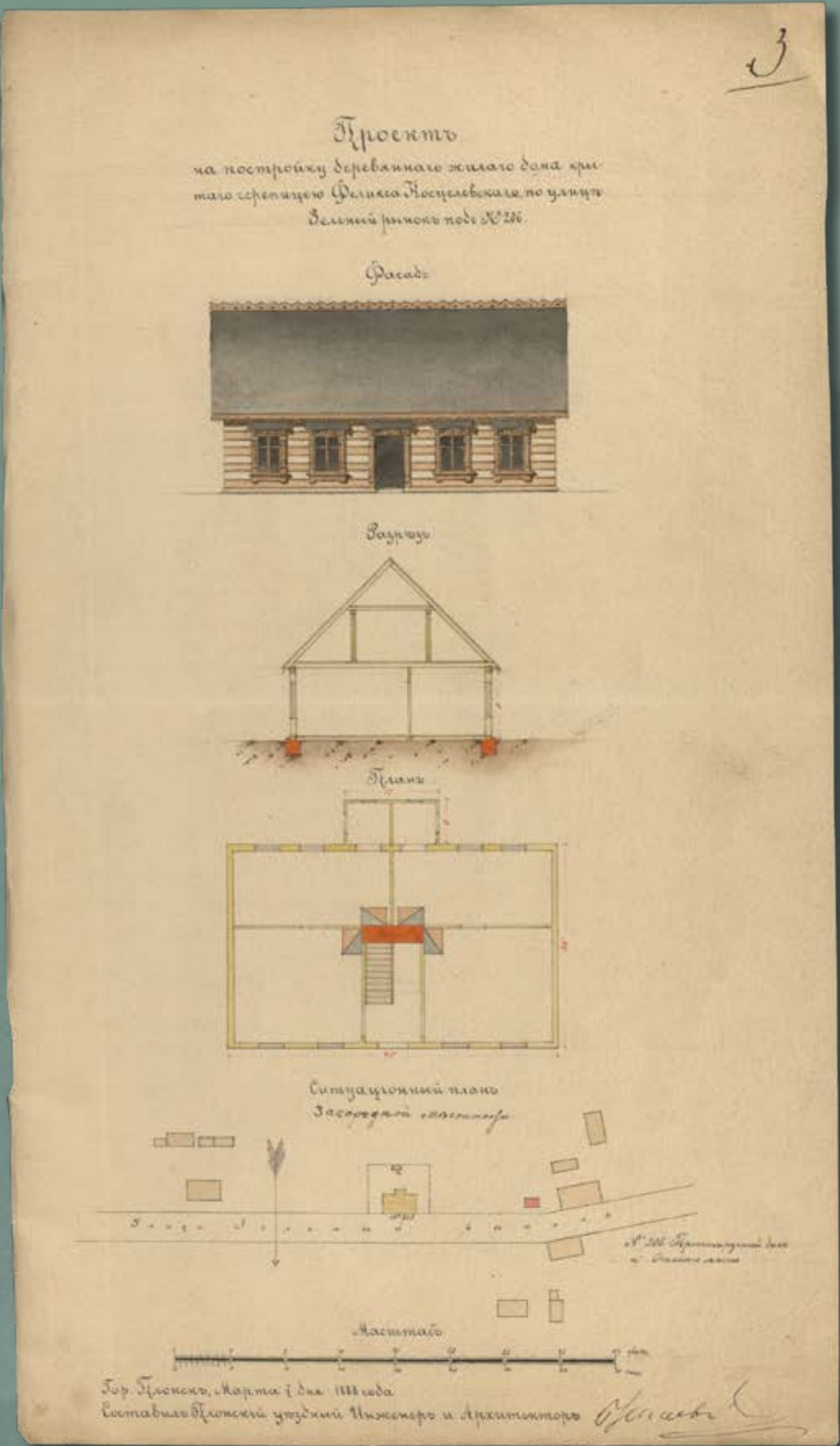
Projekt nowego murowanego domu przy nowym rynku numer 81a, wł. Ignacy Gawroński, 1886 rok (źródło: Archiwum Państwowe w Płocku, Płocki Rząd Gubernialny, sygn. 3198, k. 4)

Projekt murowanego dwupiętrowego domu w nieruchomości numer 139 przy ulicy Warszawskiej, wł. Cudek Mental, 1886 rok (źródło: Archiwum Państwowe w Płocku, Płocki Rząd Gubernialny, sygn. 3197, k. 11-12)

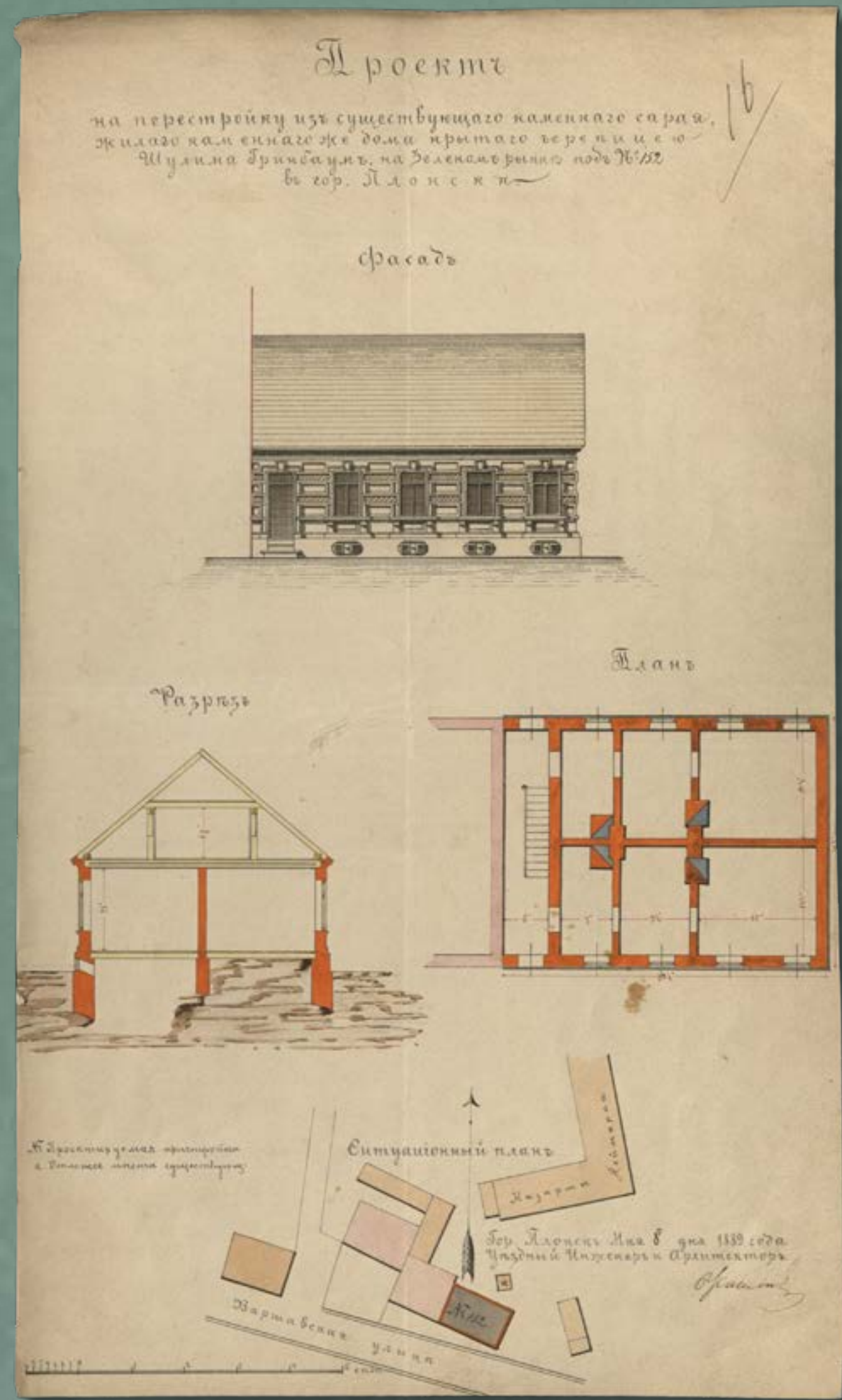
XIX-WIECZNA ARCHITEKTURA MAZOWIECKICH SZTETLI W ŚWIEŁE ZBIORÓW ARCHIWUM PAŃSTWOWEGO W PŁOCKU

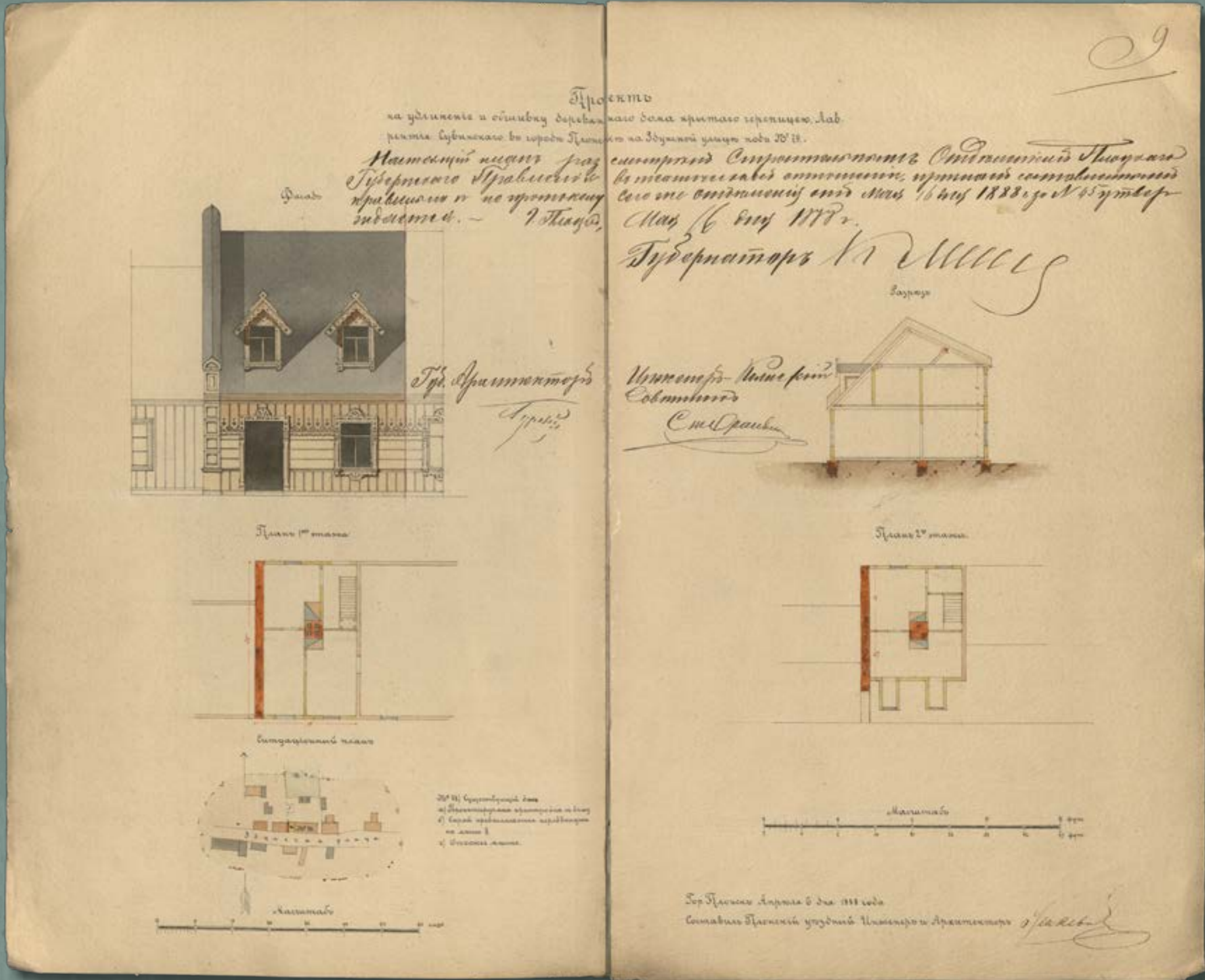
Projekt murowanego dwupiętrowego spichlerza krytego blachą żelazną w nieruchomości numer 218 przy ulicy Pułtuskiej w Płońsku, wł. Abram Zylberfenig, 1887 rok (źródło: Archiwum Państwowe w Płocku, Płocki Rząd Gubernialny, sygn. 3198, k. 19)

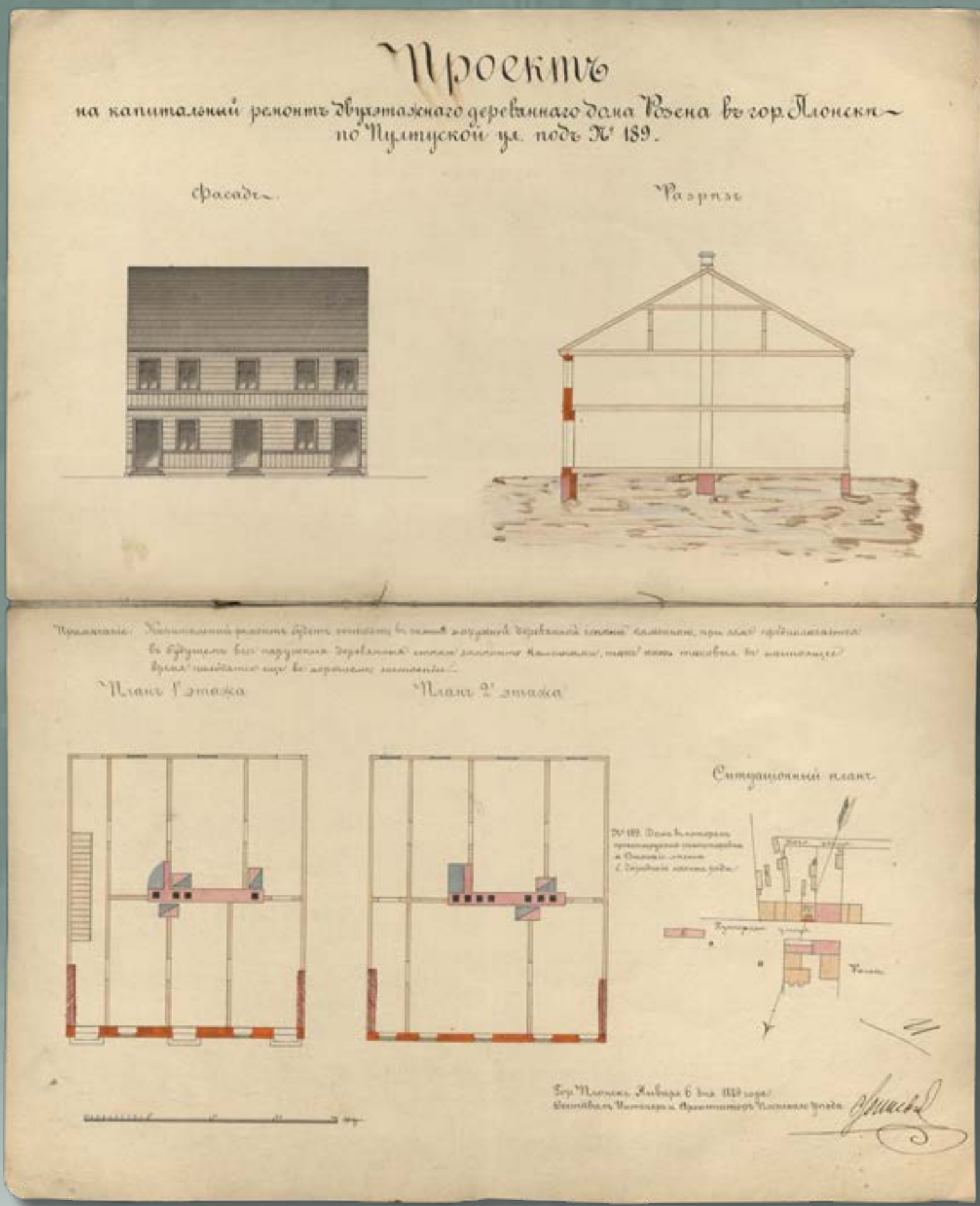
Projekt drewnianego domu mieszkalnego krytego dachówką w nieruchomości numer 206 przy Zielonym Rynku, wł. Feliks Kościelewski, 1888 rok (źródło: Archiwum Państwowe w Płocku, Płocki Rząd Gubernialny, sygn. 3204, k. 3)

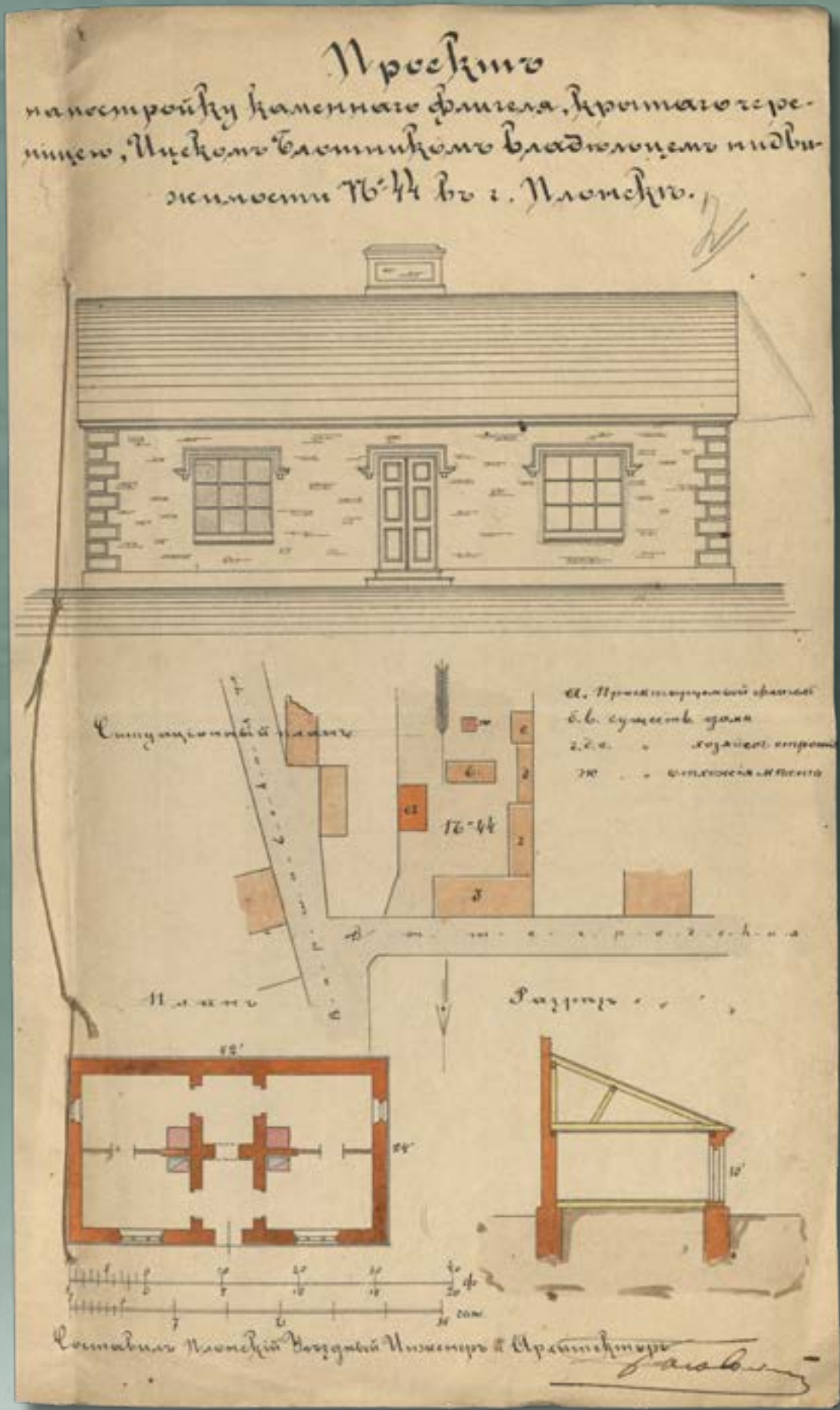
Projekt przebudowy drewnianego domu krytego dachówką w nieruchomości numer 79 przy ulicy Zduńskiej, wł. Wawrzyniec Suwiński, 1888 rok (źródło: Archiwum Państwowe w Płocku, Płocki Rząd Gubernialny, sygn. 3204, k. 9)

Projekt przebudowy murowanej szopy na murowany dom mieszkalny kryty dachówką w nieruchomości numer 152 przy Zielonym Rynku, wł. Szulim Grynbaum, 1889 rok (źródło: Archiwum Państwowe w Płocku, Płocki Rząd Gubernialny, sygn. 3206, k. 16)

Projekt murowanej oficyny krytej dachówką w nieruchomości numer 44 przy ulicy Wyszogrodzkiej w Płońsku, wł. Icek Błotnik, 1894 rok (źródło: Archiwum Państwowe w Płocku, Płocki Rząd Gubernialny, sygn. 3231, k. 2)

Projekt kapitalnego remontu drewnianego domu przy ulicy Pułtuskiej numer 189 w Płońsku, wł. Lejb Rozen, 1889 rok (źródło: Archiwum Państwowe w Płocku Płocki Rząd Gubernialny, sygn. 3206, k. 10-11)